

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN RİSK ALMA TUTUMLARI İLE
KİMLİK STATÜLERİ VE BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER
ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

Murat Sinan ÖZKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AĞUSTOS, 2016

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Murat Sinan

Soyadı: ÖZKAN

Bölümü: Eğitim Bilimleri

İmza:

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Üniversite Öğrencilerinin Risk Alma Tutumları ile Kimlik Statüleri ve Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

İngilizce Adı: Examination of the Relationships Between University Student's Risk Taking Attitudes, Identity Status and Some Demographic Variables

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Murat Sinan ÖZKAN

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Murat Sinan ÖZKAN tarafından hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinin Risk Alma Tutumları ile Kimlik Statüleri ve Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL

(Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Doç. Dr. Aysel ESEN ÇOBAN

(Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi)

Üye: Şerife IŞIK

(Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi:

Bu tezin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Ülkü Eser ÜNALDI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

*Beni hiç yalnız bırakmayan
Hocalarıma, Dostlarıma ve Sevgili Aileme...*

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam, akademik çalışmalarım ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanındaki eğitimim süresince güler yüzü ve sınırsız desteği ile her zaman yanımda olan değerli danışmanım Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Sınırsız bilgisi, güler yüzü ile çalışmalarım ve alan eğitimimde beni destekleyen çok sevdiğim ve değerli hocam Prof. Dr. Galip YÜKSEL'e çok teşekkür ederim. Öğrencisi olduğum için kendimi ayrıcalıklı saydığım değerli hocam Prof. Dr. Feride BACANLI'ya beni desteklediği için çok teşekkür ederim. Tez çalışmam sırasında güler yüzü ve sınırsız bilgisini sunan değerli hocam Prof. Dr. Adnan KAN'a, Doç. Dr. Şerife IŞIK'a, Doç. Dr. Aysel ESEN ÇOBAN'a ve Yrd. Doç. Dr. Leyla ERCAN'a çok teşekkür ederim. Ayrıca özellikle tez çalışmalarım sırasında daima yanımda olan, iş arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak her zaman yanımda olan ve sınırsız desteğini sunan başta annem ve babam olmak üzere ablam, ağabeyim ve kardeşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Murat Sinan ÖZKAN

Ankara, 2016

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN RİSK ALMA TUTUMLARI İLE KİMLİK STATÜLERİ VE BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Murat Sinan Özkan

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2016

ÖZ

Bu araştırmanın amacı üniversiteye devam eden genç yetişkinlerin risk alma tutumlarını ve kimlik statülerini cinsiyet, sınıf düzeyi ve ikamet edilen yerleşim yeri değişkenlerine göre incelemek ve risk alma tutumları ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu çalışmada iki veya çok değişkenli korelasyonel ve karşılaştırma türlerine ayrılan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın araştırma grubunu Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde okumakta olan toplam 1417 öğrenciden oluşmaktadır. Bu çalışmada veri toplamak için Öner'in (2009) uyarlamış olduğu Belirli Alanlara Özgü Risk Tutum Ölçeği (BARTÖ) ile Oskay'ın (1997) uyarlamış olduğu Genişletilmiş Ego Kimlik Statüleri Ölçeği (EOM-EIS-2) kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde üniversite öğrencilerinin risk alma tutumunun bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını bulmak için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca üniversite öğrencilerinin risk alma tutumu ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesinde kanonik korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları üniversite öğrencilerinin risk alma tutumu alt boyutlarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin risk alma tutumu alt boyutlarından okulda etik ve güvenlik risk alma tutumlarının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı

olduğu bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin risk alma tutumu alt boyutlarından güvenlik risk alma tutumunun ikamet edilen yer değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca üniversite öğrencilerinin risk alma tutumu boyutlarından gündelik yaşamda etik, yatırım, güvenlik ve sosyal risk alma tutumları ile moratoryum ve dağınık kimlik statüsüyle pozitif yönde ilişki, buna karşın başarılı ve ipotekli kimlik statüsüyle negatif yönde ilişki olduğu tespit edilmiş ve veri setleri arasında paylaşılan ortak varyansın % 25 olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Risk alma tutumu, ego kimlik statüleri, kanonik korelasyon analizi, üniversite öğrencileri

Sayfa Adedi: 140

Danışman: Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL

**EXAMINATION OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN
UNIVERSITY STUDENT'S RISK TAKING ATTITUDES, IDENTITY
STATUS AND SOME DEMOGRAPHIC VARIABLES**

(M.S. Thesis)

Murat Sinan Özkan

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

August 2016

ABSTRACT

This study aims to review young adults; who are continuing university education, risk taking attitudes and social status according to gender, social class and residing place factors so putting forward the relationship between risk taking attitudes and social status. In this study, relational screening model is used which diverges comparison types and two or more variable correlational. The research group of this study contains a total of 1417 students who are continuing university educations at different departments in Gazi University, Hacettepe University, Orta Doğu Teknik University, Ankara University and Erciyes University. In the study, to collect data, Öner's adaptation of Attitude Scale Special to Specific Ranges (BARTÖ) and Oskay's Extended Ego Social Statu Scale (EOM-EIS-2) are used. In the analysis of the research datas, t-test and analysis of one way variance (ANOVA) are used to find out university student's risk taking attitudes whether changeable or unchangeable under some unsteady circumstances. Moreover, analysis of canonical correlation is used to examination of the relationship between risk taking attitudes of students' and social status. According to research results; the subdimension risk taking attitudes of university students, by the fact of gender, found statistically significant. Risk taking attitudes of university students subdimension such as ethical and safety risk taking attitudes statistically found significant according to their level of classes. University students' risk taking attitudes subdimension; safety risk taking attitudes is found

statistically significant according to residing place factors. Moreover, risk taking attitudes of university students in everyday life ethics, investment, safety and social risk taking attitudes with moratorium and diffusion identity status positively related, however, within achievement and foreclosure identity status are related as negative relation and the shared common variance among data sets states as %25.

Key Words: Risk taking attitudes, ego identity status, canonical correlation analysis, university students

Page number: 140

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Kemal OZTEMEL

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Alt Problemler	6
1.4. Araştırmanın Önemi	7
1.5. Araştırmanın Sayıtları.....	10
1.6. Tanımlar.....	10
BÖLÜM II	11
KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE.....	11
2.1. Risk Alma Tutumu ile İlgili Kuramsal Görüşler	11

2.1.1. Risk Alma Tutumlarını İnceleyen Kuramlar ve Yaklaşımlar.....	14
2.1.3. Risk Alma Tutumu Alt Boyutları.....	21
2.1.4. Risk Almayla İlgili Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	22
2.2. Kimlik Gelişimi.....	26
2.2.1. Erikson ve Kimlik Gelişimi.....	27
2.2.2. Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık Evresi: Genç Yetişkinlik	31
2.2.3. James Marcia ve Kimlik Statüleri Yaklaşımları	35
2.2.4. Kimlik Statüsü İle İlgili Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	38
BÖLÜM III.....	43
YÖNTEM.....	43
3.1.Araştırma Modeli	43
3.2. Araştırma Grubu.....	43
3.3. Veri Toplama Araçları.....	44
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	44
3.3.2. Belirli Alanlara Özgü Risk Tutumları Ölçeği.....	44
3.3.3. Genişletilmiş Ego Kimlik Statüleri Ölçeği (The Extended Objective Measure of Ego Identity Status, EOM-EIS-2).....	46
3.4. Verilerin İstatiksel Analizi	47
3.4.1. Kanonik Korelasyon Analizi.....	48
3.4.2. Kanonik Korelasyon Analizinin Amacı.....	49
3.4.3. Kanonik Değişken Kavramı	49
3.4.4. Kanonik Korelasyonların Anlamlılık Testi.....	50
BÖLÜM IV	51
BULGULAR.....	51
4.1. Verilerin Normal Dağılım Analizi	51

4.2. “Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	52
4.3. “Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	55
4.4. “Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) ikamet edilen yer değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	61
4.5. Belirli Alanlara Özgü Risk Alma Tutumu İle Ego Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin Kanonik Korelasyon Analizi	65
4.6. “Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları ve ego kimlik statüleri kümelerinin birleşiminde kaç tane anlamlı kanonik değişken çifti vardır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	70
4.7. “Belirli alanlara özgü risk alma tutumu ile ego kimlik statüleri değişkenlerinin ait olduğu değişken setine katkısı ne kadardır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	71
4.8. “Belirli alanlara özgü risk alma tutumları ve ego kimlik statüleri değişken setleri arasındaki ilişki ne düzeydedir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	72
BÖLÜM V.....	77
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	77
5.1. Tartışma ve Sonuç.....	77
5.1.1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Risk Alma Tutumlarının (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) Tartışılması.....	77
5.1.2. Üniversite Öğrencilerinin Sınıf Düzeyine Göre Risk Alma Tutumlarının (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) Tartışılması	82

5.1.3. Üniversite Öğrencilerinin İkamet edilen Yer Değişkenine Göre Risk Alma Tutumlarının (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) Tartışılması	85
5.1.4. Kanonik Korelasyon Analizine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	86
5.2. Öneriler	94
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	94
5.2.2. Uygulamacılara Yönelik Öneriler	95
KAYNAKLAR	97
EKLER.....	116
EK 1. Kişisel Bilgi Formu	117
EK 2. Belirli Alanlara Özgü Risk Tutum Ölçeği (BARTÖ).....	118
EK 3. Genişletilmiş Ego Kimlik Statüleri Ölçeği (EOM-EIS-2)	120
EK 4. Araştırma İzni.....	121
EK 5. Özgeçmiş.....	122

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerin Dağılımı.....	44
Tablo 2. Belirli Alanlara Özgü Risk Tutum Ölçeği ile Ego Kimlik Statüleri Ölçeği Boyutlarının Basıklık ve Çarpıklık Değerlerinin Dağılışı	51
Tablo 3. Belirli Alanlara Özgü Risk Tutum Ölçeği ile Ego Kimlik Statüleri Ölçeği Boyutlarının Betimsel İstatistik Değerleri.....	52
Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Risk Alma Tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) t Testi Sonuçları.....	53
Tablo 5. Sınıf Düzeyine göre Belirli Alanlara Özgü Risk Alma Tutumlarına (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları.....	56
Tablo 6. Üniversite Öğrencilerinin Sınıf Düzeyine Göre Belirli Alanlara Özgü Risk Alma Tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) ANOVA Analizleri.....	58
Tablo 7. İkamet Edilen Yer Değişkenine Göre Belirli Alanlara Özgü Risk Alma Tutumlarına (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları.....	61
Tablo 8. Üniversite Öğrencilerinin İkamet Edilen Yer Değişkenine Göre Belirli Alanlara Özgü Risk Alma Tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) ANOVA	61
Tablo 9. Değişkenlerin Tek ve Çok Değişkenli Normal Dağılışı ile ilgili İstatistikleri.....	61
Tablo 10. Belirli Alanlara Özgü Risk Tutum Ölçeği ile Ego Kimlik Statüleri Ölçeği Boyutların Ortalama, Mod ve Medyan Değerleri.....	61
Tablo 11. Çoklu Bağlantı Test Sonuçları	67

Tablo 12. <i>İki Değişken Set İçin Ham Kanonik Korelasyon Katsayıları</i>	68
Tablo 13. <i>Tüm Kanonik Korelasyon Modelinin Anlamlılık Testi</i>	68
Tablo 14. <i>Kanonik Korelasyon değişken çiftlerin Anlamlılık Analizi</i>	70
Tablo 15. <i>Birinci ve İkinci Set Değişkenine İlişkin Standardize Edilmiş Kanonik Katsayılar</i>	71
Tablo 16 <i>Birinci Set ve İkinci Set Değişkenine İlişkin Kanonik Yükler (Yapısal Katsayılar)</i>	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> X ve Y değişken kümeleri arasındaki ilişki	65
<i>Şekil 2.</i> Birinci Kanonik değişken çiftine ait Kanonik Yükler(Yapısal Katsayılar)	74

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

BARTÖ	Belirli Alanlar Özgü Risk Tutum Ölçeği
YRBS	Youth Risk Behavior Surveillance System

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar ve tanımlara ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Toplum içerisinde çok çeşitli rollere sahip olan genç bireyler, kimi zaman kendi isteklerini yapmak istemekte, istemediklerini de yapmakta direnmektedirler. Genç bireyler, bazı durumlarda yetişkinlerden tavsiye almayı reddetmekte, özgürce ve içinden geldiği gibi karar vermekte ve bazı durumlarda da kendine buyruk davranışlar sergilemektedirler. Genç bireylerin içinde bulundukları bu dönem bireyin kimlik oluşumunun son basamaklarına girdiği ve kendisiyle özdeşleşen kimliği aradığı bir dönemdir. Arnett'e (2007, s. 73) göre kimlikle ilgili yapılandırmalar her ne kadar ergenlikle başlamasına rağmen temel araştırmalar ve deneyimlemeler yetişkinlik döneminde de gerçekleşmektedir. Bu bakımdan Erikson'un, Levinson'un ve Keniston'un insan gelişimi ile ilgili yaklaşımları temel alınarak 18-25 yaş arasındaki dönemi ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlanmıştır (Deniz, 2011, s. 56). Bacanlı (2009, s. 148) ise bu dönemi yetişkinlik (18 – 30 'lu yaşlar) dönemi olarak nitelendirmektedir.

Gençlerden fizyolojik değişimlere uyum sağlama, artan bilişsel kapasiteyi yaşamına bütünleştirme, anne-babadan özerkleşme, sosyal ilişki kurma ve yetişkin rollerine rehberlik edecek değerleri geliştirmeleri beklenmektedir (Derman, 2008, s. 58). Ergenlik ve yetişkinlik dönemi arasında bir geçiş dönemi olan gençlik dönemi bireylere bir deneyim sürecini özendiren yaşantılar sağlamaktadır (Dworkin, 2005, s. 225). Yaşadığımız yüzyıl

içerisinde endüstrileşme ve sonrasında hızlı bir şekilde teknolojinin gelişmesi ergenlikten yetişkinliğe geçişin uzamasına sebep olmuştur (Burkhardt, Monsour & Valdez, 2003, s. 3). Genç bireyler bu durumdan dolayı okuduğu okula geç başlamakta evlenmeyi geciktirmekte geçmiş zamanlara göre daha ileriki yıllara ertelemektedir (Koç, 2004, s. 227). Bu dönem de bilişsel, biyopsikososyal ve ahlaki anlamda gelişim ve değişimler gerçekleşmektedir (Santrock, 2011, s.445). Üniversite öğrencileri genç yetişkinlik döneminde olduklarından bu dönemdeki bireylerin uyum sağlamaları için bazı olumlu ve olumsuz tutumlar sergiledikleri söylenebilir. Bu olumsuz tutumlardan bir tanesi de risk alma tutumlarıdır. Bireyler, yaşamlarını olumsuz etkileyecek riskli tutumlarla (sigara, alkol, cinsellik vb.) karşılaşabilirler (Bacanlı, 2012, s. 24). Bu bağlamda, genç bireylerin riskli tutumlar göstermesinin sebepleri olarak yaş, gelişim özellikleri, kimlik oluşumunda son basamakta olmaları, kimlik bunalımı, üniversite hayatına uyum, yaşam biçimindeki değişiklikler ve arkadaş grupları olarak nitelendirilebilir (Kıran & Esen, 2003, s. 22).

Genç yetişkinliğe giriş dönemindeki bireyler hem psikososyal, fiziksel, duyuşsal, bilişsel ve psikomotor gelişim görevleri ve sorunları ile hem de yükseköğrenimin getirdiği problemlerle karşılaşan bireylerdir (Ögel, Dönmez, Eke, Erol, & Taner, 2007, s. 69). Gençler, ne ergendir ne de yetişkin olarak görüldüğünden bu dönem bireyler için ergenlikten yetişkinliğe geçiş döneminin sıkıntılarını taşımaktadır. Bu dönemde gençler, kimlik krizi, toplum değerlerine uyum sağlama ve sosyal olgunluğa erişme gibi birtakım gelişim görevlerini yerine getirme ile karşı karşıyadır (Özgüven, 1992, s. 11). Bu bakımdan genç bireylerin yaşadıkları sorunlar; ekonomik problemler, eğitim ve öğrenim problemleri, sosyo-kültürel problemler, duygusal ve psikolojik problemler başlıkları altında toplanabilmektedir (Korkmaz, 2000, s. 145; Özgüven, 1992, s. 14).

Genç bireylerin problemlerle etkili bir şekilde başa çıkmaları, bunun yanı sıra sınavlarında daha başarılı olmaları, kendi sorumluluklarını üstlenip yerine getirebilmeleri ve birtakım yeni durumları keşfedebilmeleri ve bu durumlara uyum sağlayabilmeleri için çeşitli olumlu ve olumsuz tutumlar sergileyebilmektedir. Bu bakımdan üniversite öğrencileri bazı durumlarla başa çıkmak için olumsuz denilebilecek riskli tutumlara yönelebilmektedir. Günümüz gençleri için, çalışmadan başarmanın yollarını bulmaya, hemen ünlü olmaya, çok para kazanmaya ve politik inançları için ölümü göze alma gibi riskli tutumlar sergiledikleri görülmektedir (Hablemitoğlu & Yıldırım, 2009, s. 15).

Genç bireylerin, yetişkin olma sürecinde riskli tutumlar sergilemesi ve kimlik geliştirme açısından da kritik dönemde oldukları unutulmamalıdır. “Genç yetişkinlik” (young adulthood) dönemi, yetişkinliğe girişte en önemli dönemlerden biridir. Bu nedenle, ergenlikteki gelişim yetişkinliğe geçiş olarak görülebilir. Ancak birey ergenlikten çıkıp yetişkinliğe girmiş değildir. Ergenliğin son dönemi ile genç yetişkinlik arasındaki dönemde olup bir yandan da ergenliğe göre daha kararlı özellikler gösterilmekte, bununla birlikte genç yetişkinliğin normatif özelliklerine (işe girme, evlenme, anne-baba olma) tam anlamıyla ulaşılmamış olmaktadır (Onur, 2000, s. 145). Üniversite döneminde bireyler farklı etkileşimlerde bulunmakta, yeni akademik ve sosyal ortama uyum sağlama, kimlik oluşum sürecine uyum sağlama, sosyal özgürlükleri içinde bağımsızlığı, arkadaş ve karşı cinsle olan ilişkilerini sorgulama ve kimi zamanda daha önce denemedikleri riskli davranışları deneme girişimlerinde bulundukları görülmektedir (Yeşilyaprak, 2005, s.78). Bu durum, genç bireylerin gelişim görevlerini yerine getirebilmeleri ve yaşam deneyimlerini karşılayabilmeleri için risk alma tutumları sergilemelerine neden olabilir. Erikson (1968) yetişkinliğe geçiş aşamasında olan bireylerin kimlik yapılandırma sürecinde kimlik alanlarıyla ilgili pek çok girişimde bulunduklarını ve bu girişimler esnasında pek çok risk alma tutumu gösterdiklerini belirtmektedir (Erikson’dan aktaran Morsümbül, 2013b, s. 878). Bu geçiş döneminde genç bireyler, farklı iletişimlere, sosyal ortamlara ve kimliğine uyum sağlama gibi riskli tutumların sık görüldüğü önemli bir dönemden geçmektedirler.

Üniversite öğrenimi, genç bireyler için yeni bir sosyal çevre, eğlence imkânları, farklı yaşantıları deneme olanağı sunan bir ortam sunmaktadır. Üniversite gençliği yeni bir sosyal çevrede bulunmakla, kendini tanımak, karakterini şekillendirmek, anne-babadan bağımsızlaşmak ve kendi ayakları üstünde durabilmek için iyi bir fırsat yakalamıştır. Genç bireyler, ergenliğin son dönemlerinde ve genç yetişkinliğin ilk dönemlerindedir. Toplum tarafından ne ergen ne de yetişkin olarak görülen birey, çocukluktan yetişkinliğe geçiş döneminin sıkıntılarını yaşamakta ve aynı zamanda bazı çelişkilerin ve uyum güçlüklerinin olduğu bir dönem geçirmektedir (Öztemel, 2010, s. 321). Gençlerin bu tür durumlarla baş edebilmesi için bazı risk tutumlarına başvurdıkları görülmektedir. Bu tutumlar, sigara ve içki içmek, geceleri geç saatlere kadar dışarıda kalmak, dikkat çeken makyaj yapmak, ilk cinsellik deneyimlerine girişmek ya da bunlara girişme çabasında bulunmak gibi risk içeren tutumlardır (Temel & Aksoy, 2001, s. 189).

Modern toplumda endişelerin, gerginliklerin, tehlikelerin ve tehditlerin fazlalaşması ile beraber bireylerin stres düzeyleri de yükselmektedir. Bu bakımdan bireyler yaşam boyunca çok fazla olumsuz durumlarla karşılaşmakta ve çevresindekilerle etkileşime girmektedir. bireyin yaşamını olumsuz etkileyen stresler ve kaygılar bireyin yaşamını değiştirmektedir. Bu olumsuz olaylar ve etkileşimler bireyin yaşamına olumlu ya da olumsuz katkıda bulunarak risk almasına neden olmaktadır (Özkan & Yıldız, 2015, s. 30).

Risk, bireyin sosyolojik ve psikolojik sürecini engelleyebilecek faktörlerin toplamıdır. Risk alma tutumu ise, çok farklı yanları olan bir davranış şeklidir ve kişinin bilişsel, fiziksel, duygusal, psikososyal gelişiminden etkilenerek gelişen veya gelişmeyen bir davranıştır (Trimpop, 1994). Bireyin yetişkin olma sürecini engelleyen, olumlu gelişim özelliklerini tehlike altına alan istemli risk alma tutumu olarak tanımlayabiliriz (Vertzberger, 1998). Risk alma tutumu olumsuzluk ya da hayatın sonlanmasıyla sonuçlanabilecek yaşamsal ve sosyal açıdan tehlike yaratabilecek davranışlar olarak da tanımlanmaktadır (Gonzales & Tiffany, 1994, s.703). Moore ve Gullone (1996, s. 345) ise olası olumsuz sonuçlar (kayıplar) içeren ancak algılanan birtakım olumlu sonuçlar (kazançlar) ile dengelenmiş olan davranış olarak tanımlamaktadır.

Gençlik döneminde yer alan bireyler, yetişkinliğe geçiş evresindedir. Genç yetişkinlik, bir an önce evlenme, iş hayatını oturtma, yerleşik düzene geçme karşı cinsle ilişkilerinde devamlılık arama ve bulma gibi durumlarda geç olabilmektedir. Genç yetişkinlik döneminde, ergenlikten farklı olarak, zamanın sınırsızlığı hissi kaybolmaktadır (Kurt, 2014, s. 18). Bu dönemde kendine yönelik farkındalığın artması ve değerlendirmesinin yanında, bireyin kendine dair duyacağı hayal kırıklığı ve umutsuzluk duyguları da olabilmektedir. Bu dönemde bireyler, kendi farkındalığının artması ile birlikte, yeterli biyopsikososyal destek olmadığında kişi riskli tutumlara ve yıkıcı davranışlara başvurabilmektedir (Ataç, 1991). Genç yetişkin, kendi sorumluluklarını artık almaya başladıklarını söyler ama hala bir yetişkin gibi hissetmez. Ergenlik dönemi sorunlarından kurtulduklarını hissederek kendi sorumluluklarını alma duygusunun başladığını bilir ama aileye hala sıkı bir maddi ve manevi bağlılık söz konusudur. Bu bakımdan bireylerin karşı karşıya kaldıkları en büyük zorluklardan biri itaatle özerklik arasındaki gerilime nasıl tepki gösterecekleri ile ilgilidir. Bir yandan anne babaları ile yakınlığı sürdürmek isterken diğer yandan onlardan uzaklaşarak daha özerk olmak istemektedirler. Kişiler, genelde hayatlarının bu dönemlerinde doğal olarak kendilerine odaklanmışlardır ancak dünyada nasıl bir yer edinecekleri ve insanlarla ilişkileri nasıl ilişki kurabilecekleri gibi konularda

büyük resmi görebilmek için desteğe ihtiyaç duyarlar. Bu desteği sağlarken riskli tutumlar sergileyebilirler (Morsümbül, 2013, s. 880).

Erikson, gençlik döneminde kimlik duygusunun, yoğun bir sevgi ilişkisi içinde eritilmesiyle oluşacak yakınlık evresi olarak tanımlar (Kurt, 2014, s.17). Eğer ki, bireyde kimlik duygusu sağlam bir şekilde gelişmemişse, kişi kendini yalnız kalmaya yöneltebilir. Erikson'a göre kimliğin oluşmasını sağlayan iki süreç vardır. Birincisi gencin, çocukluk dönemindeki özdeşimlerini kabul ya da reddetmesidir. İkincisi ise; gencin içinde yaşadığı tarihsel ve toplumsal yaşamdır. Dolayısıyla kimlik süreci bebeklikten başlayıp yetişkinlikte de devam eden bir süreçtir (İnanç & Yerlikaya, 2009).

Marcia, Erikson'un ifade ettiği kimlik sürecinin ölçülebilirliği ve gözlenebilirliği ile ilgilenmiştir (Çelen, 2007, s.67). Marcia, kimlik yapısının durağan değil, dinamik olduğundan söz ederek Erikson gibi kimlik sürecini yaşam boyu olarak ele almıştır (Marcia, 1980). Marcia'nın oluşturduğu kimlik statüsü modelinde seçeneklerin araştırılması, bağlanma değişkenleri ve içsel yatırımları göz önüne alarak dört kimlik statüsü tanımlamıştır. Bunlar başarılı, moratoryum, ipotekli ve dağınık kimlik statüleridir. (Morsünbül & Tümen, 2008). Kimlik statüleri açısından risk alma tutumuna bakıldığında başarılı kimlik statüsündeki bireylerin yaşamlarında iş ve ideoloji alanlarında sağlıklı bağlantılar kurmaktadır. Bireyler kendi seçimlerini yaparlar ve kendi seçimlerinin neden yaptıklarının farkında olduğunu bilirler. Stres, kaygı gibi olumsuz durumlarla başa çıkma davranışları diğer kimlik statülerine göre daha başarılıdır. Bu şekilde sağlıklı bağlantı kuran ve ego savunma gücü yüksek olan bireylerin risk alma tutumları sergileme olasılıkları daha az olmaktadır. İpotekli kimlik statüsündeki bireylerin otorite figürleriyle daha az sorun yaşamaları diğer dağınık ve moratoryum kimlik statülerine göre risk-alma tutumları gösterme olasılıkları daha az olmaktadır. Bu statüdeki bireyler çevre tarafından yönelimli ve kendi özgürlüklerinin sorumluluğunu taşıyamazlar. Farklı yapıları keşfetme merakları yoktur. Bu nedenle bireyler diğer kimlik statülerine göre daha az riskli tutumlar sergilemektedirler. Moratoryum kimlik statüsündeki bireylerin kimlik oluşturma sürecinde otorite figürlerine karşı olması risk alma tutumları sergilemesine neden olmaktadır. Moratoryum kimlik statüsündeki bireyler ebeveynlerin ve çevresindeki bireylerin isteklerini yeteneği doğrultusunda uzlaşma çabası içerisine girememektedirler. Bu nedenle çevreleriyle mücadele içerisine girerek kişilerarası ilişkilerde belirsiz ve gergindirler. Dolayısıyla bireylerin risk alma tutumlarını sergilemeleri yüksek olabilmektedir. Dağınık kimlik statüsündeki bireylerde ise, kimlik oluşturma süreciyle pek fazla ilgilenmedikleri

otorite figürlerine karşı uzakta olmak istemeleri risk alma tutumlarına başvurma eğiliminde olmaktadır. (Marcia, 1980; Archer & Waterman, 1990; Marcia, 1994). Dağınık kimlik statüsündeki bireyler, kimlik yapılandırma sürecinin verdiği endişeyi azaltmak için risk alma tutumları gösterebilirler (Çelen, 2007). Bütünleşmiş ve tutarlı kimlik yapısı gençlerin gelecekları hakkında daha iyimser, daha yüksek seviyede benlik saygısı, daha dengeli risk alma tutumu sergilemesine neden olmuştur. Bütünleşmemiş ve tutarlı olmayan kimlik yapısına sahip gençlerin gelecek kaygıları yüksek, daha düşük benlik algısı, içsel problemlerin yanında dışsal problemlerle karşılaşan gençlerin riskli tutumlar sergiledikleri görülmektedir (Morsümbül, 2013).

Sonuç olarak genç bireylerin kimlik yapılandırma sürecinin risk almayla olan ilişkilerinin incelenmesi risk alma tutumuyla ilgili yapılacak çalışmalara yol gösterici olabilir. Bu nedenle, risk alma tutumu ve kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi gereken konulardan bir tanesidir. Bu araştırmada bireylerin risk alma tutumlarının ve kimlik statülerinin cinsiyet, sınıf düzey ve İkamet edilen yer değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğı incelenmiştir. Ayrıca bireylerin risk alma tutumları ile kimlik statüleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulguların, yetişkinliğe geçiş dönemindeki riskli tutumlara açıklık getireceğı, ileriki dönemlerde yapılacak olan çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın ulaşmak istediğı iki amaç vardır. Birincisi öncelikle üniversiteye devam eden genç bireylerin risk alma davranışlarının bazı demografik değişkenlere (cinsiyet, sınıf düzeyi, ikamet edilen yer) göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. İkinci ise risk alma tutumları ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

1.3. Alt Problemler

Bu araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

2. Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) ikamet edilen yer değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları ve ego kimlik statüleri kümelerinin birleşiminde kaç tane anlamlı kanonik değişken çifti vardır?
5. Belirli alanlara özgü risk alma tutumları ve ego kimlik statüleri değişkenlerinin ait olduğu değişken setine katkısı ne kadardır?
6. Belirli alanlara özgü risk alma tutumları ve ego kimlik statüleri değişken setleri arasındaki ilişki ne düzeydedir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada, genç bireylerin risk alma davranışlarının değişkenlere göre incelenmesi ve risk alma davranışları ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Türkiye’de risk alma tutumu ilköğretim ve orta öğretimde okuyan bireylere yönelik araştırmalar yapılmıştır. Genç bireyler ilköğretim ve orta öğretimde okuyan bireylere göre farklı alanlarda risk alma tutumları göstermektedir. Bu bakımdan genç bireylerin risk alma tutumlarının belirlenmesi önem kazanmaktadır.

Dünyanın her yerinde riskli tutumlarda bulunma eğilimi genç yetişkinliğe geçiş döneminde artmakta ve son yıllarda bu konuya büyük önem verilmektedir (Çok, Atalan, Erten & Güney, 2006, s. 18). Türkiye’de risk alma tutumu ile ilgili araştırmalar ergenlik dönemi dikkate alınarak lise öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Özellikle son yıllarda ergenlerin intiharlarına, hamileliğine ve suçluluğuna sık rastlanılması (Deniz, 2011, s. 69) araştırmacıların riskli davranışlar sergileyen ergenler üzerinde odaklanmalarına neden olmuştur. Her ne kadar ergenlerin riskli davranışlarını inceleyen araştırmalar (Örn; lise öğrencilerinin risk alma tutumu ile mükemmelliyetçilik, benlik saygısı, kişilik özellikleri gibi) olmasına rağmen genç yetişkinlik döneminde yer alan üniversite öğrencileri üzerinde çalışmalar neredeyse yok denecek kadar azdır. Üniversite dönemi, bireyler için riskin fazla alındığı ve macera arayışının sıkça yaşandığı bir dönemdir (Dahl, 2004, s. 1023; Moore & Gullone, 1996, s. 346). Gençler, bu dönemde kararlarını kendi verme, toplumsal rollerin

farkına varma ve kendini tanıma gibi kritik evrelerden geçmektedirler (Öner, 2009). Bu durumda bireyler zararlı ve riskli davranışlar sergileyebilirler. Bu nedenle genç yetişkinlik dönemi, Türkiye’de risk açısından araştırılması gereken bir dönem olarak görülmektedir (Gençtanırım & Ergene, 2014, s. 127).

Risk almayı fırsat olarak gören kuramlar risk alma tutumunun, kimlik gelişimi, özerklik ve yetişkin rollerini denemek olarak değerlendirirken; problem olarak gören yaklaşımlar ise risk almayı daha çok alkol alma, uyuşturucu kullanma ve kontrolsüz cinsel ilişkide bulunma gibi sorunlar üzerinde durarak değerlendirmişlerdir (Beyaz, 2004, s. 56). Gençler arasında sergilenen riskli davranışlar tehlikeli ve yaygın bir sorun olduğu görülmektedir (Korkmaz, 2000). Genç bireylerin risk içeren davranışlara yönelik tutumlarının belirlenmesi ve ölçülmesi, özellikle bilgi verici ve önleyici Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinin temel işlevleri arasında yer almaktadır (Gizir, 2005, s. 59). Risk alma ve kimlik statüleri ile ilgili değişkenleri içeren araştırmaların yapılması bu konuda önleyici çalışmalar yapılmasını sağlayabilir. Bu durum hem alan çalışanları açısından hem de etkilenen bireyler açısından önemli hale gelmektedir. Belirgin olarak risk alma tutumu gösteren veya risk alma tutumu konusunda risk altında olan genç bireylere yönelik rehberlik faaliyetleri düzenlemeleri psikolojik danışmanlar için önemli hale gelmektedir.

Genç yetişkinlikte olan bireylerde kimlik arayışının da artmasıyla birlikte riskli davranışlarında arttığı görülmektedir. (Arnett, Ramos & Jensen, 2001, s. 61; Bukobza, 2009, s. 78). Genç yetişkinlik döneminde bireyler kimliklerini kazandığı, aileden uzaklaşıp dış dünyaya yöneldiği ve çözümlemesi gereken krizlerin yaşandığı bir dönemdir (Köylü, 2005). Bu durumdan dolayı üniversiteli gençlerin pek çok zararlı ve riskli davranış sergiledikleri söylenebilir (Öner, 2009, s. 33). Kimlik krizi yaşayan, antisosyal davranışlar gösteren ve akran baskısına maruz kalan bireyler riskli davranışlar sergileyebilmektedir (Kılıççı, 2003, s. 79; Kıran & Esen, 2003, s. 49; Senemoğlu, 2002, s. 98). Bazı risk alma kuramlarına göre bireyler toplumsal ve ailesel etkenlerin etkisi sonucu risk alma tutumu sergileyebilmektedir. Çocukluktan erişkinliğe geçişte bireylerin kimlik gelişiminin etkisi sonucu anne babadan bağımsızlaşma duygusu, normlara karşı çıkma gibi davranışlar sergileyebilmesine neden olmaktadır (Aras, Günay, Özan & Orçın, 2007, s. 312). Bazı yaklaşımlara göre ise bireyin risk alması kişilik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşıma göre, kimlik statülerinin de kişilikle ilgili olduğu düşünülürse bu değişkeninde araştırılması önem kazanmaktadır (Weber, Blais & Betz, 2002, s. 56). Ör. Morsümbül (2013, s. 880), başarılı ve ipotekli kimliğe sahip bireylerin dağınık ve moratoryum kimliğe

sahip bireylere göre daha az risk alma tutumu sergilediklerini bulmuştur. Bu durumda hangi kimlik statüsüne sahip bireyler risk almaya yönelmektedir sorusu akla gelmektedir. Böylece risk alma tutumu bakımından kimlik statülerinin araştırılması önem kazanmaktadır.

Psikolojik danışma ve rehberlik alanının üzerinde çalıştığı önemli kitlelerden birisi genç yetişkinlerdir. Genç yetişkinler, kendini tanıma, kararlarını kendi verme, toplumsal rollerin farkına varma bakımından desteklenmelidir (Donovan, Jessor & Costa, 1991, s. 67). Desteklenmeyen bireyler zararlı ve riskli davranışlardan etkilenebilirler. Bu yüzden, psikolojik danışmanlar, kimliğini ve benliğini yok sayarak risk alan bireylerle karşılaşabilmektedir. Genç bireylerin riskli davranışlarına ve tutumlarına yönelik araştırmaların yapılması önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda, bireylerin engellenmeye karşı dayanıklılık, başa çıkma yetenekleri, kendini kontrol etme ve içgörü gibi kişilik özelliklerini geliştirmekle birlikte; aile, okul ve diğer sosyal gruplarla bağları artırmak riskli davranışları azaltılacağı belirtilmektedir (Grunbaum vd., 2003, s. 57). Böylece düzeltici ve gelişimsel Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik hizmetlerinin temel işlevlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bireyler çevresi tarafından fark edilmek ve kendisini değersiz hissetmesi gibi durumlarla baş edebilmek için riskli davranışlar sergileyebilmektedirler. Sonuç olarak; ergenlikten yetişkinliğe geçen bireyler risk alma tutumunu heyecan aramayla, bağlanma stilleri ile karar vermeyle (Lightfoot, 1997, s. 39), akran baskısıyla, benlik saygısıyla (Özmen & Sümer, 2011, s. 5) dar ve geniş toplumsallaşmayla açıklandığı görülmektedir (Morsünbül, 2008, s. 130). Bunun yanı sıra araştırmalar incelendiğinde risk alma ile kimlik statüleri arasında ilişkiler olduğu göze çarpmaktadır. Ancak risk alma ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Risk alma tutumunun nedenlerine bakıldığında olumsuz arkadaş ortamları, genetik yatkınlık gibi biyolojik, toplumsal ve ailesel etkenlerin rol aldığı görülmektedir. Aynı zamanda risk alma tutumu bireylerin kimlik gelişimi ve kişilik özellikleri ile ilişkilidir. Bütünleşmiş ve tutarlı kimlik duygusuna sahip bireyler gelecekleri hakkında daha olumlu, daha yüksek düzeyde sorumluluk duygusuna, özerklik düzeyine, benlik saygısına ve kendilik algısına sahip oldukları görülmektedir (Morsünbül, 2008; Morsünbül, 2013). Bütünleşmiş kimlik süreci bireylerin yaşamlarının nereye gittiğine dair net duygularının olduğunu ve kim olduklarına dair kendileri hakkında daha olumlu düşündüklerini, diğer insanlarla ilişkilerinde daha mutlu, dikkatli olduklarını ve daha az riskli tutumlar ortaya

koyduklarını belirtmektedir (Meeus, 1996; Waterman, 1992; Morsümbül, 2011). Örneğin, ipotekli kimlik statüsüne sahip olan bireyin risk alma tutumu göstermesi oldukça zordur. Dağınık kimlik statüsüne sahip bireylerde ise kimlik gelişimi sürecinde sadece içsel problemler değil, dışsal problemlerle de risk alma tutumu sergiledikleri görülmektedir (Schwartz, Côté & Arnett, 2005). Böylece risk alma tutumu sergileyen bireylere psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verilebileceği konusunda bilgi sağlaması ve risk alan bireylere ilişkin önleyici ve ruh sağlığı hizmetlerinin daha etkili bir biçimde planlanmasında yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bireylerin risk alma tutumu ile kimlik statüleri arasındaki ilişkilerinin ortaya çıkarılması psikolojik ve sosyal hizmetlerin niteliğini arttırmak için katkı sağlaması beklenmektedir. Bu nedenle, bu araştırmada risk alma ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi önemli görülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

1. Araştırmada kullanılacak olan ölçekler araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin samimi cevaplandıracakları varsayılmaktadır.
2. Veri toplama araçlarının ölçmek istedikleri özelliği ölçecek niteliktedir.

1.6. Tanımlar

Risk: Fayda veya zarar gibi durumları ifade edebilecek herhangi bir olayın yaşamda çıkma olasılığı olarak bilinen Latince kökenli bir kelimedir (TDK, 2011).

Risk alma tutumu: İhtimal içerisinde ortaya çıkan, olumlu ya da olumsuz sonuçlarla dengelenen bir davranış olarak tanımlanmaktadır (Moore & Gullone, 1996).

Kimlik: Bireyi diğer bireylerden farklı kılan, kendine has özelliklerin olduğu ve bu özelliklerinde devamlılık gösterdiği yapıdır (Dereboy, 1993).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, risk alma davranışları ve kimlik statüleri ile ilgili kuramsal açıklamalara ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Risk Alma Tutumu ile İlgili Kuramsal Görüşler

On altıncı ve 17. yy da ilk defa batılı kâşifler tarafından kullanılmış olan risk sözcüğü, İngilizceye Portekiz ve İspanyolcadan girmiştir. Bu sözcük ilerleyen zamanlarda endüstrileşme ile birlikte gelişen bankalar ve yatırım alanları arttıkça bu alanlarda kullanılması daha da genişlemiştir. Bu anlamda risk, belirsizlik içeren ve olasılıkları değerlendiren geniş kapsamlı kavram olarak tanımlanmıştır (Giddens, 2000).

Risk, “olumsuz bir sonuçla yüzleşme ihtimalinin kişi tarafından nasıl değerlendirildiği” şeklinde tanımlanmaktadır (Zuckerman, 1990, s. 317). Reilly, Greenwald ve Johanson’ın çalışmasında (2006) risk alma, kazanç-kayıp oranı belirsiz olan bir davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır. Moore ve Gullone (1996), risk alma tutumunu “Olası olumsuz sonuçlar (kayıplar) içeren ancak algılanan birtakım olumlu sonuçlar (kazançlar) ile dengelenmiş olan davranış” olarak tanımlamaktadırlar. Byrnes, Miller ve Schafer (1999) ise risk alma tutumunu bir durumda olumlu ve olumsuz sonucu kadar belirsizlikte içeren bir davranış çeşidi olarak belirtmektedir.

Risk alma tutumu çok farklı tanımlara sahiptir. Bu nedenle gelişim psikolojisinin bakış açısından bakılması daha doğru olduğu düşünülmektedir. Gelişim psikolojisine göre risk alma tutumu olumlu ve olumsuz yönünün olduğunu söylemektedir Bu bakımdan olumlu ve

olumsuz risk alma tanımları ortaya çıkmaktadır (Deniz, 2011, s. 52). Olumsuz risk alma tutumuna neden olan durumlar arasında trafik kurallarına uymadan araç kullanma, korunma olmadan cinsel ilişkiye girme, cinsel ilişkiden bulaşan enfeksiyona kapılma, okuldan ve evden kaçma, kapkaççılık ve hırsızlık gibi risk alma tutumları sıralayabiliriz. Bu davranışlar durumları bireyleri sağlık, akademik, eğlence alanlarında görülmekte ve bireyin yaşamında zorluklara neden olmaktadır. Olumlu risk davranışları ise bireyin kapasitesini görmesini, ilgilerini ortaya çıkarmasına ve birtakım yaşantılarıyla deneyim kazanmasını sağlamaktadır (Çok, Atalan, Erten & Güney, 2006).

Risk alma tutumu çok çeşitli davranış şeklidir ve bireyin bilişsel, fiziksel, duygusal, psikososyal gelişiminden etkilenecek gelişen veya gelişmeyen bir davranıştır. Bu nedenle her araştırmacı ayrı ayrı tanımlar yaparak tanımlamıştır. Gullone, Moore, Moss ve Boyd (2000), ergenlerde risk alma ölçeği geliştirmek ve ergen riskli davranışlarının altında yatanları saptamak amacıyla yaptıkları araştırmada, riskli davranış için dört faktör belirlemişlerdir. Bunlar:

1) *Heyecan arama davranışı*: Toplumsal olarak az kabul görmüş, nadiren olumlu risk alma tutumlarıdır. Bunlar tehlikeli sporlar gibi davranışlardır. Heyecan arama davranışlarının negatif sonuçları çok ağır değildir. Örneğin, rekabet etme davranışının en olumsuz sonucu onur kaybıdır.

2) *İsyankâr davranışlar*: Gençler özgürlüğü yakalama gayreti içerisinde olması ve yapmış oldukları çabalar nedeniyle tehlikeli davranışlar sergilemektedirler. Bu tehlikeli davranışlar gençlerin hüviyetini kazanması için çabalar sarf etmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla bu çabalar olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Ancak korkusuz davranışlar kadar olumsuz olmamaktadır. Topluma karşı isyankâr davranışların sonuçları, sosyal anlamda istenmeyen risk alma tutumları oluşmaktadır. Bu tutumlar ergenler için uygun görülmemektedir fakat yetişkinler tarafından yapılmaktadır. Bu davranışlara örnek verilirse, sigara ve alkol kullanmak, gece geç saatlere kadar dışarıda kalmak gibi davranışlardır.

3) *Korkusuz davranışlar*: Aşırı alkol tüketme, korunmadan cinsel ilişki, kasksız motosiklet kullanma, hızlı araç kullanma ve tehlikeli, heyecanlı davranışlar peşinde koşma ile ilişkili olumsuz ve sağlıksal riskler taşıyan davranışlardır.

4) *Antisosyal davranışlar*: Aşırı yalan söyleme, aşırı yemek, bireylere vurmak gibi davranışlar yetişkinler ve ergenler için olumsuz davranışlardır. Olası sonuçları, isyankâr davranışlarda olduğu gibi, sosyal ya da yasal sorunlar ortaya çıkarabilir.

Gullone ve arkadaşları bireylerin risk alma davranışlarını dört risk faktörleri altında sınıflandırmışlardır. Kimi araştırmacılar ise bireylerin sergilemiş olduğu riskli davranışları yaşamlarındaki etki ve içeriğine göre çeşitlerine ayırmışlardır.

Hablemitoğlu ve Yıldırım (2009), risk çeşitleri genel olarak risk adı altında birleştirilse de bireylerin yaşamında “ekonomik, sosyal, psikolojik, fiziksel ve işlevsel” riskler ayrı ayrı ya da birlikte ortaya çıkmakta olduğundan bahsetmiştir. Bu risk çeşitleri gençlerin yaşamlarında ortaya çıktığında etkisi ve içeriği değişebilmektedir. Hablemitoğlu ve Yıldırım’ın (2009) bahsettiği risk çeşitleri aşağıda bahsedilmiştir. Bunlar:

1. *Ekonomik risk*: İnsanların yaşamında yaygın olarak para, gelir, servet gibi ekonomik kaynaklar ile önemli yaşamsal gereksinimleri yönlendirmede ortaya çıkar. Ekonomik kaynaklarla ilgili kararların önemli nedeni riskli tutumlardır. Ekonomik kararlar, para ile ilgili tüm sonuçları içerir. Bu sonuçlar birey ile ilgili olan sağlık ve çevresel risk olasılıklarının artmasına neden olur. Paraya fazla değer veren ve ekonomik risk alan insanların heyecan arayışı ve rekabetçi olma düzeyinin yüksek olduğu bulunmuştur.
2. *Sosyal risk*: Topluma ve aileye kaynaklık eden ilişkiler, bireyin toplumsal çevresiyle oluşturduğu ilişkilerin sonuçları ile ilgilidir. Bireyler, genç yetişkinlik dönemine yaklaştıkça ebeveynlerden uzaklaşma ve dünyayı ise tek başına fırsat olarak değerlendirmeleri bireyler için önemlidir. Bu yüzden, birey genç yetişkinlik dönemine girdikçe akranlarının onayını kazanma istekleri önemli olduğu belirginleşmektedir. Akran davranışları ve standartları önem kazanmaya başlamaktadır. Gençlerin kendi ayakları üzerinde durmaları ve anne babaları olmaksızın hayatlarını devam ettirmek istediklerini vurgularlar. Bireylerin bu davranışları gerçekleştirirken riskli davranışlar göstermesine neden olabilmektedir.
3. *Psikolojik risk*: Üniversite öğrencileri ruhsal ve davranışsal bozukluk alanlarında risk grubu içerisinde yer almaktadır. Bu risk grubunda yüksek düzeyde intihar oranları belirlenmiştir. Bu durumda psikoloji, iki farklı teori olarak riski incelemiştir. Birinci teoride, psikometrik parametreler içerisinde en önemli varsayım, riskin bireye özgün bir biçimde yer aldığı durumudur. “Risk düşünce ve geleneksel yapımızdan bağımsızlaşmamıştır ve ölçülmeyi beklemektedir

“ önermesi, temel teoridir. Riski; bireylerin psikososyal yapı ve toplumsal faktörlerden etkilenecek öznel olarak oluşturmışlardır. İkinci teoride ise, ego kaybı ile ilişkilendirmiştir. Risk ego etrafında gelişmekte ve bireylerin ego kaybı gibi durumlar yaşandığı zaman riske sebep olacak durumları düşünmek risk alma tutumuna neden olmaktadır.

4. *Fiziksel risk:* Gençlik dönemi çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde hızlı büyüme, olgunlaşma ve psikososyal yönden gelişen dönemdir. Bu dönemde yapılan risk alma tutumları birden fazla tutumla benzerdir. Gençler üniversite döneminde, genelde stres ve kaygı yaratan bir ortamda varlıklarını sürdürür. Gençlerin alkol, sigara, uyuşturucu kullanma davranışları ve hangi sosyal gruplara dâhil olacakları ile ilgili kararları gençlerin riskli kararlar alabileceğinin belirtisini göstermektedir.
5. *İşlevsel risk:* Bireylerin yeterlilik duygusunun sağlıklı ve güçlü olması için daha yüksek başarı ve sağlıklı sosyal bütünleşmenin olması gerektiği söylenmektedir. Birey sonuca ulaşmak için daha etkin davranmakta ve yaşamın gidişini kendisi karar vermektedir. Bireylerin sahip olduğu güçlü kimlik özellikleri daha otonom, yaratıcı ve baskılara direnebilen bireylere ait kimliklerdir. Bu durum aslında öz yetkinlikle ilgilidir. Öz yetkinlik düzeyi risk alma tutumunu önemli bir şekilde etkiler (Basım, Kormazyürek & Tokat, 2008). Bu durumda, düşük öz yetkinliğe sahip gençler depresyon, anksiyete ve çaresizlik duygusu birlikte gelişir. Öz yetkinliği düşük gençler, riskli davranışları öz yetkinliği yüksek olan gençlere göre daha fazla gösterirler.

2.1.1. Risk Alma Tutumlarını İnceleyen Kuramlar ve Yaklaşımlar

Uzmanlar riski açıklamada çeşitli kuramlardan ve yaklaşımlardan yola çıkmışlardır. Bunlardan ilki, risk almayı problem davranışı olarak inceleyen kuramlardır. İkincisi ise; risk alma tutumunu yaklaşım olarak değerlendiren görüşlerdir.

Risk almayı problem davranışı olarak inceleyen kuramlar; problem davranış olarak gören araştırmacılar, risk alma tutumunu, davranışların ve dolayısıyla risk almanın genetik temelleri bulunduğunu öne süren (Trimpop, 1994) evrim kuramı çerçevesinde incelemişlerdir. Bunun yanı sıra, risk alma tutumunu problem davranış olarak inceleyen araştırmacılar risk almayı, bilişsel kuramlar olarak adlandırılan karar verme kuramı

(decision making perspective) ve nedenlendirilmiş eylem kuramı (theory of reasoned action), öğrenme kuramlarından sosyal öğrenme kuramı ve problem davranış kuramı (problem behavior theory) çerçevesinde incelemişlerdir. Ayrıca, Risk alma tutumu, kişilik, gelişimsel, hümanistik yaklaşımlar olarak incelenmiştir.

2.1.1.1. Evrim Kuramı

Risk alma davranışlarının kalıtsal olarak bireye geçen kişilik özelliklerinden oluşması, kişinin genetik temellerinin bulunduğunu göstermektedir. Doğal seçimle birlikte hayatta kalma becerileri yüksek olan organizma avantaj sağlayıp genetik yollarla genlerini gelecek nesle aktararak kalıtsal özellikler devam edebilmektedir (Trimpop, 1994). İnsan türünde ve başka türlerde çiftleşme partnerini elde etmek için yapılan yarış çok tehlikeli davranışlar içerebilmektedir. Özellikle erkekler rakiplerini alt etmek ve partnerinin onayını kazanmak için tüm imkânlarını kullanmaktadırlar. Bu yolda sağlık, saygınlık ve yaşamın neredeyse tüm önemli ve değerli alanları riske atılmaktadır. Bu tür risk alma neredeyse ilk varoluştan beri süregelen olup, pek çok öyküye konu olduğu bilinmektedir (Trimpop, 1994). Genetik olarak aktarılan risk alma tutumu böylece evrimde rol oynamakta ve organizmaların risk alma için genetik bir modele sahip olmasını destekleyen bir seçme sürecini oluşturmaktadır.

2.1.1.2. Bilişsel Nedenleri Açıklamayı Hedefleyen Kuramlar

Bu kuramlar bilişsel süreçlere göre risk almayı açıklamaktadır. Kişi fayda ve zarar hesabı yaparak davranış konusunda karar vermektedir. Kişi fayda beklentisi yüksekse davranışı gerçekleştirmekte, fayda beklentisi düşükse davranışı gerçekleştirmemektedir (Yılmaz, 2000). Bilişsel karar verme yaklaşımı araştırmacıları, kumar durumundaki kişisel eğilimleri ve risk alma tutumlarındaki istekliliğini açıklayan ve bu durumla ilgili seçenekleri ve sonuçlarına dair muhtemel durumlar çerçevesinde ele almaktadır (Boyer, 2006). Bireylerin riskli davranışlara nasıl karar verdiğini incelemek amacıyla karar alma becerileri ve nedenlendirilmiş kuram incelenmiştir.

Karar verme kuramı (make-decision); Bilişsel yaklaşımı benimseyen bireyler, karar verme durumlarının, fayda ve zararı hakkında yargılar içermektedir. Bu durumda risk alan bireyler, ödül değerlerinin bireye sağladığı yarar doğrultusunda karar almaktadır (Boyer, 2006). Bireylerin risk alma tutumlarını incelemek için karar verme süreçleri bilinmesi

gerekmektedir. Karar verme kuramı, bireyler risk alma tutumunu kasıtlı olarak alabilir veya almayabilir. Bu durum, risk davranışını gerçekleştirirken birey için farkında olmasını gerektirmeyebilir (Furby & Beythmarom, 1990, s.43). Karar verme kuramı, bireylerin kişisel değerleri, düşünceleri ve inançları farklılık arz ettiğinden birbirinden farklı kararlar vermektedirler. Farklı davranış şekilleri ve değer algıları farklı olduğundan, bireyler orta yetişkinlere göre çok fazla risk alabilmektedirler. Gençlerin risk alma nedeni, davranışın getireceği kârı davranışın risklerinden ve olumsuz sonuçlarından daha fazla önemsemeleridir (Sofronoff, Dalgliesh & Kosky, 2005).

Adair (2000) karar verme yaklaşımında her kararda aşağıdaki gibi beş basamak tanımlar:

1. Olası seçeneklerin belirlenmesi
2. Her seçenekte izlenecek yolların belirlenmesi
3. Sonuçların istenilirliklerini değerlendirme
4. Eylem gerçekleştiğinde sonuçların gerçekleşme olasılığını değerlendirme
5. Mantıksal olarak savunulabilir kurallarla bu basamakları birleştirmektir.

Buradan hareketle fayda-zarar ilişkisi kuran bireyler beş basamağı kullanarak riskli davranışlar göstermektedir.

Nedenlendirilmiş Eylem Kuramı (Theory Of Reasoned Action) ise; kişinin davranışını belirleyen en önemli şeyin inanç ve niyetleri olduğunu vurgular. Nedenlendirilmiş eylem kuramı bireylerin bildirdikleri davranışların ışığında risk ve kâr algılarını incelemektir (Lavery, Siegel, Cousins & Rubovit, 1993). Nedenlendirilmiş eylem kuramı insan davranışlarının, niyetler ve tutumların etkisiyle birlikte sosyal normlar aracılığıyla önceden bilinebilme işleminden söz etmektedir.

Nedenlendirilmiş eylem kuramının kuramcıları olan Ajzen ve Fishbein (1980) kişinin davranışlarının, inançları tarafından etkileneceğini savunur.

1. Nedenlendirilmiş davranış kuramına göre kişinin davranışı aynı kişinin davranışla ilgili niyet veya kararları tarafından belirlenmektedir.
2. Niyetler bilişsel, duyusal ve davranışsal tutum öğelerinden etkilenmektedir, bu tutum öğelerini belirleyen ise kişisel fayda ve zarar ilişkisidir.
3. Kararlar ise kişinin inançlarından etkilenir. Sosyal normatif inançlar etkenin algı ve inançlarını dolayısıyla da kararlarını etkilemektedir. Kişinin ailesi, akran grubu ya da

çevresindeki diğer kişiler aynı davranışı gösteriyorsa ya da onaylıyorsa kişinin de bu tür davranışları gösterme olasılığı artmaktadır (Petraitis, Flay & Miller, 1995).

Yukarıdaki sıralamaya göre çevre olumlu inançlara sahipse bireyde olumlu inançlara sahip olmaktadır. Kişinin fayda-zarar konusundaki kararını, karar da kişinin davranışa ilişkin tutumunu, tutumu da davranışı gerçekleştirip gerçekleştirememeye ilişkin niyetini etkilemektedir (Yılmaz, 2000).

2.1.1.3. Öğrenme Kuramları

Öğrenme kuramı bakış açısıyla sosyal öğrenme ve problem davranış kuramları incelenmiştir.

Sosyal öğrenme kuramı; sosyal öğrenme sürecinde birey rol modellerine, özdeşleşeceği kişiye vurgu yapmaktadır. Bu süreçte birey tarafından gözlem, taklit ve onay beklentisinde olup bilişsel süreçler kadar olmasa da davranışın yarar beklentisiyle gerçekleştirileceğini belirtmektedir (Petraitis, Flay & Miller, 1995). Taklit veya model alma olarak da bilinen gözlem yoluyla öğrenme, çevredeki olayların bilişsel süreçlerle işlenerek kazanılması olarak tanımlar (Bandura'dan aktaran Petraitis vd., 1995). Bandura'ya (1977) göre, doğrudan deneyim yoluyla kazanılan her bilgi ve beceri, gözlem yoluyla da öğrenilebilir. Bandura'nın (1977) sosyal öğrenme kuramı, davranışsal destek kuramı ve bilişsel psikolojiyi kapsamaktadır. Bandura, insana çevrenin bir ürünü olarak değil, bilgi işleyen, öğrenen canlılar gözü olarak bakmaktadır. Bireyler çevrelerini etkiledikleri ve onunla yüzleştikleri oranda, çevre onları etkilemekte ve değiştirmektedir (Beeke, 1987).

Problem Davranış Kuramı ise; Jessor (1991), risk alma tutumları sergileyen bireylerin bir takım özelliklere sahiptir. Bu değerler, kendileri ve toplum hakkında ortak yaklaşımları, algıları ve değerleri olarak bilinmektedir. Lise ve üniversite de yapılan çalışmalarda akademik başarısı ve öz saygısı düşük olan ve problemli davranışlar sergileyen bireylerin diğer bireylere göre risk alma tutumları gösterme olasılığı daha fazladır. Ayrıca problemli davranışlardan herhangi birinde bulunma ve katılma risk alma tutumu şüphesini artırmaktadır (Alexander'dan aktaran Gülgez, 2007).

Jessor ve Jessor (1977) bireylerin birtakım kazançlar elde etmek için riskli davranışları bilerek yaptıklarını ileri sürmektedir. Bu kazançlar;

1. Yaşamlarını kontrol etme,
2. Yetişkin otoritesine, toplumsal geleneklere karşı gelme,

3. Anksiyete, engellenme, yetersizlik ve başarısızlık duyguları ile başa çıkma,
4. Akran gruplarına kabul edilme ve genç alt-kültür ile kimliğini kanıtlama,
5. Kişisel kimliğini doğrulama,
6. Olgunluğunu ilan etme ve genç-yetişkinliğe geçişe gelişimsel bir damga vurma olarak sıralanabilir.

Jessor ve Jessor'un (1977) problemlili davranış kuramı, yasal ya da sosyal normlar tarafından rededilen, toplum tarafından bilinen ve istenmeyen davranış olarak bilinmektedir. Risk alma, bireyin gelişime sürecine yararı olmayan ve bireyler için tehlikeli, olumsuz bir olgu olarak ele alınmaktadır. Problem davranışları inceleme 70'li yıllarda alkol, sigara ve risk alma tutumları içeren kapsamlı bir çalışma yapıldığı görülmektedir. Birey problem davranışın faydasını düşünüyorsa riskli tutumları gerçekleştirme ihtimali fazla olmaktadır (Güney, 2007).

Risk alma, problemlili davranış içerisinde olup, işlevsel hedefe doğru giden ve hedefe iletecek davranışlar olarak tanımlanır (Jessor, 1991,1998). Jessor'a (1998) göre, bu davranışla birey aileden uzaklaşma, akran grubuyla daha fazla vakit geçirmeye başlama, bir taraftan yaşamı tehdit etme ya da sağlığa zarar verme potansiyelinde olma gibi olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir.

Problem davranış kuramı, olumsuz risk alma tutumunu incelerken bireyin hayatını tehlikeye atabilecek, sağlığına zarar verebilecek davranışlar olarak tanımlanır. Bu tanımla birlikte sigara, alkol ve madde kullanımı, erken ve riskli cinsel ilişkiye girme, hızlı araba kullanma, vb. davranışlar risk alma tutumu olarak kabul edilmektedir (Güney, 2007).

2.1.1.4. Kişilik Yaklaşımı

Risk alma tutumu bireyin kişilik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Gullone ve Moore'un (2000) iddialarına göre, olumlu ve olumsuz risk alma tutumunun altında yatan faktörler farklıdır. Bu bağlamda, dışadönük birey olumlu risk alma tutumunda bulunma ihtimali daha yüksektir. Şöyle ki; olumlu risk alan bireyler "dışadönük" kişilik özelliği taşıyan bireylerdir (Gülgez, 2007, s. 15). Pek çok araştırmacı risk alma tutumunu heyecan arama ile ilişkili bulmuştur. Gençlerdeki heyecan arama gereksinimi üst düzeydedir. Bu nedenle heyecan arama davranışı risk alma tutumuna temel oluşturmaktadır. (Zuckerman, 1990). Bireyi çevresi ve ailesi tarafından eleştiriye tutanlar düşük benlik kavramı oluşturmaktadır.

Sonuçta da birey düşük benlik algısını yükseltebilmek için olumlu ve olumsuz riskler olarak kendisini ispatlama çabasına girerek riskli davranışlar sergiler (Gölgez, 2007, s. 16).

2.1.1.5. Gelişimsel Yaklaşım

Gelişimsel yaklaşım da bilişsel gelişim ve normal-uyumlu bir davranış gelişimi incelenmiştir. Bilişsel gelişimin sonucu olarak risk alma gelişimsel bakış açısında; ergenlerin riskli hareketleri ergenin kendisine fayda getirmesi ve gelişimsel olarak ergenliği incelemesi açısından önemlidir. Baumrind, ergenler risk alma tutumu ile kendilerini geliştirip öz güven ve becerilerini artırdıkları ve hedeflerine ulaşmak için güdülendiklerini vurgulamaktadır (Baumrind'dan aktaran Güney, 2007).

Ergen gelişiminde, aileden özerk ve bağımsız olma, artan akran baskısı, cinsel farkındalık, kimlik oluşumu ile psikolojik ve bilişsel olgunlaşma gibi özellikler normal gelişim olarak yer almaktadır. Risk alma tutumu ergenlik boyunca farklı gelişimsel dönemlerde farklı işlevlere hizmet etmektedir. Bu nedenle risk alma tutumunun artmasının eğilim nedeni, ergenin bilişsel, biyolojik, kişilik ve toplumsal gelişimindeki değişimlerle açıklamak mümkün olmaktadır (Sarason, 1978).

Ergenlerde risk alma tutumunu etkileyen farklı etmenlerden bir tanesi de ailedir. Aile ortamındaki iletişimin niteliği, etkinliği, anne babanın yaklaşım tarzı, tutumları ergenin risk alma tutumunu etkiler. Ergen ve anne baba ilişkisi Allen ve diğerleri tarafından bağlanma kuramıyla açıklanmıştır. Güvensiz bağlanan bireylerin toplumsal ilişkilerde sorunlar yaşadıkları, sosyal yeterliliklerinin alt düzeyde olduğu ve bunların sonucunda, bireylerin daha fazla risk alma eğilimde oldukları belirtilmektedir. Güvenli bağlanma gerçekleştiren bireyler ise güvensiz bağlananlara göre daha az riskli davranışlar da bulundukları saptanmıştır (Güney, 2007).

Ergenlerin risk alma tutumunda etkili olan diğer etken ise akranlarıdır. Jessor'a (1998) göre, akranların baskısı belli bir düzeyden sonra aileden daha fazla olduğu için risk alma tutumunda büyük bir etkiye sahiptir. Grup halinde olmaları ergenlerin risk alma davranışları daha fazla olmasına neden olmaktadır. Ergenler sosyal toplumun bireyler üzerindeki baskısı nedeniyle, özellikle akranların desteğiyle yaşamlarını tehlikeye sokacak risk alma tutumları sergilemelerine neden olmaktadır (Jessor, 1998). Gençlik döneminde biyolojik gelişim bilişsel gelişimle uyumlu olabilir ya da olmayabilir ancak fiziksel gelişimle uyum içerisinde olmaktadır. Biyolojik gelişim bilişsel gelişim ile uyum

sağlayamazsa risk alma tutumu sergileme davranışları artmaktadır. (Irwin & Millstein, 1986).

Normal ve uyumlu bir davranış olarak risk alma tutumunda ise; ergenlerde sağlıklı bilişsel, sosyal, biyolojik gelişimler için normal ve uyum sağlamaya yönelik risk alma tutumu sergilemektedirler (Lavery, Siegel & Cousins, 1993). Normal gelişim için gereken baş etme yolu olarak düşünülür. Bireylerde kimlik gelişiminde gerekli değişik yaşam şekillerine bağlı tecrübelerin ürünüdür (Keating, 2004).

2.1.1.6. Toplumsal Açıdan Risk Tutumu Yaklaşımı

Kağıtçıbaşı'na (1996) bireyler grup halindeyken tek başlarına olduklarından daha fazla risk almaktadırlar. Grup içinde iken risk almanın sorumluluğunu, grup içinde paylaştırılmasından dolayı daha kolay risk alma tutumu sergilenebileceğini vurgular. Kültürel değerler risk alma tutumunu etkilemektedir. Özellikle bireyselliğe önem veren batı toplumunda bireysel atılım ve başarı ön plandadır. Grup içinde alınan kararlar grubun diğer üyeleriyle de paylaşıldığı ve gizli kalmadığı için, kişinin grup içinde verdiği kararlar yalnızken verdiği kararlara göre daha uygun olduğu düşünülmektedir.

2.1.1.7. Hümanistik Yaklaşım

Bireylerde risk alma tutumu kendini gerçekleştirme ihtiyacının bir yansıması olarak ele alınmaktadır. Bireyler riskli davranışlar göstererek kendini ispat etmeye çalışmaktadır. Birey yetişkin gibi davranmayı denemesi bireyin kendini gerçekleştirme ihtiyacına yardımcı olmaktadır. Birey risk alarak yapmak istediklerini gerçekleştirmektedir. İnsanlar sadece fiziksel olarak yetişmeye çalışmazlar, daha da önemlisi kişisel doyuma önem verirler (Corey, 2005). Değerli ve önemli gözükmek için her türlü risk ve tehlikeyi göze alabilecek düzeye düşebilmektedir. Bireyin ihtiyaçlarını yerine getirmeye çalışırken yukarıda da anlatıldığı gibi, risk almayı bir araç olarak denemekte ve kendini ispata ya da ortaya koymaya çabalamaktadır. Bireyin kendisini gerçekleştirmeyi denemesi en doğal ve en önemli gereksinim olarak düşünülmektedir (Güney, 2007). Bireyin kendisini gerçekleştirmeyi deneme ihtiyacı bireyleri risk alma tutumu sergilemelerine neden olmaktadır.

2.1.3. Risk Alma Tutumu Alt Boyutları

Belirli alanlara özgü risk alma tutum ölçeğinin 8 alt boyutu aşağıda sıralanarak açıklanmıştır.

Okulda etik risk alma tutumu (ethics in school); etik, iyiyi kötüyü ve ahlakı araştırmamıza yardımcı olan prensipler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Cevizci, 2002). Okulda etik alt boyutuna bakılırsa, bireylerin okul ortamında yapmış oldukları etik dışı tutumların tümünü kapsayan davranışlardır (Öner, 2009). Bu tutumlar bireylerin eğitim ortamında yaptığı riskli tutumların tümüdür. Bunlar, kopya çekmek, bir başkasının yerine imza atmak veya taklit etmek, bir başkasının ödevini çalmak gibi eğitim ortamında gerçekleştirilen riskli tutumlardır (Weber, Blais & Betz, 2002).

Gündelik yaşamda etik risk alma tutumu (ethics in everyday life); yaşam içerisinde yapılması gereken kurallar örüntüsü vardır. Bu kurallar bireyleri gündelik hayatta etik ve ahlaki davranmaya yöneltmektedir. Bu etik ve ahlaki davranışlar aile, iş ve toplumda oluşan tutum ve davranışlardır. Bireyler bu tutum ve davranışlar ile risk alma tutumları sergileyebilmektedirler. Bu riskli tutumlara örnek verecek olursak; hırsızlık yapmak, vergileri olduğundan az göstermek ve internet kullanımı ile ilgili gündelik yaşamda sergilenen riskli tutumlardır (Öner, 2009).

Yatırım risk alma tutumu (financial); bireyler yatırımı daha çok para kazanmak ve daha fazla parayı bir işe bağlamak şeklinde düşünmektedir (Kalkan, 2001). İnsanların yaşamında yaygın olarak para, gelir, servet gibi ekonomik kaynaklar ile önemli yaşamsal ihtiyaçları karşılamak ve yönlendirmek vardır. Ekonomik kaynaklarla ilgili kararların önemli nedeni riskli tutumlardır. Ekonomik kararlar, para ile ilgili tüm sonuçları içerir. Bu sonuçlar birey ile ilgili olan sağlık ve çevresel risk olasılıklarının artmasına neden olmaktadır (Hablemitoğlu & Yıldırım, 2011; Öner, 2009). Yatırım alanındaki risk alma tutumları gelirin çoğunu borsada oynamak, yatırım şirketine yatırma gibi davranışları kapsamaktadır.

Şans risk alma tutumu (gambling); Şans oyunlarının (sayısal loto, iddia, poker oyunu vb.) kuralları farklı olsa da nitelik ve mantık açısından farklılık yoktur. Şans oyunlarının birçoğu yüksek bir bağımlılık potansiyelini de beraberinde getirir ve oynayan kişilerin ölçsüz bir şekilde risk alma tutumlarına yol açmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda şans alanında risk alma tutumu paranın çoğunu şans oyunlarına yatırmak, borsaya yatırmak gibi riskli tutumlara örnek verilebilir (Öner, 2009; Yaşar, 2001).

Sağlık risk alma tutumu (health); bireylerin sağlıklı olma durumlarına zarar veren her türlü davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin yaşamında birçok şey (sigara, alkol, uyuşturucu vb.) sağlığını olumsuz etkileyebilir. Bu anlamda sağlık alanında risk alma tutumları incelendiğinde alkol ve uyuşturucu kullanmak, korunmadan seks yapmak gibi davranışlara örnekler verilebilir (Öner, 2009).

Güvenlik risk alma tutumu (safety); bireylerin sağlığını ve güvenliğini olumsuz etkileyecek riskli tutumlardır. Ülkelerin çoğunda ölüm riski nedenleri motorlu taşıt kazaları, insan vücuduna verilen zararlar olarak nitelendirilmektedir (Öner, 2009; Çamur, Üner, Çilingiroğlu & Özcebe, 2007). Dolayısıyla güvenlik riskli tutumlara örnek verecek olursak kasksız bisiklet ve motosiklet kullanmak, emniyet kemeri takmadan araç kullanmak gibi riskli tutumlara örnek verilebilir.

Eğlence risk alma tutumu (recreational); Zuckerman (2007) eğlence risk alma tutumunu (heyecan arama davranışı), eğlenceli, yeni, karmaşık ve yoğun heyecan ve deneyimler aramak, bu tür deneyimler uğruna fiziksel, sosyal, yasal ve parasal risk almaya istekli olmak şeklinde tanımlamıştır. Bu doğrultuda eğlence risk alma tutumuna bakılacak olursa tehlikeli sporlardan birisini yapmak (dağa tırmanmak, bungee jumping, hız yarışlarına katılmak vb.), hiç bilinmeyen bir yere yolculuk yapmak gibi riskli tutumlardır (Öner, 2009).

Sosyal risk alma tutumu (social); bireyler sosyal alanda risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bireyler risk alırken norm dışı veya antisosyal davranışlar sergileyerek risk alma tutumu gösterebilmektedirler. Bireylerin göstermiş olduğu risk alma tutum alanları sosyal ilişkiler, meslek seçme ve yalnız kalmak gibi riskli alanları olarak kabul edilmektedir (Uçan & Kıran Esen, 2015; Öner, 2009).

2.1.4. Risk Almayla İlgili Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Risk alma tutumu ile yapılan araştırmalar cinsiyet, sosyoekonomik düzey, yaş, kişilik türleri, heyecan arama davranışı, kontrol odağı ve kimlik statüleri gibi değişkenlere göre incelenmiştir.

Rice (1975) 7-12 sınıflar arasında yapılan sigara içme davranışı konusundaki araştırmada erkeklerde sigara içme davranışının daha sık gözlemlendiğini belirtmiştir. Araştırma sonucunda erkekler kızlardan daha erken yaşlarda sigara içmeye başladığını bulmuştur.

Fakat kızlarda yaş arttıkça sigara içme davranışı erkeklerin davranışlarına benzemeye başladığını belirtmektedir.

Martin (1987) Kız ve erkeklere özgü temel özelliklerden yola çıkarak risk alma tutumuna neden olan kişisel özellikler üzerine değinerek toplumsal cinsiyet faktörü ile ilgili çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre gerçekte var olan toplumsal cinsiyet faktörü farklılık gösterse de tahmini orandaki eğilimler son derece farklılıklar taşıyacaktır. Araştırmada “gönüllü risk alma” gerçek oranı 1.33 iken tahmini oran 1.64’e çıkmıştır ki bu istatistik olarak büyük bir farklılıktır. Başka bir deyişle, erkekler gerçekte görüldüğünden daha fazla risk alması, kızların ise riskten kaçınmaları görünse de cinsiyetler açısından fark tespit edilmemiştir.

Özbay ve arkadaşları (1991), depresyon, anksiyete ve benlik imajı ölçekleri kullanılarak 11-12 yaş arası 1167 işçi ve 1055 öğrencide sigara, madde kullanımı ve alkol kullanım alışkanlıklarının sıklığı arasında ilişki araştırmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre alkol kullanma oranı %6,7 madde kullanım oranı %2,9 olarak bulunmuştur. Ayrıca deneklerin ortalama %17'si sigara kullandığını tespit etmişlerdir.

Jonah (1997), ergenlerde heyecan arama ve riskli araç kullanma arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın sonuçları riskli araç kullanma ile heyecan arama, coşku ve serüven arama boyutları arasında güçlü bir ilişki olduğunu bulmuştur.

Parsons, Siegel ve Cousins (1997), üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışma da öğrencilere yönelik niyetler ve davranışlardaki değişimler üzerinde, algılanan kazançlar ve algılanan risklerin etkisini araştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda, algılanan kazanç ve algılanan risklerin davranışa yönelik niyetlerde önemli bir belirleyici olduğunu, bunun yanı sıra algılanan kazançların ise, algılanan risklere göre risk alma davranışlarındaki davranış değişimlerinde daha iyi belirleyici olduğunu bulmuşlardır.

Gullone ve Moore (2000), 11-18 yaşları arasındaki ergenlerde yapılan araştırmada yaşı küçük olan ergenler, yaşı büyük olan ergenlere göre daha az risk içeren davranışlar gösterdiklerini bulmuşlardır. Buna göre, yaş arttıkça risk almanın arttığını ve erkeklerin kızlara göre riskli davranışlara daha çok yöneldiğini saptamışlardır.

Yılmaz (2000), ergenler üzerinde yaptığı çalışmada cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey, anne baba eğitim derecesi, annenin çalışması, kardeş sayısı, disiplin cezası alma, aile ilişkileri ile risk alma davranışları arasında pozitif ilişki bulmuştur.

Greene, Krcmar, Walters, Rubin, Hale ve Hale (2000), benmerkezcilik ve heyecan arama davranışlarının risk alma davranışlarına etkisini ergenler ve yüksekokul öğrencileri üzerinde incelemişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre, yaş arttıkça hızlı araba kullanma, cinsel ilişkiye girme ve alkol kullanma ile ilgili risk alma davranışları arttığını bulmuşlardır. Anne baba eğitim seviyesi arttıkça çocuğun heyecan arama düzeyi ve içki içme ile ilgili risk alma tutumu arttığını tespit etmişlerdir. Ayrıca, erkekler kızlara göre daha fazla heyecan arama, benmerkezcilik ve risk alma tutumu gösterdiğini bulmuşlardır.

Rolison ve Scherman (2002), risk almanın heyecan arama ve kontrol odağı ile ilişkisini üniversite dönemindeki gençler üzerinde incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, heyecan arama eğilimi arttıkça risk alma düzeyi de arttığını bulmuşlardır. Ancak, kontrol odağının risk almayla ilişkisi bulunmamıştır.

Kıran çalışmasında (2002), lise ikinci sınıfa giden öğrencilere Akran Baskısı Ölçeği ve Ergenlerde Risk Alma Ölçeği uygulanarak akran baskı düzeyleri ile risk alma davranışları incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin yaşadıkları baskı ile risk alma davranışları arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu, kız ve erkeklerin akran baskısı arttığında risk alma davranışları da arttığı, akran baskısı düzeyi aynı kız ve erkekler açısından bakıldığında erkeklerde kızlara göre riskli davranışların daha fazla olduğu görülmüştür.

Rolison ve Scherman (2003), 18-21 yaşları arasında değişen 196 ergenin heyecan arama davranışının algılanan risk ve riskli davranış senaryosuna tepkileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, heyecan arama davranışının algılanan risk ve riskli davranış pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Beyaz (2004), ergenlerde heyecan arama gereksinimi, akran baskısı, cinsiyet ve yaşın ergenlerin risk alma eğilimlerini ne kadar yordadığını incelemiştir. Çalışmanın sonuçları, heyecan arama faktörlerinin ergenlerin risk alma davranışları üzerinde yüksek düzeyde etkili olduğunu göstermiştir. Akran baskısı faktörlerinin ise, ergenlerin risk alma eğilimleri üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada da yaş ve cinsiyetin, toplam risk alma, fiziksel ve maddi risk alma eğilimlerini anlamlı düzeyde etkilediği bulunmuştur. Risk alma eğiliminin yaşla birlikte arttığı; erkeklerin kızlardan anlamlı düzeyde daha fazla risk alma eğiliminde oldukları görülmüştür.

Gardner ve Steinberg (2005), risk alma, risk tercihleri ve riskli karar verme davranışları üzerinde akran etkilerinin karşılaştırılmasını incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda,

ergenlerin riskli davranışı yetişkinlere göre riskli karar vermeye daha fazla eğilimli olduklarını ve akran etkisi ergenler üzerinde riskli davranışları açıklamada önemli bir rol oynadığını bulmuşlardır. Bunların yanı sıra, risk alma ve riskli karar vermede akran etkilerinin, ergenler ve gençlerde yetişkinlere göre daha güçlü olduğu bulunmuştur.

Dworkin (2005), Minnesota üniversitesinde okuyan 20 üniversite öğrencisi ile risk alma deneyimlerini ve çelişkilerini anlamak amacıyla görüşme yapmıştır. Araştırmada risk alma ile deneyim arasında ilişki olduğunu bulmuştur. Bazı öğrenciler yapılan bazı görüşmelerde üniversite ortamında deneyimlenebilecek risk tutumu olarak görürken, bazıları yeni insanlarla tanışma üniversite ortamında deneyimlenebilecek bir durum olarak gördüklerini bulmuştur. Öğrencilerin bir kısmı ise, yeni insanlarla tanışmayı deneyim olarak tanımladıklarını tespit etmişlerdir.

Derevensky ve Ellenbogen (2006), ergenlerin kumarbazlık davranışları ve kişilik özellikleri ile risk alma eğilimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, lise öğrencilerinde kumar davranışlarının şiddetine bağlı olarak kişilik özellikleri ve risk alma stillerinde nitel farklılıklar olduğunu bulmuşlardır. Bu durum ise, bazı bireylerin diğerlerine göre kumar oynama davranışı geliştirmeye daha yatkın olduklarını göstermiştir.

Ögel ve arkadaşları (2006), İstanbul'un 15 ilçesinden 43 okuldaki 10. sınıfta olan lise öğrencilerinden, öğrencilerin arkadaş özelliklerinin dağılımını belirlemek, madde kullanma riskini arttıran çevresel etmenleri incelemek, madde kullanan öğrencilerin arkadaş özelliklerini ortaya koymak amacıyla yaptıkları araştırmada toplam 3843 anket uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda riski artıran arkadaş özelliği arasında öğrencinin madde kullanımı ön plana çıkmaktadır. Bununla beraber kızların erkeklere göre polisle başı belaya giren ve hırsızlık yapanın arkadaşı olma riski daha düşük olduğu bulunmuştur.

Karahan ve arkadaşları (2006), Samsun İl Merkezinde öğrenim gören 922 öğrenciye trafik, madde kullanımı ve toplumsal konumla ilgili risk alma tutumu ile özsaygı düzeyi ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışma sonucunda erkek öğrencilerin özsaygı düzeyine göre madde kullanımı ve toplumsal konumla ilgili risk alma tutumu kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular, öğrencilerde özsaygı düzeyi düştükçe risk alma eğilimlerinin yükseldiği bulunmuştur.

Gülgez (2007), Ankara ilinin merkez ilçelerinde öğrenim gören 384 lise öğrencisiyle olumsuz risk alma davranışlarını psikolojik belirtiler, yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin risk alma düzeyi yaşla arttığı

görülmektedir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek düzeyde risk alma tutumu gösterdiği, ayrıca psikolojik belirtileri bakımından kaygı, somatik tepkiler ile anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Güney (2007), 905 öğrenciden alınan verilere göre risk almanın akran baskısı, ben merkezlilik, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerde risk alma tutumunun içsel kaynakları bakımından birinci sırada olan değişken kişisel söylence olarak saptanmıştır. İkinci değişken ise Akran baskısı ve hayali seyirci olarak bulunmuştur.

Llewellyn ve Sanchez (2008)'in, dağcılık sporuna devam eden kişilerle yaptıkları araştırmanın sonuçları yüksek yetkinlik beklentisine sahip olanların ve erkeklerin daha çok risk içeren davranışları üstlendiklerini bulmuşlardır. Bu çalışmada da yaş arttıkça risk içeren davranışları yapma, heyecan arama ve içtepisel davranışlarda bulunmanın arttığını tespit etmişlerdir.

Güler ve arkadaşları (2009), 9 lisede öğrenim gören 7700 öğrenciyle yaptıkları araştırma alkol kullanımı ve intihar düşüncesi sıklığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha yüksek düzeyde riskli davranışlar sergiledikleri bulunmuştur.

Morsümbül (2013) lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada risk alma tutumu ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi regresyon analiziyle incelemiştir. Araştırma sonucunda başarılı ve ipotekli kimlik statüsünde olan bireylerin dağınık ve moratoryum kimlik statüsünde olan bireylere göre daha az risk alma tutumu sergilediklerini bulmuştur.

2.2. Kimlik Gelişimi

İnsan yaşamı bir bütünlük içermektedir. Bu bütünlüğü oluşturan dönemler bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılıktır. Bu dönemler, insan yaşamının belirgin özelliklerini tanımlama, inceleme ve araştırmayı kolaylaştırmak için oluşturulmuştur. Bu bakımdan gençlik dönemi, insanın çocukluktan çıkıp yetişkinliğe hazırlandığı dönemdir. Bu dönem öteden beri insan yaşamının en ilgi çekici dönemi olmuştur (Hablemitoğlu & Yıldırım, 2009, s. 19). Gençlik döneminde önemli fiziksel, ruhsal ve sosyal değişiklikler gerçekleşmiştir (Bacanlı & Terzi, 2012, s. 181). Bu dönemde gencin beyindeki değişimler amygdala'nın gelişimi ve prefrontal korteksin gelişiminin tamamlanması sonucunda risk

alma ve macera arama gibi davranışlar göstererek kimliğini yapılandırma süreci başlamıştır (Erikson, 1984, Santrock, 2011, s. 415). Bu bağlamda kimlik doğumdan ölüme kadar süren, etkin ve aktif bir süreç olarak tanımlanmıştır (Adams, Berzonsky & Keating, 2006). Birçok birey için yetişkin olmak süreç gerektiren bir dönemdir. Deneme ve keşif bu dönemin temel özellikleridir. Bu dönemdeki birey kariyer planlamalarını, kimliğin gelişimini ve özelliklerini ve tercih ettiği yaşam biçimini araştırmaktadır.

Gençlik döneminde araştırılan kimlik kavramının ortak bir tanımı yoktur. Bunun sebebi ise fiziksel, bilişsel ve toplumsal bileşenlerden oluşmasıdır (Santrock, 2011, s. 416). Erikson, kimliği ergenlik döneminin sonunda oluşan yetişkinlik döneminde de psiko-sosyal gelişim görevlerin çözümünde temel oluşturduğunu belirtmiştir (Erikson'dan aktaran Çelen, 2007).

Kimlik oluşumu, ergenlik döneminde Havighurst'un gelişim görevlerinin etkisi altında gerçekleşmektedir (Onur, 2000):

1. Bedensel özelliklerini kabul etmek ve bedenini etkili biçimde kullanmak.
2. Eril ya da dişi bir toplumsal rolü gerçekleştirmek.
3. Her iki cinsten yaşlılarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler kurmak.
4. Ana babadan ve diğer yetişkinlerden duygusal bağımsızlığı gerçekleştirmek.
5. Ekonomik bir mesleğe hazırlanmak.
6. Evliliğe ve aile yaşamına hazırlanmak.
7. Toplumsal bakımdan sorumlu bir davranışı istemek ve gerçekleştirmek.
8. Davranışın rehberi olarak bir dizi değer ve bir ahlak sistemi kazanmak, bir ideoloji geliştirmek.

Yetişkinlik döneminde bireyler yukarıdaki gelişim görevlerinin çoğunluğunu yerine getirmiş olması gerekmektedir. Bunun sonucunda bireylerin kimlik gelişimi süreci daha ileriki dönemlerde başarılı olabilmektedir (Erden & Akman, 2002)

2.2.1. Erikson ve Kimlik Gelişimi

Kimlik kavramını derinlemesine araştıran kuramcı Erikson'dur (Adams, 1992, s. 711). Erikson'un Kızılderililerle yaptığı yaşamsal deneyimler, II. Dünya savaşından sonra rehabilitasyonda çalışmış olması sayesinde birtakım çalışmalar yapmasına neden olmuştur.

Erikson'un yaptığı çalışmalar sonucunda "kimlik karışıklığı" sorunu olduğunu tespit etmiştir. Bu tecrübelerle birlikte Erikson yaşamını kimlik kavramının incelenmesine yöneltmiştir (Elkind, 1979). Erikson, Evans'la yaptığı söyleşide kimlik kavramını çalışmalarının temeline almasının nedenini şöyle açıklamaktadır; "Belki ben bu ülkede göçmen olduğum için kimlik kavramı benim yaşantımda temelli bir noktada yer aldı." demiştir (Evans, 1981).

Erikson'a göre kimlik gelişimi tüm yaşam boyunca gelişim ve değişim gösterir. Ergenlik döneminde kimlikle ilgili araştırmaların yoğunlaşmasının nedenleri;

1. Fiziksel görünüşte meydana gelen değişiklikler,
2. Gelişen bilişsel kapasite,
3. İş, evlilik ve geleceğe yönelik önemli kararları alma zamanı olması gibi nedenlerdir (Arnett, 2004).

Birey, ergenlik döneminde cinsel kimliğini, toplumdaki yerini ve mesleki tercihini bulmaktadır. Bu dönem ergen bireyler için kimlik bunalımı ve kimlik kargaşası olarak geçmektedir. Böylece ergenler kimliklerini oluşturma sürecinde farklı rolleri ve inançları inceleme ve deneme fırsatı bulurlar. Bu nedenle ergenlik bir deneme yanılma dönemi olarak da düşünülebilir (Dalkılıç, 2006). Ergen bireyler gelişim süreçlerinde kimlik bunalımına girerler ve bu durum ergen bireyler için gelişimsel bir süreçtir (Öztürk, 2002). Bireylerin yaşadığı kimlik kargaşası ise kimlik arayışı için gereklidir. Ancak fazla kargaşa yaşaması bireyin gerileme yaşamasına ve uyum sorunlarının çıkmasına neden olabilir. Karmaşanın başarılı bir şekilde atlatılabilmesi bireyin toplumsal, fiziksel, psikolojik ve mesleki rolleri ile mümkün olabilir (Morsümbül, 2005).

Bu dönem genç yetişkinliğe basamak oluşturduğu için kimlik oluşumunun bahsedilmesine gerek duyulmuştur. Gençlerin kimlik oluşumu, "ben kimim?" sorusuyla başladığı ve toplumsal nitelik kazandığı psiko-sosyal gelişim dönemidir (Bacanlı, 2009, s.135; Yavuzer, 2001, s. 263). Gençler her kriz geçirişinde kimliğine yeni bir nitelik kazandırmaktadır (Dereboy, 1993). Ergenlik döneminde birey, sosyallığe açılır ve ailesinden uzaklaşmaya başlar. Kendisi gibi değişimler yaşayan arkadaş gruplarıyla birlikte vakit geçirirler. Birey ergenlik döneminde görülen benmerkezci özelliğinden dolayı karşıdaki taraftan nasıl görüldüğü ve kendisini karşı taraftan gelen tepkilerle nasıl şekillendirdiği önemlidir (Varan, 1990). Kimlik duygusu için önemli olan çevreyle etkileşime girip o duygunun oluşmasıdır. Bu nedenle ergenlikte aileden uzaklaşılır ve birey

olma çabaları ağır basmaktadır. Arkadaş grupları ile güçlü sosyal ilişkileri oluşmaya başlamaktadır (Muuss, 1988, s. 67).

Kimlik duygusu yapılandırma ölçütleri şunlardır (Dereboy, 1993):

1. Gencin belirlediği yaşam çizgisi gerçekçi olmalıdır ve kendisini gerçekçi bir şekilde tanımlamalıdır. Kendisine sunulan olanakları gerçekçi bir şekilde değerlendirmelidir.
2. Belirlenen yaşam çizgisine yönelmelidir. Yaptığı seçim, bireyi o doğrultuda bir etkinliğe yöneltmiyorsa, gerçek bir seçim olma özelliği taşımaz. Verilen kararların uygulanamaması kimlik zayıflığının göstergesi olmaktadır.
3. Birey, kendisi için seçtiği yolu benimsemelidir. Kendisi için planladığı gelecek, beklentilerini belli oranda karşılayacak nitelikte olmak zorundadır. Kendisi için olumlu bir gelecek tasarlayamayan birey, kimlik oluşturma sürecini tamamlayamaz.
4. Bireyin ortaya koyduğu kişilik, içinde bulunduğu ve önemsendiği çevrelerde var olma duygusunu bireye yaşatmalıdır. Bu ölçütlere sahip olan birey kimlik duygusunu oluşturmaktadır ve diğer evrelere başarılı bir geçiş yapmak için hazır hale gelmeye başlamaktadır.

Ergenlik döneminde bireylerin yaşadığı kimlik krizi ile diğer evrelere başarılı bir geçiş yapmak için bazı farklı durumlar yaşanabilir. Marcia'a göre kimlik krizi yaşantısı 4 şekilde sonuçlanabilir (Santrock, 2011, s.139):

a. *Başarılı Kimlik*: Birey yaşamındaki tüm alanlarında bağlantı kurmuş ve yolunu belirlemiştir.

b. *Moratoryum (Askıya alınmış) Kimlik*: Birey yaşamındaki bağlantıları kurmayı erteler, kesin bağlantılar yapmadan önce bazı kimlik örüntülerini deneyerek araştırma yapar. Genç, yetişkinlik sorumluluklarını almaya geçişte bir tür hazırlanma ve zaman kazanma dönemi seçer. Erikson (1968, s.203) askıya almayı şöyle tanımlar; Askıya alma, henüz yükümlülük almaya hazır olmayan kişiye tanınan ve dayatılan bir erteleme dönemi olarak tanımlanmaktadır.

c. *İpotekli Kimlik*: Belirgin içsel yatırımlarda bulunurlar ancak bu içsel yatırımları oluştururken etkin araştırma sürecini yaşamazlar.

d. *Dağınık Kimlik*; Kimlik karmaşasının daha da ağırlaşmış, ciddi psikiyatrik hastalık olarak görülen halidir. Birey yaşamında travmalarla karşılaşp, toplumsal hoşgörüyü bulamazsa karmaşa yaşar. Bu klinik belirtiler gösteren psikolojik bir durumdur.

Erikson (1968), aşamalı oluşum ilkesi (epigenetic) doğrultusunda kişilik gelişiminin sekiz evrede tamamlandığını öne sürmektedir. Her dönemde iki kutuplu psikososyal gelişime özel krizler bulunmaktadır. Her bir evre bireyin sosyal gelişimine zemin hazırlayan psikolojik bir kriz içerir. (Özgüngör & Kapıkıran, 2011). Bu krizin çözümü ileriki dönemlerde nasıl şekilleneceğini göstermektedir (Oskay, 1997). Bu iki kutuplu psikososyal gelişim dönemleri şunlardır: Güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı utanç ve kuşku, girişimciliğe karşı suçluluk, çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu, kimlik kazanımına karşı kimlik karmaşası, yakınlığa karşı yalıtılmışlık, üretkenliğe karşı durgunluk, bütünlüğe karşı umutsuzluk duygusudur (Parsons, Nalbone, Killmer & Wetchler, 2007).

Erikson'un psikososyal gelişim aşamalarının oluşum şekillerini genel başlıklar altında inceleyebiliriz. Güvene karşı güvensizlik evresi, bebeğin ilk yaşamında kendisine ve ailesine karşı geliştireceği güveni ifade eder. Bu evrede anne bebeğinin ihtiyaçlarını karşılırsa bebekte güven duygusu gelişecektir. Bu evrede kazanılan güven duygusu ilerideki yaşantısında da temelini oluşturacaktır. Anne tarafından bebeğinin ihtiyaçlarını karşılamaması durumunda ise bebek güvensizlik duygusu gelişecektir. Bu evrede yer alan kimlik duygusu “Ben, bana verilenim” olarak açıklanabilir.

Özerkliğe karşı utanç ve kuşku evresinde çocuk, anüs kaslarını kontrol etmeye başlamasıyla birlikte, kasını tutup tutmama iradesi kendisinde olduğunu fark eder. Bu durum çocuğun özerklik girişimlerindenir. Bu yaşta verilen tuvalet eğitimleri çok önemlidir. Yanlış eğitimler çocukta “utanç ve kuşku” duymalarına neden olabilir. Bu evredeki kimlik duygusu “Ben oluşturduğum şeyim” olarak açıklanabilir.

Girişimciliğe karşılık suçluluk evresinde çocuk yaşadığı çevreyi merak etmeye başlar. Çevreyi araştıran çocuk sorular sormaya yetişkin dünyasındaki rolleri anlamak için rol denemelerinde bulunur. Anne baba rol denemelerinin desteklemesi birlikte çocuğun girişim duygusu gelişecektir. Anne baba tarafından girişimleri engellenen çocuk suçluluk duyguları gelişecektir. “Ben olacağımı hayal ettiğim şeyim” olarak açıklanabilir.

Çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu evresinde çocuk öğrenmeye ve üretmeye hazır hale gelmektedir. Bir çalışma dönemine girmiştir. Çocuk için çevreye uyum sağlamak ve başarı sağlamak zorundadır. Çocuk başarılı olursa çalışkanlık duygusu gelişecektir. Başarısız olması durumunda çocukta yetersizlik duygusu oluşmaktadır. Bu evredeki kimlik duygusu “Ben öğrenebildiklerimin tümüyüm” olarak açıklanabilir.

Kimlik kazanımına karşı kimlik karmaşası evresinde ergen fiziksel, bilişsel ve sosyal olarak birçok değişimle karşılaşır. Ergen bu dönemde kimlik kriziyle karşılaşmaktadır. Krizi çözümlmek için çeşitli rol denemeleri tecrübe etmektedir. Bu rol denemeleri sonucunda yaşam alanlarına ilişkin bağlılık geliştiren ergen kimlik kazanımını gerçekleştirir. Ergen bu dönemi aşamaması durumunda kimlik karmaşası içine düşer. Bu evredeki kimlik duygusu “Ben kimim” olarak açıklanabilir.

Yakınlığa karşı yalıtılmışlık evresinde, kimlik kazanımı gerçekleştiren genç bir başkasının kimliğiyle birleştirmeye hazırlar. Bu yakın ilişkiler kurma evresidir. Genç, yakınlık duygusunu kazanamaması sonucunda yakın ilişkiler geliştiremeyebilir ve yalıtılmışlık duygusu geliştirebilir. Bu evreye ait kimlik duygusu “Biz sevebildiklerimizin tümüyüz” olarak açıklanabilir.

Üretkenliğe karşı durgunluk evresinde, yetişkin insanın üretici çabalar sergilemesidir. Bu dönemde çocuk yetiştirmekle birlikte, sanat ve bilim alanlarında yapıları da kapsamaktadır. Üretkenlik duygusu gelişmeyen yetişkin bireyde durgunluk duygusu oluşmaktadır. Bu evreye özgü kimlik duygusu “Ben ürettiğim şeyim” dir.

Bütünlüğe karşı umutsuzluk duygusu evresinin en önemli görevi önceki evrelerdeki kimlik özelliklerinin birbiri ile bütünleşmesini sağlamaktır. (Santrock, 2011, s. 135).

2.2.2. Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık Evresi: Genç Yetişkinlik

Bu araştırmada genç yetişkinlik döneminin inceleniyor olması sebebiyle yetişkinlik evrelerinin ilki olan, Erikson’un “Yakınlığa karşı yalıtılmışlık” evresi incelenmiştir.

Genç yetişkinlik dönemi, psikososyal gelişim için önemli dönemlerinden bir tanesidir. Çünkü bireyler bu dönemde bilişsel, bedensel ve psikolojik değişimler sonucunda toplumun beklentileri ile karşı karşıya kalırlar (Sümbül, 2005). Birçok bireyin yetişkinliğe geçiş aşamasında kimlik örüntüsünde temel değişimlerin sergilendiği, kararsız duyguların yaşandığı ve ciddi değişimlerin zirveye ulaşıldığı dönemdir (Arnett, 2006). Psikososyal gelişimle birlikte bireylerde davranış sorunlarıyla, olumsuz risk alma tutumu ile ilişki vardır (Lewis, 2006; Waterman, 1992). Bu bağlamda genç bireyler, kimlik açısından toplumsal, ruhsal ve biyolojik gelişim sürecinde olduğu, yetişkin kimliğini kazanma ve dengelemek durumunda kaldığı kritik bir dönemdedir (Arı, 2006; Dereboy, 1993; Erikson, 1968; Hablemitoğlu & Yıldırım, 2009; Varan, 1990).

Erikson, gençlik döneminde kimlik duygusunun, yoğun bir sevgi ilişkisi içinde eritilmesiyle oluşacak yakınlık evresi olarak tanımlar (Kurt, 2014, s.17). Eğer ki, bireyde kimlik duygusu sağlam bir şekilde gelişmemişse, kişi kendini yalnız kalmaya yöneltebilir. Erikson'a göre kimliğin oluşmasını sağlayan iki süreç vardır. Birincisi gencin, çocukluk dönemindeki özdeşimlerini kabul ya da reddetmesidir. İkincisi ise; gencin içinde yaşadığı tarihsel ve toplumsal yaşamdır. Dolayısıyla kimlik süreci bebeklikten başlayıp yetişkinlikte de devam eden bir süreçtir (İnanç & Yerlikaya, 2009).

Gençlik döneminde yer alan bireyler, yetişkinliğe geçiş evresindedir. Genç yetişkinlik, bir an önce evlenme, iş hayatını oturtma, yerleşik düzene geçme karşı cinsle ilişkilerinde devamlılık arama ve bulma gibi durumlarda geç olabilmektedir. Genç yetişkinlik döneminde, ergenlikten farklı olarak, zamanın sınırsızlığı hissi kaybolmaktadır (Kurt, 2014, s. 18). Bu dönemde kendine yönelik farkındalığın artması ve değerlendirmesinin yanında, bireyin kendine dair duyacağı hayal kırıklığı ve umutsuzluk duyguları da olabilmektedir. Bu dönemde bireyler, kendi farkındalığının artması ile birlikte, yeterli biyopsikososyal destek olmadığında kişi riskli ve yıkıcı davranışlara başvurabilmektedir (Ataç, 1991).

Havinghurst (1972), yaşamı değişim ve gelişim süreci olarak değerlendirmektedir. Geleneksel gelişim sorumlulukları olarak tanımlamaktadır. Anne babadan özerklik, bağımsız yaşama hazırlıkları yapma, mesleğe yönelme, arkadaşlar ve karşı cinsle ilişkilerin farklılaşması gibi davranışlar bu dönemin özellikleridir (Hablemitoğlu & Yıldırım, 2009). Arnett'e (2006) göre genç yetişkinlik, kimlik arayışı ve kimlik gelişimini tamamladığı dönemdir. Kararsızlıkları olduğu ve sık sık kararlarında değişikliklerin yer aldığı dönemdir. Genç yetişkinlik, bireylerin yaşamlarında fırsatlar ve olanaklar bulunduğu, kendine odaklandığı ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemidir (Santrock, 2011, s. 416).

Birey için gelişmiş toplumlarda lise eğitiminden yükseköğretime geçiş, yetişkinliğe geçiş sürecinin önemli bir boyutudur (Damon, 2008, s. 193). Lise eğitiminden yükseköğretime geçişte de çeşitli değişimler ve bunlara bağlı olarak risk alma tutumu söz konusudur (Erikson, 1984). Bu geçişte bireyler daha kalabalık ve kişiler arası ilişkilerin fazlaca yaşanmadığı okul yapısını, oldukça çeşitli bölgelerden gelen etnik gruplardan farklı alanlarla etkileşimleri içermektedir. Genç yetişkinlik döneminde bireyler kendilerini daha büyük hissetmekte, daha zengin seçim alternatiflerine, akranlarıyla birlikte geçirebilecek daha fazla zamana ve boş zamanlarını heyecan arayarak değerlendirme sürecine

girmektedirler. Bu dönemde farklı yaşam biçimlerini ve değerlerini deneme, ebeveyn gözetiminden kurtulmanın özgürlüğü, gençler arasında oluşan suça ve şiddete eğilim, ilaç ve alkol kullanımı, erken evlilikler ve intihar olayları gençlerin riskli davranışlara girdiği dönem olarak nitelendirilebilir (Hablemitoğlu & Yıldırım, 2009, s.23; Santrock, 2011, s. 418). Gençlik döneminde yaşanan bu kaygıları bireyler giderebilmek için riskli davranışları yöntem olarak seçebilmektedirler (Kurt, 2014, s.39). Aşağıda genç bireylerin genç yetişkinlik dönemi ile ilgili gelişiminden bahsedilmiştir.

2.2.2.1. Genç Yetişkinlik ve Fiziksel Gelişim

Genç yetişkinlik, fiziksel ve entelektüel kapasitenin maksimum seviyede olduğu ve sosyal duygusal gelişimin uzun süreli olarak yaşandığı bir aşamadır (Cüceloğlu, 1997, s.382). Fiziksel dönemde, genç bireylerde kalıtım ve çevresel etmenlerden kaynaklanan, yaşa bağlı değişiklikler görmek mümkündür. Birey bu dönemde yaşlanma sürecine verdiği tepki artmaktadır. Bu dönemde vücut ağırlığı artmaya, beden yağları yeniden dağılımına, kız ve erkek de kol ve bacaklardaki yağlar karın bölgesinde toplanmaya başlar. Bireyin kimlik algısı ve öz saygısı; ince ve atletik genç görünümlü bir birey olma imgesi vardır (Onur, 2000, s. 185). Birey, bu görünüme ulaşamadığı durumlarda psikolojik sorunlar ortaya çıkmaktadır ve kendisini çeşitli riskli davranışlar sergileyerek bu sorunlarla baş etme yoluna girebilir (Kurt, 2014, s. 57). Örneğin günümüzün sıfır beden anlayışı buna örnek verilebilir. Bu dönemlerde medyanın etkisiyle anoreksik olaylar sık karşılaşılabılır (Hablemitoğlu & Yıldırım; 2009, s.28). Fiziksel gelişim genç bireylerde doruk noktadadır. Kas gücünün en fazla yoğun olduğu dönemdir. Genç bireylerde hızlı değişen hormonlar ve vücut yapısı bireyleri olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca kötü sağlık alışkanlıklarının genç yetişkinlikte arttığı belirlenmiştir (Santrock, 2011, s. 420). Bu dönemde kötü beslenme, madde bağımlılığı, intihar ve üreme sağlığı ile ilgili riskli davranışlar sergilenmektedir (Hablemitoğlu & Yıldırım, 2009, s. 26).

2.2.2.2. Genç Yetişkinlik ve Bilişsel Gelişim

Genç yetişkinlik döneminde bireylerin bilişsel gelişim potansiyeli dikkat çekici düzeydedir. Piaget, genç yetişkinlerin problemleri ile ilgili plan ve varsayım geliştirmesinde sistematik hareket etmektedir (Santrock, 2011, s. 455). Genç yetişkinler kararlı olma, uzmanlaşma ve enerjiyi kanallandırmada yetkindirler. Genç yetişkinler

pragmatik mantığı benimserler. Somut düşünce ve gerçeğe faydacı biçimde yaklaşırlar (Santrock, 2013, s. 422). Gisele Labouvie, genç yetişkinin akıl yürütmesinin, ergenin akıl yürütmesinden farklı olduğunu ileri sürmektedir (Çelen,2007). Perry (1970) genç yetişkinlerin çoklu düşüncelere geçtiğini, farklı bakış açıların bulunduğunu fark ederler. Bazen birbiri ile bağdaşmayan düşünce ve davranışları olabilir. Bilginin mutlak olmadığını öğrenirler. Dolayısıyla Damon, gençlerin eğitime plansız ve amaçsız devam etikleri, kendi potansiyellerini kullanabilecekleri ve kendilerini harekete geçirebilecek alternatiflerden çok, kendilerini riske atabilecek davranış ve seçimler sergileyebilmektedirler (Santrock, 2011, s. 436).

2.2.2.3. Genç Yetişkinlik ve Sosyal Gelişim

Gençler, bu dönemde kimlik oluşumunda psikososyal kriz yaşamaktadır. Psikososyal kriz, kimlik oluşturmaya birlikte bireylerin kendilerini başkalarına adanmışlık, çevredeki insanlara yakın ya da uzak kalma arasındaki süreçtir. Bu süreç evden ayrılma, meslek edinme çabaları, romantik ilişkiye girme niyetinde olma ve aile kurma gibi önemli yaşam olaylarını da kapsamaktadır (Kurt, 2014, s.50). Birey içinde yaşadığı toplumun kültürünü ve değerlerini benimser. Bazen bireyler toplumun kültürüne uyum sağlamakta güçlük yaşayabilirler. Bu durumdan dolayı genç bireyler hala birçok bakımdan olgun değildir. Değişim ve gelişimlere uyum sağlamakta zorluklar çekebilmektedirler (Kroger, 1989; Berzonky, 2006; Çelen, 2007; Santrock, 2011). Arnett (2007)'e göre, bu dönemde gençlerin kimlik arayışı içinde özellikle iş ve aşk yaşamları için pek çok olasılıkları tecrübe edindiklerini işaret etmektedir. Bu dönemde birey kararsız bir yaşam sürerler. Bireyler genç yetişkinlik döneminde de olsa ergenler gibi kimlik ile ilgili ikilemler yaşamaktadır (Arnet, 2007). Marcia (1980) göre bu ikilemler ego kimliğini hızlandıracak durumlardır. Gençlerin bu durumu kapatabilmesi için riskli davranışlar sergilemektedirler (Geldard & Geldard, 2013, s. 37). Kimlik oluşumunun son basamaklarında olan genç yetişkin, toplumsal sistem ile kendi kimliği arasında bir bağ kurma çabasındadır (Berzonky, 1994). Bu anlamda bireyler kolayca ve derinlikten yoksun yakınlık kurma eğilimi geliştirip riskli cinsel davranışlar sergileyebilmektedirler (Bacanlı, 2014, s.132). Gençlerin toplumsallaşmasında en yüksek seviyede yer aldığını vurgulayan Davis (1972), gençlik döneminde bireyin sosyal olarak kişiliğinin geliştiğini, kültürü de katarak güçlendiğini ve pek çok konumla karşılaşmasıyla birlikte sosyal düzende yer aldığını belirtmektedir. Ancak bu duruma toplumsal kaynaklı risk denilmektedir. Toplumun ve bireylerin yaşam

biçimleri gençler üzerinde olumsuz etkileyebilmektedir (Hablemitoglu & Yıldırım, 2009, s.32). Genç bireyler, bu dönemde yetişkin dünyasına girme ve aileden uzaklaşarak kendini kanıtlama çabasına girerler. Bu kanıtlama ve özerkleşme çabaları bireyleri riskli davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir (Kurt, 2014, s. 37).

2.2.3. James Marcia ve Kimlik Statüleri Yaklaşımları

Erikson, psikososyal gelişim kuramıyla kimliğin anlaşılması hususunda literatüre önemli bir katkıda bulunmuştur. Fakat kimlik ile ilgili işevuruk tanımlamalar eksik kalmıştır. Marcia, kimlik kavramını gözlenebilir ve ölçülebilir özelliklerini vurgulayarak işlevsel tanımlarını yapmıştır (Yenihayat, 2011, s. 13).

Çağdaş gelişim psikologlarından Marcia'a (1989) göre kimlik, birey tarafından oluşturulan dürtülerin, becerilerin, inançların ve kişisel tarihin dinamik yapılandırılmasından oluşan bir özyapıdır (Çelen, 2007). Marcia'ya göre bu öz yapı ne kadar kendini iyi geliştirirse, birey kendi özellikleri ve kişiseliliğinin o kadar farkında olur ve kendisinin güçlü ve zayıf yönlerini iyi görebilir (Gültekin, 2000).

Marcia kimliği, davranışsal düzeyde kararlılıkta bulunma süreci olarak değerlendirmektedir. Marcia, Erikson'un ifade ettiği kimlik sürecinin görünen çıktıları ile ifade etmektedir (Çelen, 2007, s.67). Marcia, kimlik yapısının durağan değil, dinamik olduğundan söz ederek Erikson gibi kimlik sürecini yaşam boyu olarak ele almıştır (Marcia, 1980). Marcia (1994), kimlik statülerini belirlemede Erikson'un kimliğe ait görüşlerine dayandırarak kimlik statüleri görüşme tekniğini geliştirmiştir. Bu görüşme tekniği 15-30 dk. süren ergenlerin, mesleki planları, dini ve politik değerleri üzerine araştırma ve bağlılık düzeylerini belirleme amacı ile geliştirilmiş yarı yapılandırılmış tekniktir (Kroger, 2004; Schwartz, 2001). Marcia'nın oluşturduğu kimlik statüsü modelinde seçeneklerin araştırılması ve bağlanma (commitments) değişkenlerini göz önüne alarak dört kimlik statüsü tanımlamıştır. Bunlar başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statüleridir. (Morsünbül & Tümen, 2008). Bu dört kimlik statüsü aşağıda açıklanmıştır.

2.2.3.1. Başarılı Kimlik Statüsü (Identity Achievement Status)

Marcia (1994), başarılı kimlik statüsünü, bireylerin stresi ele alma ve bağımsız yargılama becerisiyle birlikte esnek ego gücüne sahip olarak tanımlar. Bireyler başarılı kimlik statüsünde meslek, din, politik ve ideoloji alanlarındaki araştırma sürecinden geçirerek bu alanlarda süreklilik gösteren kararlara ulaşmış olmak ve belirli seçimler yapmış olma davranışını göstermektedir (Santrock, 2013, s. 425). Bu seçimler ebeveyn isteklerine yakın olsa da kendi değerlendirmelerini yapmaları ve bir karar vermeleri önemli süreçlerdir (Santrock, 2011, s. 230). Bu bireyler çevreyle dengeli bir şekilde etkileşim kuran, gerçekçi hedefler belirleyen kişilerdir. Bu statüdeki bireyler ne huzursuzdur ne de peşin hükümlüdürler. İç gözlem yaparlar, esnektirler, özsayıları yüksektir ve stresle aktif başa çıkarlar. İfade yetenekleri gelişmiştir. Düşünce değerleri aileleriyle farklı olsa bile ilişkileri iyidir (Beckett, 2002; Gültekin, 2000). Başarılı kimlik statüsündeki gençler kaygı düzeyleri yüksektir. Çünkü aktif bir değerlendirme sürecinden geçmektedirler. Birey bu statüdeki gelişimini tamamlayarak bir sonraki evreye sağlıklı bir şekilde geçmesi anlamına gelmektedir (Muuss, 1996).

2.2.3.2. Moratorium (Askıya Alınmış) Kimlik Statüsü (Moratorium Identity Status)

Moratorium kimlik statüsündeki bireyler, hali hazırda bir bunalım dönemi yaşamakta olan bireylerdir. Bu bireyler için anne-baba istekleri önemli olmakla birlikte, onların ve toplumun istekleri ile kendi yetenekleri arasında bir uzlaşma yapma çabası içerisindedirler (Santrock, 2011, s. 256). Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireyler, bir bunalım, huzursuzluk dönemi yaşamakta olan bireylerdir. Bu bunalım dönemi, ergenlerin kimlik konusu ile ilgili seçenekleri araştırdıkları ve sorguladıkları yaşantıları içermektedir. Bireyler kendi yetenekleri ile toplumun ve anne babanın istekleri arasında köprü kurmaya çalışırlar (Santrock, 2011, 2013). Bazen aktif, bazen içedönük davranışlar sergilerler. Kişilerarası ilişkilerde değişken, belirsiz ve gergindirler. Ahlaki olarak aşırı duyarlı ve kaygılıdırlar. (Muuss, 1996). Moratorium kelimesi, hâlihazırda çözülmemiş bir sorun olduğuna ve devam eden bireysel keşfe işaret etmektedir. Bu statüdeki birey, sorularını araştırır, keşfeder ve farklı roller dener. Bu süreçte birey mantıklı değerlendirmeler ve seçimler yaparsa, başarılı kimlik statüsüne ulaşabilirler (Kroger, 2004).

2.2.3.3. İpotekli Kimlik Statüsü (Foreclosure Identity Status)

İpotekli kimlik statüsüne sahip olan bireyler bir huzursuzluk yaşamamışlardır, ancak bir karara varmış görünmektedirler (Marcia, 1994). Bireyin bu kararlarıyla oluşan kimlik araştırma sonucunda elde edilmemiştir. Bir başka kimsenin kimliğinin birebir üstlenmesiyle kazanılmıştır. Genelde bu durum da ebeveynlerin kimlikleri olmaktadır (Baş, 2013). İpotekli kimlik statüsü, otoriterlik ile en yakından ilişkili kimlik statüsüdür. Bu kimlik statüye sahip bireyler kolay uyum sağlayabilmektedirler (Santrock, 2011, 2013). Bireyler bu statüde araştırma yapmadan, irdelenmeden bir başka kimsenin standartlarını, kurallarını, kariyer seçeneklerini ve dini inanışlarını kabul edebilirler (Schwartz, 2001).

Bu statüdeki bireyler, çocuk odaklı ailelerde büyüyen, karar vermelerine izin verilmeyen, araştırma yaptırılmayan ailelerde yetişmiş bireyler olarak nitelendirebiliriz (Bacanlı, 2009, s.156). Bu statüye sahip bireyler, otoriteyi kabul eden, ne yapılması gerektiğini bilmeyip bir başka kimse tarafından söylenmesinden hoşlanan, onay beklentileri yüksek olan düşüncelerinde esnek olmayan bireylerdir. Başarı tahammülleri yüksek olup en az kaygı yaşayan statü olma özelliği taşımaktadır (Çelen, 2007). Bireyler, farklı yaşamları araştırma da yoksundurlar, bireysel özgürlüğün sorumluluğunu taşıyamazlar ve en çok kullandıkları savunma mekanizması bastırmadır (Kantarcıoğlu, 2004).

2.2.3.4. Dağınık Kimlik Statüsü (Identity Diffusion Status)

Dağınık kimlik statüsünde, bunalım ve bağlanmanın yaşanmadığı durumu ifade eder. Bu statüdeki bireyler, ilgisiz ve herhangi bir karara varamamıştır. Belirsizlik, karışıklık ve kargaşa içindedir (Marcia, 1994).

Bu statüdeki bireyler; mesleğe, inançlara, değerlere bir bağlılık geliştirmemişlerdir. Aktif olarak araştırma, karar verme konularında gerçek çabaları olmamıştır. (Muuss, 1996). Dağınık kimlik statüsündeki bireyler, kimlik oluşturma verdiğini endişeyi azaltmak için alkol ve madde kullanımı gibi riskli davranışlar gösterebilir (Çelen, 2007). Bu statüdeki bireyler, özsaygıları ve özerklik düzeyleri düşüktür. Derin bir ilişki kuramazlar. Bilişsel yapıları moratoryum ve ipotekli kimlik statüsüne göre daha az karmaşıktır (Kroger, 2000).

2.2.4. Kimlik Statüsü İle İlgili Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Kimlik statüleri ile yapılan araştırmalar cinsiyet, sosyoekonomik düzey, yaş, sosyal biliş, ailesel özellikler ve risk alma tutumu gibi değişkenlere göre incelenmiştir.

Borus (1989) Amerika’da yaşayan değişik etnik kökene sahip 330 lise öğrencisinin katılımıyla kimlik statülerindeki etnik farklılıkları araştırmıştır. Araştırmaya (%23 beyaz Amerikalı, %30 siyah Amerikalı, %28 Portorikolu, %19 Filipinli) katılmıştır. Araştırma sonucunda beyaz öğrencilerin askıya alınmış kimlik statüsü puanlarının azınlık grubundakilerden yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca üst sınıf düzeylerinde ipotekli ve dağınık kimlik statüsü puanlarında azalma olduğu görülmüştür.

Archer (1989) araştırmaya 160 bireyin katılımıyla kimlik alanları, kimlik statülerindeki cinsiyet farklarını, kimlik gelişim örüntüleri ve kimliğin zamanlaması değişkenleri açısından karşılaştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda kimlik alanları açısından kızlar daha çok aile rolü ve kişilerarası ilişkilere odaklandıkları saptanmıştır. Ancak zamanlama ve örüntüler açısından cinsiyetler açısından fark bulunamamıştır.

Varan (1992) araştırmaya Tarsus’ta bulunan üç liseden 638 öğrenci katılımıyla kimlik statülerini sosyo kültürel açısından araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyetin başarılı ve ipotekli kimlik statülerinde anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin başarılı kimlik puanları kızların başarılı kimlik puanlarından yüksek çıkmıştır. İpotek kimlik statüsünde ise erkeklerin ipotekli kimlik puanları kızların kimlik puanından yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak kimlik statülerinin genel dağılımında cinsiyetler açısından anlamlı farklılaşma yoktur.

Wires, Barocas ve arkadaşları (1994) 15-17 arasında olan 197 erkek lise öğrencinin katılımıyla yaş ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda, ilerleyen yaşlarda daha üst kimlik statüde yer alırken, alt yaşlarda alt kimlik statülerinin görüldüğü tespit edilmiştir.

Berzonsky (1994) araştırmaya yaş ortalaması 19 olan 560 bireyin katılımıyla kimlik statüleri ve sosyal biliş özellikleri ile ilgili araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda başarılı ve moratoryum kimlik statülerinde olan deneklerin bireysel bilgi kullandıkları saptanmıştır.

Özdemir (1995) araştırmaya 100 ergen bireyin katılımıyla kural yönelimli ergenlerde kimlik gelişimi ile formal düşünce arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda yönelimliliğin artmasıyla formal düşünce yeteneğinin azaldığı tersi durumda ise formal düşünce yeteneğinin arttığı bulunmuştur.

Taylor ve Oskay (1995) Türk ve Amerikalı üniversite öğrencilerinden toplam 500 bireyin katılımıyla kimlik statüleri ve ailesel özellikleri açısından araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda Türk aileleri daha otoriter yapıya sahip olduğu ve aynı zamanda özerkliğe izin vermeyen tutumlar gösterdiği, bu sebeple bireylerde ipotekli kimlik statülerinin kazanıldığı görülmektedir.

Köker (1997), araştırmaya katılan 600 bireyin kimlik duygusunun kazanılması açısından ergen, genç yetişkin ve yetişkinleri yaş, cinsiyet ve öğrenim görülen eğitim kurumları ve meslek açısından araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda yaş değişkeni, kimlik duygusu puanlarında fark görülmüş ancak cinsiyet, meslek ve öğrenim kurumu açısından bir farklılığa rastlanmamıştır.

Gavaş (1998) araştırmaya dört farklı okuldan katılan 160 ergenin aile alanına ilişkin kimlik gelişimini araştırma ve karar boyutlarında inceleme yapmıştır. Araştırma sonucunda Cinsiyetler açısından karar boyutunda farklılaşma olmamıştır. Araştırma sonucunda yaş yönünden karar boyutunda ise farka rastlanmamıştır. Okul türü açısından bir farka rastlanmamıştır.

Uçar (1999), araştırmaya 300 bireyin katılımıyla intihar düşüncesini ortaya çıkaran etkenler ile intihar düşüncesinin kimlik statüleri ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda kimlik statüleri arasında aile işlevleri, semptomlar, stresle başa çıkma, olumsuz benlik, kendine güven ve boyun eğici yaklaşımlar açısından fark bulunmuştur. Ancak, kimlik statüleri ile intihar düşüncesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Ünlü (2001), araştırmaya lise öğrencisi olan 849 kişinin katılımıyla ego kimlik statüleri ile aile, arkadaş ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkinin sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen ve arkadaştan algılanan sosyal destekte cinsiyete göre anlamlı farklılaşma varken, aileden algılanan sosyal destekte cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Lise öğrencilerinin ego kimlik statülerinden kimlik arayışı ve bağımlı kimlik statülerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olduğu, ancak başarılı ve kargaşalı kimlik statülerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur.

Solmaz (2002) araştırmaya 392 bireyin katılımıyla lise son sınıf öğrencilerinin kimlik statüleri ile anne-baba tutumları algılamaları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kardeş sayısı, doğum sırası, annenin öğrenim düzeyi gibi değişkenlerin önemli bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Ancak ergen kimlik gelişiminde cinsiyetin, moratoryum, bağımlı ve kargaşalı kimlik statülerinde önemli bir farklılığa neden olduğu belirlenmiştir.

Süslü (2002) araştırmaya 240 bireyin katılımıyla çalışan ve öğrenci ergen gruplarında kimlik duygusu kazanımı yönünden yaşa ve cinsiyete bağılı bir farkın olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrenci ergenlerin kimlik duygusu puanları çalışan ergenlerin kimlik duygusu puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yaş ve cinsiyet açısından fark tespit edilmemiştir.

Uzman (2002) araştırmaya 1611 bireyin katılımıyla üniversite öğrencilerinin arkadaşlarından ve ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerine göre kimlik statüleri arasındaki farklılıkları incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre başarılı ve bağımlı kimlik statüsünde yer alan kişiler ailelerini yüksek düzeyde destekleyici olarak algılamışlardır. Öğrencilerin kimlik statülerinin aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destekten etkilendiğı saptanmıştır. Kimlik arayışı statüsündeki bireyler ise ailelerini daha az destekleyici algılamışlardır. Kimlik kargaşası statüsünde aileden algılanan sosyal destek düzeyleri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Lewis (2003) 434 bireyin katılımıyla kimlik statülerini yaş, cinsiyete göre araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda yaş ile kimlik statüleri arasında farklılıklar bulunmuştur. Ancak başarılı kimlik statüsünde farklılaşma saptanmamıştır. İpotekli ve askıya alınmış kimlik statüleri yaşın ilerlemesi ile azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca cinsiyet açısından herhangi bir farklılık bulunamamıştır.

Romano (2004) yaptığı çalışmada, son ergenlik döneminde kimlik biçimlenmesini etkileyen anne ve babanın davranış boyutlarını incelemiştir. Çalışmaya 18–25 yaşları arasında 1134 üniversiteli genç katılmıştır. Sonuçlar anne kabulünün sadece başarılı kimlik statüsü ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir. Ebeveynlerin özerkliği desteklemesi ve sıkı kontrolünün de gençlerin moratoryum sürecini kolaylaştırdığı bulunmuştur. Ebeveynlerin red, gevşek kontrolü ve psikolojik kontrolü boyutları ile kargaşalı kimlik statüsü arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Bukobza (2009) genç yetişkinler üzerinde kimlik statüleri ile risk alma tutumunu incelemiştir. Çalışmanın sonucunda moratoryum ve dağınık kimlik statülerinde olan genç bireyler ile risk alma tutumu arasında pozitif, ipotekli ve başarılı kimlik statülerinde olan genç bireyler arasında negatif bir ilişki bulmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları ve bu araçların geçerlik güvenirlik çalışmaları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan yöntemler üzerinde durulmuştur.

3.1.Araştırma Modeli

Bu araştırma betimsel ve ilişkisel bir araştırmadır. Bu araştırmada iki veya çok değişkenli korelasyonel ve karşılaştırma türlerine ayrılan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu tarama modeli, değişkenler arasındaki birlikte değişimin derecesini belirler. Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. İlişkisel tarama modelinde kullanılan korelasyon türü ilişki, araştırmalarda değişkenlerin birlikte değişip değişmedikleri, birlikte değişme varsa, bunun nasıl olduğu öğrenilmeye çalışılır. Diğer bir türü olan karşılaştırma türü ilişkisel belirleme modellerinde ise, en az iki değişken olup, bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığına bakılır (Karasar, 1999, s. 91).

3.2. Araştırma Grubu

Bu araştırmanın araştırma grubunu 2015-2016 öğretim yılı bahar döneminde ODTÜ, Gazi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi merkez kampüslerinde öğrenim gören araştırmaya katılmaya gönüllü öğrenciler oluşturmuştur. Araştırma grubu Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

(ODTÜ), Ankara Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde okumakta olan toplam 1417 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların 72'si (% 5.1) 18 yaşında, 172'i (% 12.2) 19 yaşında, 334'ü (%23.6) 20 yaşında, 440'ı (%31.1) 21 yaşında, 299'u (%21.1) 22 yaşında, 83'ü (%5.9) 23 yaşında, 16'sı (% 1,1) 24 yaşında olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin toplam gelir durumu ve ikamet edilen yer değişkenlerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1
Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kız	878	55,8
	Erkek	539	44,2
Sınıf Düzeyi	1	316	22,3
	2	408	28,8
	3	360	25,4
	4	333	23,5
İkamet Edilen Yer	Yurt	537	37,9
	Kiralık ev	261	18,4
	Aile yanı	619	43,7
Toplam		1417	100

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu (Ek 1), Belirli Alanlara Özgü Risk Tutum Ölçeği (Ek 2) ve Genişletilmiş Ego Kimlik Statüleri Ölçeği (Ek 3) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyi ve ikamet edilen yer değişkenleri ile ilgili sorular bu formda yer almaktadır. Kişisel Bilgi Formu EK 1'de sunulmuştur.

3.3.2. Belirli Alanlara Özgü Risk Tutumları Ölçeği

Weber, Blais ve Betz (2002) tarafından geliştirilen Belirli Alanlara Özgü Risk Tutumları Ölçeği (Domain-Specific Risk Attitude Scale)'ni 40 maddeli 5'li derecelmeli likert tipi ve

6 boyutlu olarak geliştirilmiştir. Türkçeye Öner tarafından 18 madde eklenerek 5'li derecelemeli likert tipi ve 8 boyutlu olarak uyarlanmıştır.

Türkçe BARTÖ'nün yapı geçerliğini belirlemek için verilere açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları, Türkçe BARTÖ'nün 8 boyutlu olduğunu göstermiştir. Alt ölçekler için parselleme yöntemiyle yapılan açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre “etik” ana faktörüne ilişkin toplam varyansın okulda etik %35,4'ünü, gündelik yaşamda etik %15,3'ünü açıklamıştır. “Finans” ana faktörüne ilişkin toplam varyansın şans oyunları %39,9'unu, yatırım %19,8'ini açıklamıştır. “Sağlık/Güvenlik” ana faktörüne ilişkin toplam varyansın güvenlik %32,1'ini, sağlık %14,5'ini açıklamıştır. “Eğlence” ana faktörü toplam varyansın %32,4'ünü, “sosyal” ana faktörü toplam varyansın %25,4'ünü açıklamıştır.

Türkçe BARTÖ'nün yapı geçerliği için ayrıca, üniversite öğrencilerinin BARTÖ'nün tümünden aldığı puanlar ile Sosyal Beğenirlik Ölçeği'nden (Kozan, 1983) aldıkları puanlar arasındaki ilişki için Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu katsayı $r = 0,09$ bulunmuş olup 05 'e düzeyinde anlamlı değildir. Bunun yanı sıra ölçeğin ayırt edici geçerliği için 34 dağcılık kulübü öğrencisinin ve araştırmaya katılan 110 öğrencinin BARTÖ'nün tümünden aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. İki grup arasındaki fark (0,001 düzeyinde) anlamlı bulunmuştur. BARTÖ'nün güvenirliğini belirlemek için ölçeğin tümü ve alt ölçeklerine ilişkin iç tutarlık ve kararlılık katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach alpha katsayı ile hesaplanan iç tutarlık katsayıları sırasıyla: ölçeğin tümü için 0,89; Okul Yaşamındaki Etik alt boyutu için 0,68; Gündelik Yaşamdaki Etik alt boyutu için 0,64; Şans Oyunları alt boyutu için 0,77; Yatırım alt boyutu için 0,75; Güvenlik alt boyutu için 0,65; Sağlık alt boyutu için 0,50; Eğlence alt boyutu için 0,70 ve Sosyal alt boyutu için 0,57 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar test yöntemiyle hesaplanan kararlılık katsayısı ölçeğin tümü için anlamlı bulunmuştur ($r = 0,95$). BARTÖ'nün geçerliği ve güvenirliği ile ilgili bu bulgular bu aracın geçerli ve güvenilir olduğunu ve Türk üniversite öğrencilerinin risk alma davranışlarına yönelik tutumlarının ölçümünde kullanılabileceğini göstermektedir. Bu çalışmada elde edilen Cronbach alpha katsayı ile hesaplanan iç tutarlık katsayıları sırasıyla: Okul Yaşamındaki Etik alt boyutu için 0,71; Gündelik Yaşamdaki Etik alt boyutu için 0,70; Şans Oyunları alt boyutu için 0,70; Yatırım alt boyutu için 0,73; Güvenlik alt boyutu için 0,68; Sağlık alt boyutu için 0,64; Eğlence alt boyutu için 0,70 ve Sosyal alt boyutu için 0,70 olarak bulunmuştur. Ölçeğin puanlamasına bakıldığında risk alma tutumlarının alt boyutları yükseldikçe riskli tutumlara yatkınlığı fazla olmaktadır.

Bu analiz sonuçları, orijinal BARTÖ’de de bulunduğu gibi, her iki aracın da dayandırıldığı 5 faktörlü teorik yapıyı desteklememiştir. Orijinal BARTÖ 6 faktörlüdür. Ancak Türkçe BARTÖ’nün faktör yapısına ilişkin incelemeler bu aracın 8 faktörlü olduğunu göstermiştir: Okulda Etik faktörü (4 madde), Gündelik Yaşamda Etik (4 madde), Şans faktörü (4 madde), Yatırım faktörü (4 madde), Güvenlik faktörü (5madde), Sağlık faktörü (3 madde), Eğlence faktörü (8 madde), Sosyal faktörü (8 madde). Dolayısıyla Türkçe BARTÖ toplam 40 maddeli, 5-derecelemeli Likert tipi bir ölçektir. Her alt ölçekten ayrı ayrı puanlar elde edilmektedir (Öner, 2007). Ölçeğin alt boyutlarının maddeleri Ek 2’de verilmiştir.

3.3.3. Genişletilmiş Ego Kimlik Statüleri Ölçeği (The Extended Objective Measure of Ego Identity Status, EOM-EIS-2)

Grotevant ve Adams (1984) tarafından kimlik statüleri ile ilgili kuramsal görüşleri temel alınarak geliştirilen ve Bennion ve Adams (1986) tarafından tekrar revize edilip düzeltilen bu ölçek 64 maddeden oluşmaktadır ve 6’lı likert türündedir. Bu ölçekte toplam dört alt boyut ile kimlik statüleri ölçmektedir. Bunlar; ideolojik ve kişilerarası kimlik statüleri alanlarındaki başarılı, İpotekli, moratoryum ve dağınık olarak ölçülen kimlik statüleri alt boyutlarıdır. Bu ölçeği ülkemize ilk uyarlayan, çeviren ve aynı zamanda geçerlik ve güvenirlik çalışmasını Eryüksel (1987) tarafından yapılmıştır. Ülkemizde ego kimlik statüleri ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik analizini Oskay (1997) tarafından tekrar gözden geçirilmiştir. Oskay (1997) tarafından 1224 bireyin katılımıyla oluşan örneklemden geçerlik-güvenirlik analizi ile ölçeğin faktör yapısını analiz etmiştir. Bu analiz sonuçlarında, Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları sırasıyla 0,75; 0,73; 0,84 ve 0,57 olarak bulunmuştur. Test tekrar test güvenirlikleri ise sırasıyla 0,72; 0,77; 0,81 ve 0,79’dur. Bu çalışma kapsamında orijinal ölçekteki boyutları ele aldığımızda gerçekleştirilen madde toplam puan analizleri tüm maddelerin yer aldığı toplam puanla 0,30’un üzerinde korelasyona sahip olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada elde edilen Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları sırasıyla başarılı kimlik 0,76; ipotekli kimlik 0,72; moratoryum kimlik 0,74 ve dağınık kimlik 0,70 olarak bulunmuştur. Ölçek başarılı kimlik, ipotekli kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik olmak üzere dört kimlik statüsü boyutunda 64 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların dört kimlik statüsünden hangisinde olduğunu saptanması ortalama puanlar alınarak hesaplanmaktadır.

3.4. Verilerin İstatiksel Analizi

Verilerin analizinde STATA 13.0 ve SPSS 16 istatistik paket programları kullanılmıştır. Veriler ortalama, standart sapma, yüzde ve frekanslar verilerek özetlenmektedir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini çeşitli yollarla anlaşılabilmektedir. Bu yollardan bir tanesi verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakmaktır. Normal bir dağılımda değerlerin +1,96 ile -1,96 arasında olması gerekmektedir. Verilerin basıklık ve çarpıklık değerlerine bakıldığında +1,96 ile -1,96 arasında dağıldığı görülmektedir (tablo 2). Ayrıca verilerin $n > 200$ olması ile birlikte ortalama, mod ve medyan değerlerinin birbirine yakın olması verilerin normal dağılıma sahip olduğu anlamı çıkarılabilir (Gürbüz & Şahin, 2015, s. 210). Bu çalışmada kullanılan değişkenlerin uçdeğerleri box plot ile incelenmiştir. Bu kapsamda özellikle aşırı uçdeğerlere sahip öğrenciler analiz dışı bırakılmıştır. Araştırma kapsamındaki analizlere 1520 öğrenciden 103 öğrenci uçdeğer tespit edilmiştir. Bu bakımdan 1417 öğrenciden elde edilen veri ile devam edilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiği için gruplar arasındaki farklılığın tespiti için bağımsız gruplarda t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Öğrencilerin belirli alanlara özgü risk alma tutumu ile genişletilmiş ego kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için “Kanonik Korelasyon analizi” yapılmıştır. Bu çalışmada birden fazla bağımlı ve bağımsız değişkenlerin olması ve iki set değişkeni arasındaki ilişkiyi ölçmek için kanonik korelasyon analizi kullanılmıştır. Çünkü, çoklu regresyon analizi bir bağımlı, birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi araştırmasına karşın kanonik korelasyon analizinde p tane bağımlı, q tane bağımsız değişkenleri araştırmaktadır (Özçomak & Demirci, 2010, s. 262). Çok değişkenli test analizlerinden olan kanonik korelasyon, değişken setleri yada kümelerini, bu setlerde yer alan değişkenlerin doğrusal bileşenlerinden oluşan kanonik değişkenlere dönüştürerek, bu kanonik değişkenler arasındaki (doğrusal) ilişkiyi bulma temeline dayalı kullanılan karmaşık analiz tekniğidir (Gürbüz, 1989). Öğrencilerin algılanan risk alma davranışları ile ego kimlik statüleri arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyi ise Bartlett (1941) tarafından geliştirilen Ki-kare istatistiği ile analiz edilmiştir. İstatistiksel anlamlılık değeri için farklılıklar arası hata payı 0,01 anlamlılık düzeyinde sınanmıştır.

3.4.1. Kanonik Korelasyon Analizi

İstatistikte bilinen en basit ilişki X ve Y ile gösterilen iki tesadüfi değişken arasındaki “basit korelasyon” olarak adlandırılan ilişkidir. Değişken sayısı p sayıda olması durumunda değişkenlerden biri ile geriye kalan $p-1$ tane değişken arasındaki korelasyon aranacak olursa, hesaplanacak korelasyon katsayısına “çoklu korelasyon katsayısı” adı verilmektedir. En genel ve en karmaşık ilişki analizi olan kanonik korelasyon analizinde ise çok değişkenli bir ana kütlede çekilmiş iki değişken veri seti arasındaki ilişkilerle ilgilenilmektedir. Hotelling 1936 yılında bir grup içerisinde seçilen iki değişken veri seti arasındaki ilişkiye dair genel problemle ilgili bir yöntem öne sürmüştür. Ayrıca; Kanonik korelasyon analizi, çoklu regresyon analizinin özel bir halidir. Çoklu regresyon analizi bir bağımlı, birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi araştırmasına karşın kanonik korelasyon analizinde p tane bağımlı, q tane bağımsız değişken bulunmaktadır (Özçomak & Demirci, 2010, s.262). Çoklu regresyon analizi, bir metrik bağımlı değişkenin değerini bir bağımsız değişkenler kümesinin doğrusal fonksiyonundan tahmin eder. Kanonik Korelasyon Analizi çoklu bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmayı kolaylaştıran çok değişkenli istatistiksel analiz modelidir. Değişken sayısının ikiden fazla olması durumunda ise bir değişkenin diğer değişkenlerle olan ilişkisi kısmi ilişki katsayısından yararlanılarak araştırılır. En gelişmiş ilişki analizi olan kanonik korelasyon analizinde, çok boyutlu kitleden çekilen iki ya da daha fazla değişken kumesi arasındaki ilişkiyle ilgilenilmektedir (Hair et al., 1995; Johnson & Wichern, 1992; Kaya, 2008; Morrison, 1976; Ozdamar, 1999; Tabanhnick & Fidell, 1996; Tatlıdil, 1996). Kanonik korelasyon analizi olarak adlandırılan bu yöntemde, ilk olarak her bir kümedeki değişkenlerin maksimum korelasyonlu ve birim varyanslı bileşim çiftleri elde edilir. Daha sonra birinci kanonik korelasyon çifti çıkarıldıktan sonra ikinci doğrusal bileşim çifti elde edilerek bu işleme devam edilir. Bu işlem anlamlı olmayan değişken çiftleri bulununcaya kadar devam edilir. Anlamlı bulunan kanonik değişken çiftleri standardize edilmiş katsayılara dönüştürülmektedir. Ancak standardize edilmiş katsayılar çoklu doğrusal bağlantı hatasından dolayı standardize edilmiş katsayılar kanonik yüklere çevrilerek yorumlanmaktadır (Tabanhnick & Fidell, 2015). Kanonik yüklerin yorumlanması değişken çiftleri arasındaki ilişkiye bakılarak ve açıklanan varyans oranı dikkate alarak yorumlanmaktadır.

Bu tekniğin kullanılabilmesi için sağlanması gereken varsayımlar vardır. Bu varsayımlar aşağıdaki gibidir:

- Değişkenlerin çok değişkenli normal dağılım göstermesi gerekir.
- Analiz sonucunun güvenilir olması için setlerdeki veri sayısının yeterince çok olması gerekir.
- Veri setinde aykırı değerlerin bulunmaması gerekir.
- Veri matrisinde gereğinden fazla ve problemle alakası olmayan değişkenlerin yer almaması gerekir.
- Değişkenler arasında tam korelasyon bulunmamalıdır (Özdamar, 2004, s.421-422).

Ayrıca doğrusal kanonik korelasyon analizinde değişkenler eşit aralıklı veya oranlı ölçekli olmalıdır.

3.4.2. Kanonik Korelasyon Analizinin Amacı

Kanonik korelasyon analizinin amaçları aşağıdaki başlıklarla sıralanabilir:

1. Aynı bireyden elde edilen iki değişken kümesinin istatistiksel olarak birbirinden bağımsız olup olmadığının test edilmesi,
2. Kümeler arası korelasyona en fazla katkıda bulunan her iki değişken kümesindeki değişkenlerin belirlenmesi,
3. Bağımsız ve bağımlı değişken kümelerine ait değişkenler arasındaki korelasyonu maksimum yapan doğrusal kombinasyonların belirlenmesi,
4. Bir değişken kümesinin diğer bir değişken kümesi tarafından ne ölçüde açıklanabildiğinin belirlenmesi,
5. Bir kanonik değişkenin dâhil olduğu değişkenler kümesinin açıklayıcı gücüne ne ölçüde katkı sağlayabildiğinin belirlenmesi,
6. Farklı kanonik fonksiyonların ilişkileri açıklamak ya da tahmin etmedeki nispi (görelî) gücünün ne kadar olduğunun belirlenmesidir (Çankaya, 2005, s. 25).

3.4.3. Kanonik Değişken Kavramı

Kanonik korelasyon analizi kullanılırken Y (bağımlı), X (bağımsız) değişkenler şeklinde de tanımlanıp, yorumlanabilir. Bağımlı değişkenlerin ölçülmesi, bağımsız değişkenlerin ölçülmesinden daha güç olmaktadır. Çünkü bağımsız değişkenlerin ölçülmesi bizim kontrolümüzde olup, bağımlı değişkenlerin kontrolü mümkün olmamaktadır.

Kanonik korelasyon analizinde, X ve Y değişken kümeleri arasındaki doğrusal ilişkiler araştırılır. Bu yöntem, bir kaç doğrusal bileşen oluşturulması ile ilgili olup, bu doğrusal bileşenler yoluyla iki veya daha fazla küme arasındaki ilişkileri en iyi şekilde ortaya koymaktadır. Bu doğrusal bileşenler "kanonik değişkenler" ve aynı şekilde kanonik değişkenlerin benzer çiftleri arasındaki ilişkiler de "kanonik korelasyonlar" olarak adlandırılır. (Tabachnick & Fidell, 2015).

Genel olarak; eğer bir kümede p tane değişken diğer kümede ise q tane değişken söz konusu ise, olabilecek kanonik değişken ve kanonik korelasyon sayısı $\min(p, q)$, iki kümedeki en küçük değişken sayısı kadar olacaktır. Örneğin, birinci kümede $p=4$, ikinci kümede $q=2$ tane değişken söz konusu ise $\min(4, 2)$ den 2 tane kanonik değişken ve kanonik korelasyon katsayısı elde edeceğimizi söyleriz. Kanonik korelasyon analizinde, $q=1$ ve $p>1$ olduğunda özel bir durumla karşılaşılır ki; bunun çoklu regresyon analizine eşdeğer olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü $q=1$ olması, tek bir tane kanonik korelasyon katsayısını mümkün kılar. Bu da çoklu korelasyon katsayısından başka bir şey değildir (Başaran, 1998, s.25).

3.4.4. Kanonik Korelasyonların Anlamlılık Testi

Kanonik korelasyon analizinin amaçlarından birisi de boyut indirgemedir. Bulunan kanonik değişken çiftlerinden kaçının önemli olduğu, bir başka anlatımla, değişken grupları arasındaki ilişkinin (kovaryansın) kaç tanesi ile büyük ölçüde açıklanabileceğine karar vermek gerekir. “Lambda” değerlerinin hesaplandığı denklemler karakteristik denklem olarak isimlendirilir. Uygulamada kanonik korelasyonların testi ile ilgili genel yaklaşım şöyledir: Önce tüm kanonik korelasyonlar birlikte test edilir. Bu test sonucu anlamlı bulunmazsa birinci kanonik korelasyon test edilir. Eğer birlikte ele alınan test anlamlı bulunursa yine ilk kanonik korelasyondan başlayarak anlamlı bulunan kanonik korelasyonlar seçilerek istatistiksel açıdan anlamlı olmayan kanonik korelasyona kadar işleme devam edilir. Çünkü kanonik korelasyon büyükten küçüğe doğru sıralıdır (Tatlıdil, 1996). Kanonik korelasyonların testi “Wilks’in Lambda” istatistiği ile yapılır. Ayrıca Wilk’s Lambda katsayısı sıfıra yaklaştıkça, H_0 hipotezinin reddedileceği (kanonik korelasyon katsayısının anlamlı olduğunu), χ^2 değeri ile korelasyon katsayılarının sıfırdan farklı (anlamlı) olacağı söylenebilir (Kaya, 2008, s. 35; Çemrek, 2012, s. 202-205).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan öğrencilerden ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak gerekli açıklamalar yapılmıştır.

4.1. Verilerin Normal Dağılım Analizi

Verilerin basıklık çarpıklık değerleri ve mod, medyan, ortalama değerleri Tablo 2 ve Tablo 3'te gösterilmiştir. Tablo 2'de verilerin basıklık ve çarpıklık değerlerin -1,96 ile +1,96 değerleri arasında olduğu gözlenmiştir. Verilerin normal dağılıma uyum sağladığı görülmektedir.

Tablo 2

Belirli Alanlara Özgü Risk Tutum Ölçeği ile Ego Kimlik Statüleri Ölçeği Boyutlarının Basıklık ve Çarpıklık Değerlerinin Dağılışı

Değişkenler	Basıklık	Çarpıklık
Risk Alma Boyutları		
Okulda Etik	0,367	-0,493
Gündelik Yaşamda Etik	1,471	1,468
Yatırım	0,120	-0,736
Şans	1,045	0,429
Sağlık	0,966	0,124
Güvenlik	0,454	-0,262
Eğlence	0,143	-0,417
Sosyal	-0,214	-0,022
Kimlik Statüleri		
İpotekli Kimlik	0,474	-0,112
Başarılı Kimlik	-0,154	0,895
Moratoryum Kimlik	-0,180	-0,213
Dağınık Kimlik	-0,130	0,739

Verilerin $n > 200$ olması ile birlikte ortalama, mod ve medyan değerlerinin birbirine yakın olması verilerin normal dağılıma sahip olduğu anlamı çıkarılabilir (Gülbüz & Şahin, 2015, s. 210).

Tablo 3

Belirli Alanlara Özgü Risk Tutum Ölçeği ile Ego Kimlik Statüleri Ölçeği Boyutlarının Betimsel İstatistik Değerleri

Değişkenler	Ortalama (X)	Medyan	Mod
Risk Alma Boyutları			
Okulda Etik	2,45	2,50	2,30
Gündelik Yaşamda Etik	1,60	1,25	1,30
Yatırım	2,59	2,50	2,30
Şans	1,87	1,75	1,50
Sağlık	1,82	1,66	1,40
Güvenlik	2,42	2,40	2,20
Eğlence	2,63	2,62	2,50
Sosyal	2,81	2,87	3,00
Kimlik Statüleri			
İpotekli Kimlik	2,52	2,43	2,38
Başarılı Kimlik	3,67	3,66	3,60
Moratoryum Kimlik	3,06	3,07	3,06
Dağınık Kimlik	3,03	3,05	3,21

4.2. “Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

BARTO’nun okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal alt boyutundan alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için bağımsız gruplar için verilere uygulanan t testi sonuçları ile öğrencilerin puan ortalamaları, standart sapmaları ve n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Risk Alma Tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	P
Okulda etik	Kız	878	9,48	3,58	-4,24	0,000*
	Erkek	539	10,32	3,70		
Gündelik Y.Etik	Kız	878	5,90	2,80	-4,35	0,000*
	Erkek	539	6,85	3,00		
Yatırım	Kız	878	10,00	3,50	-4,95	0,000*
	Erkek	539	11,00	3,84		
Şans	Kız	878	6,81	3,20	-8,90	0,000*
	Erkek	539	8,55	3,88		
Sağlık	Kız	878	5,10	2,50	-6,99	0,000*
	Erkek	539	6,10	2,75		
Güvenlik	Kız	878	11,52	3,94	-6,88	0,000*
	Erkek	539	13,05	4,30		
Eğlence	Kız	878	20,40	6,02	-5,64	0,000*
	Erkek	539	22,40	6,08		
Sosyal	Kız	878	22,15	5,15	-3,057	0,000*
	Erkek	539	23,06	5,25		

*p<0,001

Tablo 4 incelendiğinde, erkek öğrencilerin BARTÖ okulda etik alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 10,32$ ve kız öğrencilerin BARTÖ okulda etik alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 9$ 'dir. Kız ve erkek öğrencilerin BARTÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için verilere uygulanan t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -4,24$, $p < 0,001$). Erkek ve kız öğrencilerin okulda etik risk alma tutumu incelendiğinde erkek öğrenciler ($\bar{X} = 10,32$) kız öğrencilerden ($\bar{X} = 9,48$) daha yüksek okulda etik risk tutumu puanına sahip oldukları söylenebilir.

Erkek öğrencilerin BARTÖ gündelik yaşamda etik alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 6,85$ ve kız öğrencilerin BARTÖ gündelik yaşamda etik alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 5,90$ 'dir. Kız ve erkek öğrencilerin BARTÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için verilere uygulanan t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -4,35$, $p < 0,001$). Erkek ve kız öğrencilerin gündelik yaşamda etik risk alma tutumu incelendiğinde erkek öğrenciler ($\bar{X} = 6,85$) kız öğrencilerden ($\bar{X} = 5,90$) daha yüksek gündelik yaşamda etik risk tutumu puanına sahip oldukları söylenebilir.

Erkek öğrencilerin BARTÖ yatırım alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 11,00$ ve kız öğrencilerin BARTÖ yatırım alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 10,00$ 'dir. Kız ve erkek öğrencilerin BARTÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için verilere uygulanan t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -4,95$, $p < 0,001$). Erkek ve kız öğrencilerin yatırım risk alma tutumu incelendiğinde erkek öğrenciler ($\bar{X} = 11,00$) kız öğrencilerden ($\bar{X} = 10,00$) daha yüksek yatırım risk tutumu puanına sahip oldukları söylenebilir.

Erkek öğrencilerin BARTÖ şans alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 8,55$ ve kız öğrencilerin BARTÖ şans alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 6,81$ 'dir. Kız ve erkek öğrencilerin BARTÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için verilere uygulanan t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -8,90$; $p < 0,001$). Erkek ve kız öğrencilerin şans risk alma tutumu incelendiğinde erkek öğrenciler ($\bar{X} = 8,55$) kız öğrencilerden ($\bar{X} = 6,81$) daha yüksek şans risk tutumu puanına sahip oldukları söylenebilir.

Erkek öğrencilerin BARTÖ sağlık alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 6,10$ ve kız öğrencilerin BARTÖ sağlık alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 5,10$ 'dir. Kız ve erkek öğrencilerin BARTÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için verilere uygulanan t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -6,99$, $p < 0,001$). Erkek ve kız öğrencilerin sağlık risk alma tutumu incelendiğinde erkek öğrenciler ($\bar{X} = 6,10$) kız öğrencilerden ($\bar{X} = 5,10$) daha yüksek sağlık risk tutumu puanına sahip oldukları söylenebilir.

Erkek öğrencilerin BARTÖ güvenlik alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 13,05$ ve kız öğrencilerin BARTÖ güvenlik alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 11,52$ 'dir. Kız ve erkek öğrencilerin BARTÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için verilere uygulanan t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -6,88$, $p < 0,001$). Erkek ve kız öğrencilerin güvenlik risk alma tutumu incelendiğinde erkek öğrenciler ($\bar{X} = 13,05$) kız öğrencilerden ($\bar{X} = 11,52$) daha yüksek güvenlik risk tutumu puanına sahip oldukları söylenebilir.

Erkek öğrencilerin BARTÖ eğlence alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 22,40$ ve kız öğrencilerin BARTÖ eğlence alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 20,40$ 'dir. Kız ve erkek öğrencilerin BARTÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için verilere uygulanan t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -5,64$, $p < 0,001$). Erkek ve kız öğrencilerin eğlence risk alma tutumu incelendiğinde erkek öğrenciler ($\bar{X} = 22,40$) kız öğrencilerden ($\bar{X} = 20,40$) daha yüksek eğlence risk tutumu puanına sahip oldukları söylenebilir.

Erkek öğrencilerin BARTÖ sosyal alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 23,06$ ve kız öğrencilerin BARTÖ sosyal alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{X} = 22,15$ 'dir. Kız ve erkek öğrencilerin BARTÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için verilere uygulanan t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -3,057$, $p < 0,001$). Erkek ve kız öğrencilerin eğlence risk alma tutumu incelendiğinde erkek öğrenciler ($\bar{X} = 23,06$) kız öğrencilerden ($\bar{X} = 22,15$) daha yüksek eğlence risk tutumu puanına sahip oldukları söylenebilir.

4.3. “Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

BARTÖ'nün okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal alt boyutundan alınan puanların sınıf düzeyine göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5

Sınıf Düzeyine göre Belirli Alanlara Özgü Risk Alma Tutumlarına (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları

Boyutlar	Sınıf	n	$\bar{X}$	Ss
Okulda Etik	1	316	10,10	3,59
	2	408	10,25	3,72
	3	360	9,40	3,35
	4	333	9,38	3,72
Gündelik Yaşamda Etik	1	316	6,50	2,83
	2	408	6,67	2,93
	3	360	6,28	3,12
	4	333	6,12	2,97
Yatırım	1	316	10,39	3,77
	2	408	10,36	3,48
	3	360	10,16	3,85
	4	333	10,66	4,06
Şans	1	316	7,55	3,54
	2	407	7,85	3,57
	3	360	7,28	3,69
	4	333	7,15	3,73
Sağlık	1	316	5,39	2,52
	2	408	5,60	2,59
	3	360	5,54	2,69
	4	333	5,36	2,77
Güvenlik	1	316	12,31	3,93
	2	408	12,25	3,97
	3	360	11,09	4,15
	4	333	11,04	4,05
Eğlence	1	316	21,33	5,88
	2	408	21,29	6,23
	3	360	20,86	6,17
	4	333	20,93	6,10
Sosyal	1	316	22,84	5,13
	2	408	22,51	5,27
	3	359	22,26	5,59
	4	333	22,39	5,34
Toplam		1417		

Tablo 5 incelendiğinde 1. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün okulda etik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X}=10,10$; 2. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün okulda etik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 10,25$; 3. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün okulda etik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 9,40$; 4. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün okulda etik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 9,38$ 'dir.

1. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün gündelik yaşamda etik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 6,50$; 2. sınıfta olan öğrencileri BARTÖ'nün gündelik yaşamda etik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 6,67$; 3. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün gündelik yaşamda etik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 6,28$; 4. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün gündelik yaşamda etik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 6,12$ 'dir.

1. Sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün yatırım alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 10,39$; 2. sınıfta olan öğrencileri BARTÖ'nün yatırım alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 10,36$; 3. sınıfta olan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün yatırım alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 10,16$; 4. sınıfta olan BARTÖ'nün yatırım alt boyutu üniversite öğrencileri BARTÖ'nün yatırım alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 10,66$ 'dır.

1. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün şans alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 7,55$; 2. sınıfta olan öğrencilerin BARTÖ'nün şans alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 7,85$; 3. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün şans alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 7,25$; 4. sınıfta olan BARTÖ'nün şans alt boyutundan aldıkları üniversite öğrencileri puan ortalaması $\bar{X} = 7,15$ 'dir.

1. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün sağlık alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 5,39$; 2. sınıfta olan öğrencileri BARTÖ'nün sağlık alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 5,60$; 3. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün sağlık alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 5,54$; 4. sınıfta olan BARTÖ'nün sağlık alt boyutu üniversite öğrencileri BARTÖ'nün sağlık alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 5,36$ 'dır.

1. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün güvenlik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 12,31$; 2. sınıfta olan öğrencileri BARTÖ'nün güvenlik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 22,25$; 3. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün güvenlik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 11,09$; 4. sınıfta olan BARTÖ'nün güvenlik alt boyutundan aldıkları üniversite öğrencileri BARTÖ'nün güvenlik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 11,04$ 'tür.

1. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün eğlence alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 21,33$; 2. sınıfta olan öğrencileri BARTÖ'nün eğlence alt boyutundan

aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 21,29$; 3. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün eğlence alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 21,86$; 4. sınıfta olan BARTÖ'nün eğlence alt boyutundan aldıkları üniversite öğrencileri puan ortalaması $\bar{X} = 21,93$ 'tür.

1. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün sosyal alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 22,84$; 2. sınıfta olan öğrencileri BARTÖ'nün sosyal alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 22,51$; 3. sınıfta olan üniversite öğrencileri BARTÖ'nün sosyal alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 22,26$; 4. sınıfta olan BARTÖ'nün sosyal alt boyutundan aldıkları üniversite öğrencileri BARTÖ'nün sosyal alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X} = 22,39$ 'dur.

Üniversite öğrencileri, BARTÖ'nün okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal alt boyutunun sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 6 da sunulmuştur.

Tablo 6

Üniversite Öğrencilerinin Sınıf Düzeyine Göre Belirli Alanlara Özgü Risk Alma Tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) ANOVA Analizleri

Alt Boyutlar	Grup	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	P
Okulda Etik	Gruplar Arası	225,617	3	75,20	5,80	0,002*
	Gruplar İçi	18336,211	1413	12,99		
	Toplam	18561,828	1416			
Gündelik Yaşamda Etik	Gruplar Arası	64,965	3	21,665	2,451	0,062
	Gruplar İçi	12481,632	1413	8,833		
	Toplam	12546,597	1416			
Yatırım	Gruplar Arası	43,566	3	14,522	1,014	0,386
	Gruplar İçi	20245,178	1413	14,328		
	Toplam	20288,744	1416			
Şans	Gruplar Arası	107,472	3	35,824	2,04	0,051
	Gruplar İçi	18679,849	1413	13,229		
	Toplam	18787,321	1416			
Sağlık	Gruplar Arası	13,630	3	4,543	0,649	0,584
	Gruplar İçi	9896,379	1413	7,004		
	Toplam	9910,008	1416			
Güvenlik	Gruplar Arası	58,781	3	19,594	3,942	0,041*
	Gruplar İçi	24235,761	1413	17,152		
	Toplam	24294,542	1416			
Eğlence	Gruplar Arası	63,339	3	21,113	0,565	0,638
	Gruplar İçi	52809,486	1413	37,374		
	Toplam	52872,826	1416			
Sosyal	Gruplar Arası	61,670	3	20,557	0,720	0,540
	Gruplar İçi	40286,329	1413	28,531		
	Toplam	40347,999	1416			

*p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde; araştırma grubundaki öğrencilerin BARTÖ'nün okulda etik alt boyutunun sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmuştur ($F_{4,1412}=5,843$, $p<0,05$). Bu bulgu; öğrencilerin BARTÖ'nün okulda etik alt boyutunun sınıf düzeyine göre anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyine göre BARTÖ'nün okulda etik alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Scheffe testi sonuçlarına göre 1. sınıfta olan öğrencilerin BARTÖ'nün okulda etik alt boyutu puan ortalamasının $\bar{X} = 10,10$; 4. Sınıfta olan öğrencilerin BARTÖ'nün okulda etik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 9,38$ arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca 2. Sınıfta olan öğrencilerin BARTÖ'nün okulda etik alt boyutu puan ortalamasının $\bar{X} = 10,25$; 3. sınıfta olan öğrencilerin BARTÖ'nün okulda etik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 9,40$ ve 4. sınıfta olan öğrencilerin BARTÖ'nün okulda etik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 9,38$ arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Sonuç olarak, 1. Sınıf üniversite öğrencileri 4. sınıf üniversite öğrencileriden, 2. sınıf üniversite öğrencileri 3. ve 4. sınıf üniversite öğrencilerinden daha yüksek okulda etik risk alma tutumu puanına sahip oldukları söylenebilir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin gündelik yaşamda etik boyutunun sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=2,451$; $p>0,05$). Bu bulgu öğrencilerin BARTÖ'nün gündelik yaşamda etik alt boyutunun sınıf düzeyine göre anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin yatırım boyutunun sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=1,014$, $p>0,05$). Bu bulgu; öğrencilerin BARTÖ'nün yatırım alt boyutunun sınıf düzeyine göre anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin şans boyutunun sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=2,04$; $p>0,05$). Bu bulgu; öğrencilerin BARTÖ'nün şans alt boyutunun sınıf düzeyine göre anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin sağlık boyutunun sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=0,649$; $p>0,05$). Bu bulgu; öğrencilerin BARTÖ'nün sağlık alt boyutunun sınıf düzeyine göre anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutunun sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmuştur ($F_{4,1412}=3,942$; $p<0,05$). Bu bulgu; öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutunun sınıf düzeyinin anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Sınıf düzeyine göre BARTÖ'nün güvenlik alt boyutu puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Scheffe testi sonuçlarına göre 1. Sınıfta olan öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutu puan ortalamasının $\bar{X} = 12,31$; 2. Sınıfta olan öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutu puan ortalamasının $\bar{X} = 12,25$ ve 4. sınıfta olan öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 11,04$ arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. 1. ve 2. sınıf üniversite öğrencileri 4. Sınıf üniversite öğrencilerinden daha yüksek güvenlik risk alma tutumu puanına sahip oldukları söylenebilir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin eğlence boyutunun sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=0,565$; $p>0,05$). Bu bulgu; öğrencilerin BARTÖ'nün eğlence alt boyutunun sınıf düzeyine göre anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin sosyal boyutunun sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=0,720$; $p>0,05$). Bu bulgu; öğrencilerin BARTÖ'nün sosyal alt boyutunun sınıf düzeyine göre anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

4.4. “Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) ikamet edilen yer değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

BARTÖ’nün okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal alt boyutundan alınan puanların ikamet edilen yer değişkenine göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

İkamet Edilen Yer Değişkenine Göre Belirli Alanlara Özgü Risk Alma Tutumlarına (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları

Boyutlar	Sınıf	n	$\bar{X}$	Ss
Okulda Etik	Yurt	537	9,86	3,57
	Kiralık Ev	257	9,88	3,63
	Aile Yanı	623	9,69	3,65
Gündelik Yaşamda Etik	Yurt	537	6,45	2,99
	Kiralık Ev	257	6,50	3,13
	Aile Yanı	623	6,32	2,89
Yatırım	Yurt	537	10,07	3,74
	Kiralık Ev	257	10,61	4,05
	Aile Yanı	623	10,56	3,68
Şans	Yurt	537	7,38	3,77
	Kiralık Ev	257	7,59	3,68
	Aile Yanı	622	7,50	3,51
Sağlık	Yurt	537	5,40	2,60
	Kiralık Ev	257	5,48	2,74
	Aile Yanı	623	5,55	2,64
Güvenlik	Yurt	537	12,33	4,09
	Kiralık Ev	257	12,54	4,20
	Aile Yanı	623	11,72	4,12
Eğlence	Yurt	537	21,07	6,06
	Kiralık Ev	257	21,70	6,14
	Aile Yanı	623	20,89	6,12
Sosyal	Yurt	536	22,39	5,42
	Kiralık Ev	257	22,72	5,11
	Aile Yanı	623	22,49	5,35
Toplam		1417		

Tablo 7 incelendiğinde yurttan kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ’nün okulda etik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 9,86$; kiralık evde kalan öğrencilerin BARTÖ’nün okulda etik

boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 9,88$; aile yanında kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün okulda etik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 9,69$ 'dur.

Yurtta kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün gündelik yaşamda etik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 6,45$; kiralık evde kalan öğrencilerin BARTÖ'nün gündelik yaşamda etik boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 6,50$; aile yanında kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün gündelik yaşamda etik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 6,32$ 'dir.

Yurtta kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün yatırım alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 10,07$; kiralık evde kalan öğrencilerin BARTÖ'nün yatırım boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 10,61$; aile yanında kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün yatırım alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 10,56$ 'dır.

Yurtta kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün şans alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 7,38$; kiralık evde kalan öğrencilerin BARTÖ'nün şans boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 7,59$, aile yanında kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün şans alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 7,50$ 'dir.

Yurtta kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün sağlık alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 5,40$; kiralık evde kalan öğrencilerin BARTÖ'nün sağlık boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 5,48$; aile yanında kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün sağlık alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 5,55$ 'dir.

Yurtta kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 12,33$; kiralık evde kalan öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 12,54$; aile yanında kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 11,72$ 'dir.

Yurtta kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün eğlence alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 21,07$; kiralık evde kalan öğrencilerin BARTÖ'nün eğlence boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 21,70$; aile yanında kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün eğlence alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 20,89$ 'dur.

Yurtta kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün sosyal alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 22,39$; kiralık evde kalan öğrencilerin BARTÖ'nün sosyal boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 22,72$; aile yanında kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün sosyal alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 22,49$ 'dur. Üniversite öğrencileri, BARTÖ'nün okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence, sosyal alt boyutunun ikamet edilen

yer değişkenine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 8 de sunulmuştur.

Tablo 8

Üniversite Öğrencilerinin İkamet Edilen Yer Değişkenine Göre Belirli Alanlara Özgü Risk Alma Tutumları (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) ANOVA Analizleri

Alt Boyutlar	Grup	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	P
Okulda Etik	Gruplar Arası	10,307	2	5,153	0,393	0,675
	Gruplar İçi	18551,521	1414	13,120		
	Toplam	18561,828	1416			
Gündelik Yaşamda Etik	Gruplar Arası	7,695	2	3,847	0,434	0,648
	Gruplar İçi	12538,902	1414	8,868		
	Toplam	12546,597	1416			
Yatırım	Gruplar Arası	86,862	2	43,431	1,040	0,053
	Gruplar İçi	20201,882	1414	14,287		
	Toplam	20288,744	1416			
Şans	Gruplar Arası	8,935	2	4,467	0,336	0,715
	Gruplar İçi	18778,386	1413	13,290		
	Toplam	18787,321	1415			
Sağlık	Gruplar Arası	6,884	2	3,442	0,491	0,612
	Gruplar İçi	9903,125	1414	7,004		
	Toplam	9910,008	1416			
Güvenlik	Gruplar Arası	169,854	2	84,927	4,978	0,007*
	Gruplar İçi	24124,688	1414	17,061		
	Toplam	24294,542	1416			
Eğlence	Gruplar Arası	118,808	2	59,404	1,592	0,204
	Gruplar İçi	52754,018	1414	37,308		
	Toplam	52872,826	1416			
Sosyal	Gruplar Arası	18,725	2	9,362	0,328	0,720
	Gruplar İçi	40329,274	1413	28,542		
	Toplam	40347,999	1415			

*p<0,05

Tablo 8 incelendiğinde; araştırma grubundaki öğrencilerin BARTÖ'nün okulda etik alt boyutunun ikamet edilen yer değişkenine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=0,393$; $p>0,05$).

Araştırma grubundaki öğrencilerin BARTÖ'nün gündelik yaşamda etik alt boyutunun ikamet edilen yer değişkenine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=0,434$, $p>0,05$).

Araştırma grubundaki öğrencilerin BARTÖ'nün yatırım alt boyutunun ikamet edilen yer değişkenine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=1,040$; $p>0,05$).

Araştırma grubundaki öğrencilerin BARTÖ'nün şans alt boyutunun ikamet edilen yer değişkenine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=0,347$; $p>0,05$).

Araştırma grubundaki öğrencilerin BARTÖ'nün sağlık alt ikamet edilen yer değişkenine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=0,612$; $p>0,05$).

Araştırma grubundaki öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutunun ikamet edilen yer değişkenine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları; F değeri anlamlı bulunmuştur ($F_{4,1412}=4,978$; $p<0,05$). Bu bulgu; öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutunun ikamet edilen yer değişkenine göre anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Sınıf düzeyine göre BARTÖ'nün güvenlik alt boyutu puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Scheffe testi sonuçlarına göre yurttan kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 12,33$ ve aile yanında kalan öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 11,72$ arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca; kiralık evde kalan öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 12,54$ ve aile yanında kalan üniversite öğrencilerin BARTÖ'nün güvenlik alt boyutu puan ortalaması $\bar{X} = 11,72$ arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Yurtta ve kiralık evde kalan üniversite

öğrencileri aile yanında kalan üniversite öğrencilerinden daha yüksek güvenlik risk alma tutumları puanına sahip oldukları söylenebilir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin BARTÖ'nün eğlence alt boyutunun ikamet edilen yer değişkenine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=1,592$, $p>0,05$).

Araştırma grubundaki öğrencilerin BARTÖ'nün sosyal alt boyutunun şuanda ikamet edilen yer değişkenine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları; F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{4,1412}=0,328$, $p>0,05$).

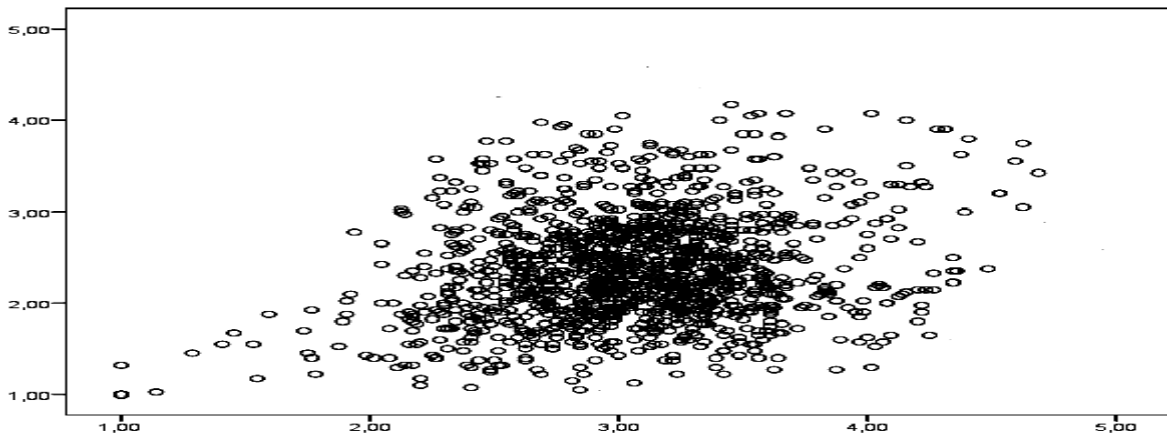
4.5. Belirli Alanlara Özgü Risk Alma Tutumu İle Ego Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin Kanonik Korelasyon Analizi

Kanonik korelasyon analizinin temel çıkış noktası, değişken kümeleri arasındaki korelasyon matrisinden hesaplanan özdeğerlere (ki bunların karekökleri kanonik korelasyon katsayılarını vermektedir) dayanmaktadır.

Kalaycı (2010)'a göre, kanonik korelasyon analizinin uygulanabilmesi için gerekli istatistik varsayımlar ile ilgili sonuçlar;

- a) Değişken kümeleri arasında ilişki doğrusal olmalıdır.

Y Kümesi Değişkeni

X Kümesi Değişkeni

Şekil 1. X ve Y değişken kümeleri arasındaki ilişki

Şekil 1 incelendiğinde değerlerin doğrusal bir şekilde dağıldığı görülmektedir.

- b) Her bir değişken kümesinin çok değişkenli normal dağılış göstermesi gerekir. Bunun için öncelikli olarak, her bir değişkenin ayrı ayrı normal dağılış gösterip göstermediğinin kontrol edilmesi gerekmektedir. Tablo 9’da normal dağılış istatistikleri gösterilmiştir.

Tablo 9

Değişkenlerin Tek ve Çok Değişkenli Normal Dağılış ile ilgili İstatistikleri

Boyutlar	Basıklık	Çarpıklık
BARTO Alt Boyutları		
Okulda etik	0,367	-0,493
Gündelik yaşamda etik	1,471	1,468
Yatırım	0,120	-0,736
Şans	1,045	0,429
Sağlık	0,966	0,124
Güvenlik	0,454	-0,262
Eğlence	0,143	-0,417
Sosyal	-0,214	-0,022
Kimlik Statüleri		
İpotekli Kimlik	0,474	-0,112
Başarılı Kimlik	-0,154	0,895
Moratoryum Kimlik	-0,180	-0,213
Dağınık Kimlik	-0,130	0,739

Tablo 10

Belirli Alanlara Özgü Risk Tutum Ölçeği ile Ego Kimlik Statüleri Ölçeği Boyutların Ortalama, Mod ve Medyan Değerleri

Değişkenler	Ortalama (X)	Medyan	Mod
BARTO Alt Boyutları			
Okulda Etik	2,45	2,50	2,30
Gündelik Yaşamda Etik	1,60	1,25	1,30
Yatırım	2,60	2,50	2,30
Şans	1,87	1,75	1,50
Sağlık	1,82	1,66	1,40
Güvenlik	2,42	2,40	2,20
Eğlence	2,64	2,62	2,50
Sosyal	2,81	2,87	3,00
Kimlik Statüleri Boyutları			
İpotekli Kimlik	2,52	2,43	2,38
Başarılı Kimlik	3,67	3,66	3,60
Moratoryum Kimlik	3,06	3,07	3,06
Dağınık Kimlik	3,03	3,05	3,21

Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini çeşitli yollarla anlaşılabilmektedir. Bu yollardan bir tanesi verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakmaktır. Normal bir dağılımda değerlerin +1,96 ile -1,96 arasında olması gerekmektedir (Gürbüz, Şahin, 2014,

s.210). Tablo 9 incelendiğinde verilerin basıklık ve çarpıklık değerlerine bakıldığında +1,96 ile -1,96 arasında dağıldığı görülmektedir. Bu bağlamda veriler normal dağılmaktadır. Ayrıca verilerin $n > 200$ olması ile birlikte ortalama, mod ve medyan değerlerinin birbirine yakın olması verilerin normal dağılıma sahip olduğu anlamı çıkarılabilir (Tablo 10).

c) Elde edilen sonuçlara güvenilirlik bakımından, örnek genişliğinin mümkün olduğunca büyük olması (Değişken sayısının 10 katı kadar) gerekmektedir.

d) Değişkenler arasındaki korelasyonu önemli düzeyde etkilemesi nedeni ile veri kümesinde aykırı değerlerin bulunmaması ve değişkenler arasında çoklu bağlantı olmaması gerekmektedir. Y değişken kümesinde yer alan değişkenleri bağımlı, X değişken kümesinde yer alan değişkenler bağımsız değişkenler olarak nitelendirilmesi durumunda, yapılan çoklu bağlantı test sonuçları Tablo 11’ de verilmiştir.

Tablo 11
Çoklu Bağlantı Test Sonuçları

Model	Çoklu İstatistik bağlantıları	
Kimlik Statüleri	Tolerans	VIF
İpotekli Kimlik	0,689	1,452
Başarılı Kimlik	0,864	1,158
Moratoryum Kimlik	0,533	1,875
Dağınık Kimlik	0,461	2,169
Risk Alma boyutları		
Okulda Etik	0,539	1,857
Gündelik Y. Etik	0,518	1,932
Yatırım	0,709	1,411
Şans	0,462	2,165
Sağlık	0,559	1,789
Güvenlik	0,443	2,257
Eğlence	0,524	1,907
Sosyal	0,465	2,152

Tablo 11 incelendiğinde verilen değişkenler için VIF (variance inflation factor) değerlerinin 1 ile 10 arasında olması durumunda çoklu bağlantının olmadığı belirtildiğinden dolayı (Brauner & Shacham, 1998), test sonuçlarına göre incelenen özellikler arasında çoklu bağlantı bulunmamaktadır. Varsayımlar sağlandıktan sonra

kanonik korelasyon analizi aşamaları aşağıda verilmiştir. Birinci ve ikinci setlere ilişkin ham kanonik katsayılar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

İki Değişken Set İçin Ham Kanonik Korelasyon Katsayıları

BARTO Boyutlar	1	2	3	4
Okulda Etik	-0,15	0,65	-1,22	- 0,08
Günlük Yaşamda Etik	0,84	0,74	0,62	-0,28
Yatırım	-0,01	0,37	-0,34	-0,42
Şans	0,34	0,03	0,23	-0,09
Sağlık	-0,37	-0,03	0,08	0,39
Güvenlik	0,07	0,07	0,61	0,41
Eğlence	-0,58	-0,16	0,01	1,26
Sosyal	-0,99	-0,35	0,77	-1,40
Kimlik Statüleri				
İpotekli Kimlik	1,09	-0,02	-0,42	-0,63
Başarılı Kimlik	-0,85	-0,33	-0,60	-1,05
Moratoryum Kimlik	-0,47	0,99	-1,35	0,86
Dağınık Kimlik	-0,29	0,86	2,54	-0,43
Korelasyon Katsayıları	0,49	0,21	0,13	0,07

Her değişken setinde farklı sayıda değişkenler yer almaktadır. Kanonik korelasyon analizinde, kanonik değişken çiftleri ve kanonik korelasyon sayısı min (p, q), iki kümedeki en küçük değişken sayısı kadar olmaktadır. Çalışmamıza baktığımızda birinci set grubunda 4 ikinci set grubunda 8 değişken yer almaktadır. Set grupları Min (4, 8) olduğuna göre 4 tane kanonik değişken çiftleri ve kanonik korelasyon sayısı elde edilmektedir. Birinci Değişken seti ile ikinci değişken setinde bulunan U_1 (U_1, U_2, U_3 ve U_4) değişken çiftleri, birinci değişken setindeki 4 orijinal değişkenin her biri için hesaplanan kanonik değişken çiftleridir. V_i (V_1, V_2, V_3 ve V_4) değerleri ise ikinci değişken setindeki 8 orijinal değişkenin her biri için hesaplanan kanonik değişken çiftleridir. Birinci Set grubunu kimlik statüleri ve ikinci set grubunu belirli alanlara özgü risk tutumu alt boyutları oluşturmaktadır.

Tablo 13

Tüm Kanonik Korelasyon Modelinin Anlamlılık Testi

	Değer	sd1	sd2	F	F anlamlılık Değeri
Wilks' lambda	0,75	32	5182,98	12,73	0,00a
Pillai's trace	0,26	32	5632	120,33	0,00a
Lawley-Hotelling trace	0,29	32	5614	13,05	0,00a
Roy's largest root	0,17	8	1408	30,57	0,00u

*p<0,05 e = tam, a = Yaklaşık, u = Üst sınır

Kanonik korelasyonların anlamlılık testini genellikle uygulanabilirliği daha fazla olduğu için Wilks λ testine dayalı olarak yapılmaktadır (Sherry & Henson, 2005). Kanonik korelasyon anlamlılık testinin ilk amacı kanonik değişken çiftlerin kaç tanesinin önemli olduğunu tespit edebilmek için kullanılmaktadır. Bir diğer amacı ise anlamlı olmayan kanonik korelasyona kadar anlamlılık testi yapılarak boyut indirgeme vasıtasıyla büyükten küçüğe sıralanmış anlamlı kanonik korelasyonlar tespit edebilmektir.

Tablo 13 incelendiğinde kanonik modele baktığımızda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Wilks's $\lambda = 0,75$; $F_{(32, 5182,98)} = 12,73$; $p < 0,05$).

Araştırma grubundaki örneklemin çok fazla olduğu çalışmalarda, gerçekte anlamlı olmayan F değerlerin istatistiksel olarak anlamlı çıkabilmektedir. Bu durum dikkate alındığında kanonik korelasyon analizi modelinin anlamlılığının tespitinin yanı sıra pratikte anlamlı olmayan çok küçük F değerlerinin bile istatistiksel olarak anlamlı çıkabildiği göz önüne alındığında, kanonik korelasyon analizinde modelin anlamlılığının yanı sıra modelin açıklama varyansına (etki büyüklüğü) ilişkin bir değerlendirmenin de yapılması oldukça önemlidir. Bu konuda ters etki büyüklüğü olarak adlandırılan Wilks λ değerinden yararlanılmaktadır. Wilks λ değeri, analiz sonucunda elde edilen modelde kanonik değişkenler arasında açıklanan varyansı ifade etmektedir. Dolayısıyla “1- λ ” değeri kanonik değişkenlerin paylaştıkları ortak varyans miktarını göstermekte ve regresyon analizindeki R^2 değeri gibi yorumlanabilmektedir (Tabachnick & Fidell, 2007, s. 567; Sherry & Henson, 2005). Tablodaki Wilks's λ değeri için “1- λ ” değeri “0,25” olarak hesaplanmaktadır. Buna göre, belirli alanlara özgü risk tutumu ile ego kimlik statüleri veri setleri arasında paylaşılan ortak varyansın % 25 olduğu söylenebilir. Aynı zamanda kanonik korelasyonun katsayısının karesi $(0,49)^2$ açıklanan varyansı vermektedir.

Kanonik korelasyon analizinde her bir kanonik fonksiyonun veri setleri arasında paylaşılan ortak varyansın ne kadarını açıklayabildiğini tespit etmek için boyut azaltma analizinden de yararlanılabilmektedir. Boyut azaltma analizinde kanonik çiftler, kanonik değişkenler arasındaki korelasyonun değerine göre hiyerarşik olarak sıralanmaktadırlar. Boyut azaltma analizi tablosunun ilk satırına bakılarak kanonik modelin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına ve veri setleri arasında paylaşılan ortak varyansın ne kadar olduğuna karar verilebilir. Bu şekilde boyut azaltma analizi tablosunun arasındaki ilişkinin en yüksek olduğu birinci çift çıkarıldıktan sonra, kalan kanonik çiftlerin veri setleri arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığı ve veri setlerinin paylaştıkları ortak varyans ne olduğu bulunabilir. Boyut azaltma analizi anlamlı olmayan değere kadar gidebilmektedir.

Genellikle elde edilen bu son kanonik çift için kanonik değişkenler arasındaki korelasyonun değeri istatistiksel olarak anlamlı değildir (Sherry & Henson, 2005).

4.6. “Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları ve ego kimlik statüleri kümelerinin birleşiminde kaç tane anlamlı kanonik değişken çifti vardır?”

Alt Problemine İlişkin Bulgular

Üniversite öğrencilerinin belirli alanlara özgü risk alma tutumları ve ego kimlik statüleri kümelerinin birleşiminde anlamlı kanonik değişken çiftleri Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14

Kanonik Korelasyon değişken çiftlerin Anlamlılık Analizi

	Kanonik Değişken	İstatistik	sd1	sd2	F	F anlamlılık Değeri
Wilks' lambda	1-4	0,75	32	5182,98	12,72	0,01 a*
Wilks' lambda	2-4	0,88	21	4037,82	8,11	0,01 a*
Wilks' lambda	3-4	0,97	12	2814	2,40	0,04e*
Wilks' lambda	4	0,99	8	1408	1,30	0,26e

*P<0,05 e = tam a = Yaklaşık

Kanonik değişken çiftleri arasında yapılan Wilks’Lambda analizi ile hangi kanonik değişken çiftleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı olduğu tespit edilmesi amaçlanmıştır. Tablo 14 incelendiğinde kanonik değişken çiftleri (Kanonik fonksiyon) olan “1-4, 2-4 ve 3-4” değişkenleri istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Wilk’s $\lambda=0,7566$, $F_{(32,5182)}=12,724$; Wilk’s $\lambda=0,8880$; $F_{(21,4037)}=8,118$; Wilk’s $\lambda=0,9797$; $F_{(12,2814)}=2,405$; $p<0,05$). “4” kanonik değişken istatistiksel açıdan anlamlı bulunamamıştır (Wilk’s $\lambda=0,9954$; $F_{(8,1408)}=1,300$; $p>0,05$). Sonuç olarak; 3 kanonik çift anlamlı bulunarak en yüksek korelasyon katsayısı olan değişken çifti yorumlanmaya alınmıştır. Birinci kanonik değişken çiftinin (1-4); belirli alanlar özgü risk alma tutumu ve ego kimlik statüleri veri setlerinin paylaştıkları ortak varyans %25’tir ($1-0,75=0,25$). Birinci kanonik çift çıkarıldıktan sonra ikinci kanonik değişken çiftinin (2-4) belirli alanlar özgü risk alma tutumu ve ego kimlik statüleri veri setlerinin paylaştıkları ortak varyans %11,2’dir ($1-0,88=0,12$). Üçüncü kanonik değişken çiftinin paylaştıkları ortak varyans ise % 0,23’tür ($1-0,97=0,03$). Bundan sonraki aşama; birinci ve ikinci set değişkenine ilişkin standardize edilmiş kanonik katsayılar tespit etmektir. Burada amaç çoklu regresyon analizindeki standartlaştırılmış regresyon katsayıları gibi her setteki nisbi (görelî) katkılarını göstermektedir. (Albayrak 2006, s. 485). Ayrıca Sharma (1996) standardize edilmiş

kanonik katsayılar, kanonik değişkenlerin oluşmasında orijinal değişkenlerin katkılarını göstermektedir. Buna göre, kanonik değişken çiftlerine ait standardize kanonik katsayılar (ağırlıklar) Tablo 15’te verilmiştir.

4.7. “Belirli alanlara özgü risk alma tutumu ile ego kimlik statüleri değişkenlerinin ait olduğu değişken setine katkısı ne kadardır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Birinci ve ikinci set değişkenine ait standardize edilmiş kanonik katsayılar Tablo 15’te gösterilmiştir. Bu katsayılar her bir değişkenin kendi setindeki katkılarını göstermektedir.

Tablo 15

Birinci ve İkinci Set Değişkenine İlişkin Standardize Edilmiş Kanonik Katsayılar

Kanonik Değişken	U ₁	U ₂	U ₃
Kimlik Statüleri			
İpotekli Kimlik	0,59*	-0,02	-0,39
Başarılı Kimlik	0,61*	-0,23	-0,42
Moratoryum Kimlik	-0,46*	0,38	-0,44
Dağınık Kimlik	-0,48*	0,36	0,37
Kanonik Değişken	V₁	V₂	V₃
BARTÖ Alt Boyut			
Okulda etik	-0,42*	0,33	-0,11
Gündelikyaşamdaetik	-0,63*	0,40	0,35
Yatırım	-0,52*	0,35	-0,32
Şans	-0,32*	0,04	0,21
Sağlık	-0,33*	-0,03	0,07
Güvenlik	-0,57*	0,07	0,41
Eğlence	-0,36*	-0,13	0,01
Sosyal	-0,66*	-0,23	0,42
	0,49	0,21	0,13

*U_i ve V_i ≥ 0,45

Tablo 15 incelendiğinde yapılan kanonik korelasyon katsayıların önem derecelerini kontrol ettiğimizde “1-4, 2-4 ve 3-4” değişken çiftlerin önemli olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; U₁ ve V₁ kanonik değişken çiftinin katsayıları işaretleri dikkate alınmaksızın incelendiğinde; V₁ kanonik değişkenin oluşmasında sırasıyla sosyal ve gündelik yaşamda etik, güvenlik, yatırım, okulda etik, eğlence, sağlık ve şans değişkenleri etkili olmuştur. U₁ kanonik değişkenin oluşmasında başarılı kimlik, ipotekli kimlik, dağınık kimlik ve moratoryum kimlik değişkenleri etkili olmuştur. Yani; başarılı ve ipotekli kimlik de artma ile birlikte moratoryum kimlik ve dağınık kimlikte azalma görülmektedir. U₂, V₂ kanonik değişken çiftinin katsayıları işaretlerine dikkate almaksızın incelendiğinde; V₂ kanonik değişkenin oluşmasında sırasıyla gündelik yaşamda etik, yatırım, okulda etik, sosyal,

eğlence, güvenlik, şans ve sağlık değişkenleri etkili olmuştur. Yani; gündelik yaşamda etik, yatırım, okulda etik, sosyal, güvenlik ve şans boyutlarında artışa neden olmuştur. U_2 kanonik değişkenin oluşmasında moratoryum ve dağınık kimlik etkili olmuştur. Yani; moratoryum ve dağınık kimlik artışa neden olmuşken, başarılı ve ipotekli kimlik azalışa neden olmuştur. U_3 ve V_3 değişken çiftinin katsayılarının işaretleri dikkate alınmadan incelendiğinde; V_3 kanonik değişkenin oluşmasında okulda etik, sosyal, güvenlik, gündelik yaşamda etik ve yatırım değişkenleri etkili olmuştur. Yani; sosyal, güvenlik ve gündelik yaşamda etik artışa neden olurken okulda etik ve yatırım alt boyutları azalışa neden olmuştur. U_3 kanonik değişkenin oluşmasında dağınık kimlik, moratoryum kimlik, başarılı kimlik ve ipotekli kimlik etkili olmuştur. Yani; dağınık kimlik artışa neden olmuşken, moratoryum kimlik, başarılı kimlik ve ipotekli kimlik azalışa neden olmuştur.

Standardize edilmiş katsayılar daha çok kullanılmasına rağmen çoklu bağlantı olma durumlarında farklılıklar gösterebilmektedir. Bu sebeple; kanonik değişkenler ile setlerde yer alan orijinal değişkenler arasındaki kanonik yüklerin (yapısal katsayılar) kullanılması daha uygun olacağı belirtilmektedir. Kanonik yükler hangi sette hangi değişkenin fazla katkı gösterdiğini ve setler arasındaki ilişki derecesini belirtmektedir (Sharma, 1996). Ayrıca 0,45’den büyük olması o değişken setinin bir yükü olduğunu göstermektedir (Tabachnick & Fidell, 2007). Kanonik korelasyon analizi neticesinde; kanonik değişkenler ile kendi kümeleri içinde yer alan orijinal değişkenler arası kanonik yükler Tablo 16’da gösterilmiştir.

4.8. “Belirli alanlara özgü risk alma tutumları ve ego kimlik satatüleri değişken setleri arasındaki ilişki ne düzeydedir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Birinci ve ikinci set değişkenine ait standardize edilmiş kanonik katsayılar Tablo 16’da gösterilmiştir. Bu katsayılar her bir setteki değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini göstermektedir (Tabachnick & Fidell, 2007). Tartışma bölümünde yapısal katsayılar dikkate alınarak yorumlanacaktır. Tablo üzerinde anlaşılması zor olduğu için Şekil 2 daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır.

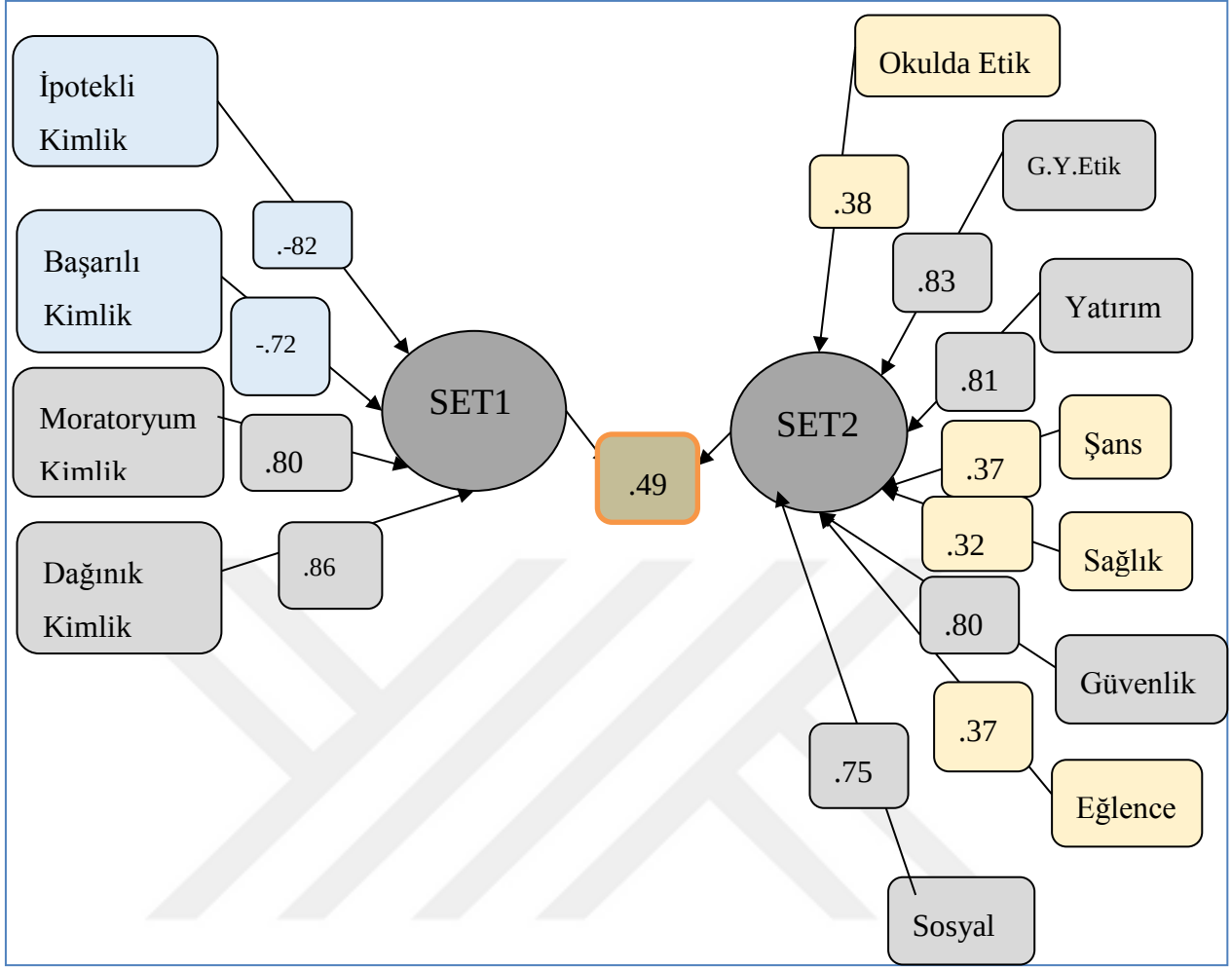
Tablo 16

Birinci Set ve İkinci Set Değişkenine İlişkin Kanonik Yükler (Yapısal Katsayılar)

Kanonik Değişken	U ₁	U ₂	U ₃
<u>Kimlik Statüleri</u>			
İpotekli Kimlik	-0,82*	0,32	-0,20
Başarılı Kimlik	-0,72*	-0,35	-0,24
Moratoryum Kimlik	0,80*	-0,12	-0,33
Dağınık Kimlik	0,86*	-0,08	0,37
Kanonik Değişken	V ₁	V ₂	V ₃
<u>BARTO Alt Boyut</u>			
Okulda etik	0,38	-0,38	-0,30
Gündelik yaşamda etik	0,83*	0,15	0,44
Yatırım	0,81*	-0,31	0,06
Şans	0,37	-0,04	0,27
Sağlık	0,32	-0,29	0,27
Güvenlik	0,80*	-0,31	0,41
Eğlence	0,37	-0,44	0,23
Sosyal	0,75*	-0,43	0,37
Kanonik Korelasyon	0,49	0,21	0,13

*U_i ve V_i ≥ 0,45

Tablonun daha iyi anlaşılması için şekil üzerinde yorumlanması daha kolay olmaktadır. Bu yüzden aşağıda iki kanonik değişken çiftine ait şekiller yer almaktadır.

Şekil 2.Birinci Kanonik değişken çiftine ait Kanonik Yükler(Yapısal Katsayılar)

Şekil 2 incelendiğinde kanonik değişkenler ile kendi değişken setleri içerisinde yer alan orijinal değişkenler arasındaki kanonik yükler incelendiğinde U_1 kanonik değişkenine en büyük katkıyı, en büyük kanonik yüke sahip olan moratoryum kimlik (0,80) ve dağınık kimlik (0,86), başarılı kimlik (0,72) ve ipotekli kimlik (0,82) takip ettiği görülmektedir. Değişkenlerin işaretlerine baktığımızda moratoryum kimlik ve dağınık kimlik pozitif yönde ilişki vardır. Başarılı kimlik ve ipotekli kimlik negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. V_1 kanonik değişkenine en büyük katkıyı, en büyük kanonik yüke sahip olan gündelik yaşamda etik (0,83), yatırım (0,81), güvenlik (0,80) ve sosyal (0,75) alt boyut sağladığı ve bunu sırası ile okulda etik (0,38), şans (0,37), sağlık (0,32) ve eğlence (0,37) takip ettiği görülmektedir. Değişkenlerin işaretlerine baktığımızda gündelik yaşamda etik, okulda etik, şans, sağlık, yatırım, güvenlik, eğlence ve sosyal pozitif yönde olduğu saptanmıştır. Set 1 ve Set 2 arasındaki kanonik korelasyon ise “0,49” olduğu bulunmuştur. Set 1 ve set 2 değişken kümelerinin ortak varyansı kanonik korelasyon değerinin karesidir.

Set 1 ve set 2 kanonik korelasyon değişkenlerinin ortak varyansı “%25” olarak hesaplanmıştır. Her iki set incelendiğinde, “0,45” değere sahip değişkenler yorumlamaya alınacaktır. Dolayısıyla set 1 kümesinde başarılı kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsü “0,45” üzerindedir. Set 2 kümesinde ise gündelik yaşamda etik, yatırım, güvenlik ve sosyal risk alma boyutlarında “0,45” üzerindedir.

Sonuç olarak; Kanonik korelasyon analizinde, kanonik yükler (yapısal yükler) her bir setteki değişkenlerin kendi setlerine ne kadar katkı yaptığını göstermek ve setler arası ilişki durumunu belirtmek için oluşturulmuştur. Kanonik yükler ise set 1 ve set 2 kümeleri arasındaki ilişkiyi vermektedir. Ayrıca bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıklama varyansını da vermektedir. Yorumlama kısmında kanonik yükler (yapısal katsayılar) dikkate alınarak yapılmıştır. Yorumlama kısmında birinci kanonik değişken çiftleri (U_1 , V_1) arasındaki kanonik korelasyon yükleri incelenmiştir. Birinci kanonik korelasyon bağımsız tutularak oluşturulan ikinci kanonik değişken çiftinin kanonik korelasyon yükleri incelenmiş olup korelasyonların çok yüksek olmadığı görölmüştür. Yüklerin önemli olup olmadığı değerlendirmelerde “0,45” değeri göz önünde bulundurulmuştur. Bu yüzden ikinci ve üçüncü kanonik korelasyon çiftinin yükleri istatistiksel açıdan anlamlı olmasına rağmen “0,45” değerinden küçük olduğu ve korelasyonların çok yüksek olmadığı için incelenmemiştir. Yapılan çalışmada birinci kanonik değişken çiftleri dikkate alınmıştır. Burada hem belirli alanlara özgü risk alma tutumu boyutlarının kendi set değişkenine yaptığı katkı hem de ego kimlik statülerinin kendi setine yaptığı katkı ile birlikte değişken setleri arasındaki ilişki ve açıklanan varyans yorumlanmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın problemleri ve ilgili alanyazın doğrultusunda tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1.1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Risk Alma Tutumlarının (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) Tartışılması

Araştırma bulguları incelendiğinde her bir alt boyut için anlamlı bulunmuştur. Bu nedenle alt boyutlar dikkate alınarak tartışılmıştır.

Araştırma bulguları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin okulda etik risk alma boyutuna ilişkin cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada üniversiteye devam eden erkek öğrencilerinin okulda etik boyutu puanları kız öğrencilerin okulda etik boyutu puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Morsümbül (2013), ergenler ile yaptığı çalışmada erkeklerin sergilemiş olduğu risk alma tutumu kızlardan daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Yangın ve Kahyaoğlu (2012) öğretmen adayları üzerinde yaptıkları çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla kopya çektiği ve kız öğrencilerin kopya çekmeye karşı olduğunu bulmuşlardır. Köseoğlu (2013) ortaöğretimde yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla kopya çekme davranışında bulunduğunu tespit etmiştir. Yapılan araştırmalar bulguları kısmen doğrulamaktadır. Ancak Ünlü ve Eroğlu (2013) öğretmen adayları üzerinde yaptıkları çalışmada kopya çekme gibi riskli tutumlarda cinsiyet açısından bir farklılık tespit etmemişlerdir. Kopya çekmenin okulda etik boyutuna göre risk alma tutumu olarak düşünüldüğünde; kız

öğrencilerin okul yaşamında genellikle kurallara uygun davranış göstermeleri, kız çocuklarının toplumsal normlara ve değerlere, erkeklere göre daha bağlı yetiştirilmeleri ile açıklanabilir. Bu nedenle, kız öğrencilerin erkeklere göre daha az risk aldıkları düşünülebilir. Araştırmada elde edilen bu bulgunun olası bir nedeni olarak Arnett'in (1992) de belirttiği gibi toplumda erkeklere yüklenen cinsiyet rollerinin belirginleşmesiyle erkeklerin kızlara oranla daha fazla risk alma tutumu sergileyebilecekleri olabilir. Yani toplumda var olan cinsiyet kalıp yargıları nedeniyle erkeklerin kızlara göre daha fazla risk alma tutumuna girmeleri bu bulgunun nedeni olarak düşünülebilir.

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin gündelik yaşamda etik risk alma boyutuna ilişkin cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada üniversiteye devam eden erkek öğrencilerinin gündelik yaşamda etik boyutu puanları kız öğrencilerin gündelik yaşamda etik boyutu puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aksüt ve Batur (2011) ergenlerin internet kullanımı ile ilgili yaptıkları çalışmada erkeklerin internet üzerinden yaptıkları riskli tutumların kızlarıkinden daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Rüzgar (2012) üniversite öğrencilerinin internet eğilimi ile ilgili yaptığı çalışmada cinsiyet açısından farklılık tespit etmemiştir. Gürçan (2010) yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin problemli internet kullanımı kız öğrencilerinkinden daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Yapılan araştırmalar bulguları kısmen desteklemektedir. Ancak; Harris Poll adlı şirketin Amerika'da 2015 kişi üzerinde yaptığı ulusal bir araştırmaya göre, insanlar Internet'i en çok e-mail için, ikinci olarak da çeşitli araştırmalar yapmak için kullandıklarını bildirmişlerdir (Taylor 2000). Smahel, Brown ve Blinka'nın (2012) ergenlerde çevrimiçi arkadaş ilişkileri ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmada cinsiyet açısından bir farklılık tespit edememişlerdir. Gündelik yaşamda etik boyutu aynı zamanda İnternet kullanımını içerdiği düşünüldüğünde internet kullanımı gençlerin bilgiye ulaşmaları ve araştırma yapmaları gibi olumlu birtakım kazanımları sağlarken aynı zamanda kontrolsüz ve amacı dışında kullanımlarıyla da bireyin gelişimini olumsuz etkilemekte ve bireye sınırsız bir özgürlük sağlamaktadır. Gündelik yaşama ilişkin risk almada erkelerin kızlara oranla daha fazla risk alma tutumu sergilemeleri interneti kontrolsüz ve amacı dışında kullanma özgürlüklerine daha fazla düşkün olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin yatırım risk alma boyutuna ilişkin cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada üniversiteye devam eden erkek öğrencilerinin yatırım boyutu puanları kız öğrencilerin yatırım boyutu puanlarından daha yüksek olduğu

bulunmuştur. Ağyar ve Dağdelen'in (2008) araştırmasında üniversite öğrencileri paralarının bir kısmını borsaya yatırma oranları % 81,5'inin erkek, %18,5'inin kız olduğu sonucu bulmuşlardır. Bir başka ifadeyle erkekler borsaya kızlardan daha fazla yatırımda bulundukları için kızlardan daha fazla risk aldıkları söylenebilir. Çifci ve Cop (2007) üniversite öğrencilerinin parasal kaynaklarını markalı eşyalara harcama ile ilgili yaptıkları çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla markalı eşyalara daha fazla harcama yaparak yatırım boyutunda risk aldıkları bulunmuştur. Yapılan araştırmalar bulguları kısmen desteklemektedir. Ancak; Er ve Kubat (2010) üniversite öğrencilerinin cinsiyet açısından kazançlarını harcama ve kazanç sağlama söylemleri arasında bir ilişki bulunmamışlardır. Joo, Grable ve Bagwell (2003) kolejde okuyan öğrenciler arasında kredi kartı kullanımıyla ilgili yaptığı çalışmada cinsiyet değişkeni açısından farklılık bulunmamıştır. Yatırım boyutunda bulgular kısmen doğrulanmıştır. Erkeklerin yatırımla ilgili risk alması toplumsal eğilimlerle açıklanabilir. Örneğin Türk toplumunda erkeklerin kızlara oranla paralarını daha rahat harcadıkları ve bu harcamaları konusunda ebeveynleri tarafından sorgulanmadıkları görülmektedir (Zortuk, 2009). Buna karşılık bu araştırmadaki bireylerin üniversitede öğrenci olmaları ve maddi olarak zorluk yaşamaları, erkek öğrencilerin daha fazla maddi olanaklar sağlayabilmek için yatırım konusunda risk alma tutumu sergilemelerine neden olmuş olabilir.

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin şans-risk alma boyutuna ilişkin cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada üniversiteye devam eden erkek öğrencilerinin şans boyutu puanları kız öğrencilerin şans boyutu puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sakarya ilinde yapılan araştırmada erkeklerin kızlara, gençlerin yaşlılara, gelir seviyesi düşük olanların ise yüksek olanlara oranla şans oyunları oynama sıklığı yüksek çıkmıştır (Sağır & Çabuk, 2010). Chiu, Lee ve Huang (2004) Tayvan'da gençler arasında yaptığı çalışmada bahis oyunlarının erkekler kızlardan daha fazla oynadığı sonucu bulmuştur. Tunay (2009) iddia oyunu ile ilgili yapılan çalışmada çoğunlukla erkeklerin iddia oyunu oynama oranları daha fazla olduğunu bulmuştur. Delfabbro (2000) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada erkek öğrencilerin şans oyunları oynama sıklığının kız öğrencilere göre daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Bu sonuç bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Dolayısıyla erkeklerin kızlara göre BARTÖ'nün şans alt boyutu için daha fazla risk alma tutumu sergilemeleri erkeklerin şans oyunlarını kızlardan daha fazla tercih etmeleri olabilir.

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin sağlık risk alma boyutuna ilişkin cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada üniversiteye devam eden erkek öğrencilerinin sağlık boyutu puanları kız öğrencilerin sağlık boyutu puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çakmak ve Ayvaşık (2007) yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha sık ve daha fazla alkol kullandıklarına sağlık boyutunda daha yüksek risk alma tutumu sergilediklerini bulmuştur. Bilir (2001) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada erkeklerin sigara ve madde kullanımı kızlardan daha fazla risk alma tutumu gösterdiklerini bulmuştur. Yalçın ve arkadaşları (2009) tarafından 2119 üniversite öğrencisinde yapılan çalışmada madde kullanım yaygınlığını dikkate alarak yapılan araştırmada erkek öğrencilerin kızlardan beş katı risk alma tutumu sergiledikleri bulunmuştur. Risk alma tutumuna giren alkol ve madde kullanımı yurt dışında da olduğu gibi Türkiye’de de erkeklerin kızlardan daha fazla risk alma tutumu gösterdiği tespit edilmiştir (Karakaş, 2006). Bayar (1999) yaptığı çalışmada sağlık bakımından risk alma tutumu erkeklerde daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Gençlik döneminde risk alma tutumu gösterdikleri alanlardan biride cinsellik deneyimi ve üreme sağlığıdır. Bu çalışmaya göre cinsel ilişki deneyim yaşı yaklaşık 17’dir. Bu bulgu sonucunda erkek öğrencilerin daha fazla riskli cinsel deneyim yaşadıkları belirtilmiştir (Akpınar, 2014). Yılmaz (2000) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada erkek öğrencilerin sağlık boyutunda madde ve alkol kullanımı bakımından kız öğrencilerden daha fazla risk alma tutumu gösterdikleri bulunmuştur. Yapılan araştırmalar bu araştırmada elde edilen bulguları desteklemektedir.

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin güvenlik risk alma boyutuna ilişkin cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada üniversiteye devam eden erkek öğrencilerinin güvenlik boyutu puanları kız öğrencilerin güvenlik boyutu puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. YRBS tarafından yapılan araştırmada (2005) emniyet kemeri kullanmama oranı açısından kız ve erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Rezendes (2006) çalışmasında erkeklerin kask kullanma istekliliğinin kızlara göre daha az olduğunu bulmuştur. Kirsch ve Olczak (2000) yaptıkları araştırmada, kızlar ve erkekler karşılaştırıldığında bisiklete son binişinde kask kullanımını belirtenler arasında kızların oranının daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Gülgez (2007) yaptığı araştırmada olumsuz risk alma tutumu olarak erkek öğrencilerin puan ortalamalarının kız öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde bir başka araştırmada (Karacasu & Er, 2011) erkeklerin kızlara göre güvenlik bakımından daha fazla

risk aldıkları bulunmuştur. Buna karşılık üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir başka çalışmada (Can, 2007), motosiklette kask kullanımı bakımından cinsiyet açısından fark bulunmamıştır. Bir diğer çalışmada benzer şekilde Özel (2007) bisiklet kullanan öğrencilerin kask kullanımında cinsiyet ve yaş bakımından anlamlı bir fark bulmamıştır. Sözü edilen araştırmalar, bu araştırmada elde edilen bulguları kısmen desteklemektedir. Riskli davranışlar, ergenin yetişkinliğe geçiş sürecinde önemli bir rol oynamakta ve normal ergen gelişiminin bir parçası olarak problem davranış şeklinde kendini göstermektedir (Lavery, Siegel & Cousins, 1993). Erkeklerin toplumsallaşma süreci ile kızların toplumsallaşma sürecinin farklı olması, ailelerin kızları daha korumacı yetiştirmesi güvenlik boyutu bakımından erkeklerin daha fazla risk alma tutumu sergilemesiyle açıklanabilir.

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin eğlence risk alma boyutuna ilişkin cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada üniversiteye devam eden erkek öğrencilerinin eğlence boyutu puanları kız öğrencilerin eğlence boyutu puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ardahan ve Lapa (2011) yaptıkları çalışmada heyecan arama davranışı gösteren erkeklerin kızlardan daha fazla heyecan arama davranışında bulunarak risk alma tutumu gösterdikleri bulunmuştur. Aktaş ve Erhan (2015) yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre heyecan verici davranışlarda bulunarak risk alma tutumunun daha fazla olduğunu bulmuştur. Greene, Krcmar, Walters, Rubin, Hale ve Hale (2000) üniversite öğrencilerinin heyecan arama davranışı bakımından erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha yüksek düzeyde riskli davranışlar sergilediği bulunmuştur. Kaplan ve Ardahan (2013) doğa sporlarını aktif olarak yapan bireyler üzerinde yaptıkları çalışmada kızların erkeklerden daha az doğa sporlarını yaptığını bulmuştur. Başka bir ifadeyle doğa sporları yapma açısından düşünüldüğünde (dağcılık, kaya tırmanışı, yamaç paraşütü, buz tırmanışı vb.) erkeklerin kızlardan daha fazla risk alma tutumu sergiledikleri bulunmuştur. Kızların toplumda üstlendikleri roller, yetiştirilme tarzları, gelenekler gibi nedenlerden dolayı heyecan verici davranışlarla uğraşma oranlarının erkeklere göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin sosyal risk alma boyutuna ilişkin cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada üniversiteye devam eden erkek öğrencilerinin sosyal boyutu puanları kız öğrencilerin sosyal boyutu puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aktaş (1997) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin birinci sınıf düzeyinde kız öğrenciler erkeklerden daha fazla sosyal uyum içerisinde olduğu ve

dördüncü sınıfta olanlarda ise erkeklerin kızlarla aynı düzeyde sosyal uyum içerisinde bulunmuştur. Başka bir ifadeyle birinci sınıftaki öğrenciler düşünüldüğünde sosyal boyutta erkek öğrenciler kızlardan daha fazla risk alma tutumu gösterdikleri bulunmuştur. Balabanlı (1990) tarafından lise öğrencileri ile yapılan çalışmada kişisel ve sosyal uyum düzeyleri ile risk alma tutumunu sergileyenler üzerinde cinsiyetin etkili olmadığı bulunmuştur. Erkeklerin kızlara göre daha fazla risk alma tutumu içerisinde olduğu ve yine erkeklerin kızlara göre daha fazla antisosyal davranışlar sergiledikleri belirtilmektedir (Chen, Grenberger, Lester, Dong & Guo, 1997). Kız öğrencilerin sosyal alanda risk alma tutumları erkek öğrencilere kıyasla daha az olmaktadır. Toplumumuzda kızların yetiştirme tarzı, cinsiyet rolleri gibi faktörler kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha az risk alma tutumu sergilemelerine neden olmuş olabilir.

Sonuç olarak erkeklerin kızlardan daha fazla risk alma tutumu sergilemelerinin nedeni olarak toplum kızlara göre erkeklerin yaşam alanlarında özgür ve daha bağımsız bir şekilde davranışlar sergilemelerine destek vermesiyle birlikte erkeklerin kızlardan daha fazla risk alma tutumu sergiledikleri söylenebilir.

5.1.2. Üniversite Öğrencilerinin Sınıf Düzeyine Göre Risk Alma Tutumlarının (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) Tartışılması

Araştırma bulguları incelendiğinde okulda etik ve güvenlik risk alma tutumu alt boyutları puanlarının sınıf düzeyine göre farklılık gösterdiği; gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, eğlence ve sosyal risk alma boyutları puanlarının farklılık göstermediği belirtilmiştir.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin okulda etik risk alma boyutuna ilişkin puanlarının sınıf düzeyine göre yapılan karşılaştırmasında üniversiteye devam eden 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin 4. Sınıflara göre daha fazla risk alma tutumu sergiledikleri bulunmuştur. Kopya çekme gibi riskli davranışlarda 1., 2. ve 3. sınıfların daha üst sınıflara göre daha fazla kopya çekme davranışında bulunduğu ve üniversite eğitimi boyunca öğrenildiği belirtilmektedir (Seven &Engin, 2008). Akdağ ve Güneş (2002) yaptıkları çalışmada 4. sınıflar ile 2. sınıflar arasında kopya çekme ve bir başkasının ödevini çalma gibi riskli davranışlarda anlamlı bir fark bulmuşlardır. Sözü edilen bu araştırmalar bulguları kısmen desteklemektedir. Ancak; Çetin (2007) 3. sınıf öğrencilerinin 2. sınıf öğrencilerine göre daha çok kopya çekme eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Yine yapılan başka bir çalışmada

1. sınıf öğrencilerinin 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerine göre daha az kopyaya ihtiyaç duydukları belirtilmiştir (Seven & Engin, 2008). Sözü edilen araştırma sonuçları değerlendirildiğinde; bu çalışmada alt sınıftaki öğrencilerin üst sınıftaki öğrencilere göre daha fazla risk alma tutumlarının olası nedeni, ortaöğretimde kopya çekme davranışını alışkanlık haline getirmiş öğrencilerin üniversitenin ilk yıllarında bu tür riskli davranışlara devam ediyor olmaları olabilir (Yangın & Kahyaoğlu, 2009). Bunun yanında son sınıf öğrencilerinin daha bilinçli olmaları ve mesleğin gerektirdiği etik kuralları özümsemiş olmaları bu öğrencilerin riskli davranışları sergilemekten kaçınma nedeni olarak düşünülebilir.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin güvenlik risk alma boyutuna ilişkin puanlarının sınıf düzeyine göre yapılan karşılaştırmasında üniversiteye devam eden 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin 4. sınıflara göre daha fazla risk alma tutumu sergiledikleri bulunmuştur. Dabak, Sunter, Canbaz ve Peksen (1997) Samsun Ondokuz Mayıs üniversitesinde yaptıkları çalışmada öğrencilerin % 61'i oranında kask takmadığını belirtmiştir. Ayrıca Samsun Ondokuz Mayıs üniversitesindeki öğrenciler ile Ankara'daki bazı liselerdeki öğrenciler karşılaştırıldığında kask takma oranları üniversite öğrencilerinde daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu durum kask takmanın risk alma tutumuyla ilgili değil toplumsal olarak eğitim eksikliği ve alışkanlığın olmadığına göstergesi olduğundan kaynaklanabilir. Üniversite ve lisede yapılan çalışmada erkeklerde üniversiteye geçişle birlikte risk alma davranışları artmaktadır. Kızlarda ise; üniversite yıllarındaki risk alma tutumu lise birinci sınıfa göre arttığı gözlenmektedir (Uludağlı & Sayıl, 2009). Lashrook (2000) Üniversitede okuyan bireylerin sosyal dışlanma, bir gruba dâhil olma ve kendilerini yetersiz hissetme gibi olumsuz durumlardan kaçınmak için risk alma davranışları sergilediklerini bulmuştur. Benzer şekilde ergenler üzerine yapılan bir çalışmada 12. sınıfa devam eden öğrenciler 9 ve 10. sınıflardan yaşça büyük oldukları için her yönüyle kendilerini gösterme çabası içine girdiklerinden daha fazla risk alma davranışları sergiledikleri bulunmuştur (Evren, 2008). Kara ve arkadaşları (2003) Kocaeli'de lise öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada araç içinde seyahat ederken kemer takma oranlarına bakıldığında yüksek risk alma tutumu olduğu tespit edilmiştir. Deniz (2009) yaptığı çalışmada son sınıf öğrencilerinin okulu bitirme aşamasında oldukları için kaygı oranlarının arttığını ve bu kaygının daha fazla risk alma tutumu sergilemelerine neden olabildiğini belirtmektedir. Trafik kazaları gençlik döneminde ölüm sebeplerinden bir tanesidir. Şimşek, Koruk ve Altındağ (2007) yaptıkları çalışmada hızlı otomobil kullanma ve kurallara uymamanın daha genç bireylerde sıklıkla

görüldüğünü belirtmektedirler. Sözü edilen araştırma bulguları bu araştırmadaki bulguları desteklemekle birlikte Deniz'in (2009) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada son sınıfta okuyan öğrencilerin alt sınıftakilere göre daha fazla risk alma davranışları sergilediklerini yönündeki bulgusuyla örtüşmemektedir. Ayrıca, Mancini ve Huebner (2004) yaptığı çalışmada ise 7. sınıftan 12. sınıfa doğru gittikçe risk alma tutumunun arttığını bulmuştur. Mancini ve Huebner'in bulguları bu araştırmada elde edilen bulguları desteklememektedir. Araştırmada risk alma tutumlarına ilişkin sınıf düzeyi açısından yapılan karşılaştırmada üniversite öğrencilerinin gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, eğlence ve sosyal risk alma boyutu bakımından sınıf düzeyi 1, 2, 3 ve 4. Sınıfta olan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Palmgren ve Quatrel (1993) üniversite öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre heyecan arama davranışı ile risk alma tutumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın sonunda sınıf düzeyi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. İçli (2007) suç kavramlarında (hırsızlık, gasp vb.) en eski ve en kabul gören görüş, bireylerin suç davranışlarında yaş düzeyinin belli yaşlar haricinde önemli bir etkiye neden olmadığını söylemiştir. Diğer bir çalışmada Anbar ve Eker'in (2009) finansal risk ile ilgili çalışmasında yaş faktörüyle ilgili bir ilişki bulmamışlardır. Şansla ilgili risk alan bireyler arasında sınıf düzeyi açısından pek farklılık bulunmamıştır (Albers & Hubl, 1997). Özcebe, Doğan, İnal, Haznedaroğlu ve Bertan (2014) tıp öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada sınıf düzeyiyle ilişkili olarak sağlık risk alma tutumu ile nargile kullanma davranışı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulmamışlardır. Göldağ (2015) öğrencilerin sosyal alanda şiddet eğilimleri incelendiğinde sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığını bulmuştur. Yani bireylerin sınıf düzeylerinin risk alma tutumunu anlamlı düzeyde yordamadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, üniversite 1., 2. ve 3. sınıf öğrenciler büyüdüklerini gösterme çabası içerisinde oldukları için 4. sınıf öğrencilerden daha fazla risk alma tutumları sergileyebilmektedirler. 4. sınıfta olan öğrenciler ise gelecek kaygısı taşıdıkları için daha az risk alma eğilimleri gösterdikleri nedeni olarak söylenebilir.

5.1.3. Üniversite Öğrencilerinin İkamet edilen Yer Değişkenine Göre Risk Alma Tutumlarının (okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, güvenlik, eğlence ve sosyal) Tartışılması

Araştırma bulguları incelendiğinde güvenlik risk alma tutumu alt boyutu puanının ikamet edilen yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, eğlence ve sosyal risk alma boyutu puanlarının ikamet edilen yer değişkenine anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırma grubundaki üniversite öğrencilerinin güvenlik risk alma puanlarının ikamet edilen yer değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Evren (2008) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada devlet yurdunda ve arkadaşlarıyla birlikte kalan üniversite öğrencilerinin daha fazla risk alma tutumu sergilediklerini bulmuştur. Akın ve arkadaşları (2006) Hacettepe ve Dicle üniversitesi öğrencilerinde yaptıkları çalışmada yurttan kalan öğrencilerin aile yanlarında kalan öğrencilere göre daha fazla risk alma tutumu gösterdiklerini bulmuştur. Üniversite öğrencilerinin yurt ortamında kalmaları, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek aileden gelen gençlerde daha fazla risk alma tutumu sergilediği görülmektedir (Esen, 2003). Güç, Özkan ve Yıldız (2015) yaptığı çalışmada yurt ortamında eğitim gören üniversite öğrencilerinin güç değer özelliklerinden kaynaklı daha fazla risk alma tutumu sergilediklerini bulmuşlardır. Ayrıca, normal eğitim alan üniversite öğrencilerinin ise hazcılık değer özelliklerinden kaynaklı daha fazla riskli davranışlar sergilediklerini bulmuşlardır. Siegel, Klein ve Roghmann (1999) yaptıkları çalışmada kent merkezlerinde yaşayan üniversite öğrencilerinin kent merkezinin dışında yaşayan üniversite öğrencilerine göre daha fazla riskli cinsel davranışlar ve madde kullanımına yönelik risk alma davranışları sergilediklerini bulmuşlardır. Bir başka çalışmada köyden kente göç eden gençler arasında yaşanan sosyolojik ve psikolojik sıkıntılar gençleri risk alma davranışlarına ittiği bulunmuştur (Arıkan, Tacoğlu & Erdoğan, 2011). Aile yanında kalan bireylerin risk alma tutumunu gerçekleştirme durumunun olmaması, ailenin denetim mekanizmasının fazla olması gibi nedenlerden dolayı aile yanında kalanlar yurttan ve evde kalanlara göre daha az risk alma tutumu sergiledikleri düşünülebilir (Ögel vd., 2003).

Araştırmada risk alma tutumlarına ilişkin ikamet edilen yer durumu açısından yapılan karşılaştırmada üniversite öğrencilerinin okulda etik, gündelik yaşamda etik, yatırım, şans, sağlık, eğlence ve sosyal risk alma boyutu bakımından ikamet edilen yer durumu yurt, ev ve aile yanında olan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı

tespit edilmiştir. Evren (2008) yaptığı çalışmada lise öğrencilerinin risk alma tutumu ile yatılı kalıp kalmamalarına göre incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulmamıştır.

5.1.4. Kanonik Korelasyon Analizine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu bölümde belirli alanlara özgü risk tutumları ile ego kimlik statüleri arasında kanonik korelasyonlara ilişkin anlamlı çıkan bulguların başlıklar halinde tartışılmasına yer verilmiştir.

5.1.4.1. Gündelik Yaşamda Etik Risk Alma Tutumu İle Ego Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırma grubundaki üniversite öğrencilerinin gündelik yaşamda etik risk alma Tutumu puanlarının başarılı kimlik ve ipotekli kimlik statüleri puanları ile negatif yönde, moratoryum (askıya alınmış) ve dağınık kimlik statüleri ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Literatürde BARTÖ alt boyutlarından olan gündelik yaşamda etik risk alma tutumu ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi inceleyen doğrudan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte dolaylı ilişkide olabilecek araştırmalar mevcuttur. Üniversite öğrencileri üzerinde psikolojik çevrenin kimlik statülerine olan etkisini araştıran Adams ve Fitch (1983) farkındalık, geleneksellik, bilimsellik, akademik, çevre ve standartlar gibi risk alma boyutlarında değerlendirme yapmışlardır. Araştırma sonucunda bilimsellik ve akademik ile ilgili boyutların başarılı ve ipotekli kimlik statüsüne sahip bireylerin daha çok ilgilendiğini bulmuşlardır. Dağınık ve moratoryum kimlik statülerine sahip bireylerin diğer risk boyutlarıyla ilgilenmediği, yaşadığı çevrenin etkisinde kaldıklarını bulmuşlardır. Başka bir araştırmada, Bradley ve Matsukis (2000) Avusturyalı üniversite 1. sınıf öğrencilerinde kimlik statüleri ile suç davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmada ipotekli kimlik ve başarılı kimlik statüsüne sahip olan gençlerin benzer düzeyde suç davranışları gösterdikleri, dağınık ve moratoryum kimlik statüsündekilerin başarılı kimlik statüsüne sahip olanlara göre suç davranışını daha fazla sergilediklerini bulmuşlardır. Hewitt, Regoli ve Kierkus (2006) ergenler üzerinde yaptıkları çalışmada dışa dönük, cesur ve asi olan ergenlerin dağınık kimlik statüsüne sahip olduğunu bulmuşlardır. Ceylan (2010) üniversite öğrencilerinin temel internet kullanım amaçları ve problemleri internet kullanımı alanında risk alma davranışları ile ego kimlik

statüleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada moratoryum ve dağınık kimlik statüsüne sahip öğrencilerin problemli internet kullanımında risk alma davranışları gösterdiklerini bulmuştur. Ayrıca başarılı kimlik statüsüne sahip bireylerde ise temel internet kullanım amaçlarını daha yüksek düzeyde kullanarak daha az risk alma davranışları sergilediklerini bulmuştur. Benzer bir çalışmada Arabzadeh, Bayanati, Nikdel, Nadery ve Naimi (2012) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada başarılı kimlik statüsüne sahip bireylerin problemli internet kullanımının azaldığı, moratoryum ve dağınık kimlik statüsüne sahip bireylerin problemli internet kullanımının arttığı bulgusuna ulaşmışlardır. İpotekli kimlik statüsüyle bir ilişki bulmamışlardır. Bir başka anlatımla, internet kullanımında risk alan bireylerin moratoryum ve dağınık kimlik statüsüne sahip olduğu, buna karşılık başarılı kimlik statüsüne sahip bireylerin ise internet kullanımında daha az risk alma tutumu sergiledikleri söylenebilir. Afrikalı ve Amerikalı bireylerde araştırma yapan Emily, Forehand, Colletti ve Rakow (2009) kaygı ile risk alma tutumu arasında ilişki bulmuştur. Yani, kaygılı olan bireyler kaygıları ile baş edebilmek için bazı riskli davranışlara başvurdukları görülmektedir. Dolayısıyla Gönül'ün (2008) yetişkinler üzerinde yaptığı çalışmada kaygı (eş, iş bulma, rekabet ortamı, geçim gibi sıkıntılar) düzeyi ile ego kimlik statüleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Başarılı kimlik statüsüne sahip bireylerin kaygı düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. O halde risk alma tutumunun kaygı ile ilişkisi olduğu düşünüldüğünde, başarılı kimliğe sahip bireylerin daha az risk alma davranışları sergilediklerini bulmuştur. Ökmen ve Aslan (2001) şehirleşme ve kimlik oluşumu ile ilgili yaptıkları çalışmada şehirleşme olgusu bireylerin kimlik gelişimini olumsuz yönde etkilediklerini bulmuşlardır. Yani, şehirleşme olgusu bireylerin risk alma davranışlarına yönlendirmekle beraber dağınık ve moratoryum kimlik statülerini oluşturmalarına neden olduğu düşünülebilir.

5.1.4.2. Yatırım Risk Alma Tutumu İle Ego Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırma grubundaki üniversite öğrencilerinin yatırım risk alma puanlarının başarılı kimlik ve ipotekli kimlik statüleri puanları ile negatif yönde, moratoryum (askıya alınmış) ve dağınık kimlik statüleri ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Literatürde yatırım risk alma tutumu ile ego kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi inceleyen doğrudan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte dolaylı ilişkide olabilecek araştırmalar mevcuttur. Örneğin, Akman (2007) üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği

araştırmasında ailesini duyarsız ve tutarsız değerlendiren aynı zamanda ailesini ekonomik anlamda yetersiz değerlendiren bireylerin başarılı kimlik statüsü puanının düştüğü, dağınık ve moratoryum kimlik statüsü puanının yükseldiğini bulmuştur. Huang (2006) internet ortamında kumar bağımlılığı ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada kumar bağımlılığı olan bireylerin başarılı kimlik statüsünde düşük puan aldığını, dağınık kimlik statüsünde ise yüksek puan aldığını bulmuştur. Moratoryum (askıya alınmış) ve ipotekli kimlik statüsündeki bireylerde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Benzer bir çalışmada Matsuba (2006) patolojik internet ortamında kumar oynama ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda dağınık ve moratoryum kimlik statüsüne sahip bireylerin internet ortamında kumar oynama risk davranışının daha fazla olduğunu bulmuştur. Ayrıca, Ceyhan ve Çetin (2015) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada heyecan arama, problemleri internet kullanımı ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucunda heyecan arama davranışı arttıkça problemleri internet kullanımının arttığını bulmuşlardır. Ayrıca başarılı kimlikle negatif yönde, dağınık ve askıya alınmış kimlik statüleriyle pozitif yönde ilişki bulmuşlardır. Haan ve MacDermid (1999) çalışmalarında ergenlerin yoksulluk koşullarında kimlik gelişimini ve buna bağlı olarak gelişen kimlik statüsünü dağınık ve moratoryum kimlik olarak belirtmişlerdir. Kocacık (2003) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada sosyoekonomik düzeyi yüksek olan bireylerin kimlik duygusu kazanım düzeyinin yükseldiğini yani başarılı kimliğe doğru ilerlediklerini bulmuştur. Bir başka anlatımla yatırım alanında gerçekçi risk alan bireylerin başarılı kimlik statüsünde olduğu söylenebilir. Ünlü (2001) lise öğrencileri üzerinde kimlik statüleri ile sosyoekonomik düzey arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda alt ekonomik düzeye sahip öğrencilerin başarılı, dağınık ve askıya alınmış kimlik statüleri arasında anlamlı bir fark olduğu ancak ipotekli kimlik statüsü arasında anlamlı bir farkın olmadığını bulmuştur. Bütün bu araştırmalar incelendiğinde şans oyunları, finans sektörü, sosyoekonomik düzey gibi faktörler riskli davranışlar içerisinde değerlendirilmektedir. Bunlar bize göstermektedir ki dağınık ve moratoryum kimlik statülerine sahip bireylerin yatırım boyutunda risk alma tutumlarının başarılı ve ipotekli kimlik statülerine sahip bireylere göre daha fazla risk alma davranışları sergiledikleri söylenebilir.

5.1.4.3. Güvenlik Risk Alma Tutumu İle Ego Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırma grubundaki üniversite öğrencilerinin güvenlik risk alma puanlarının başarılı kimlik ve ipotekli kimlik statüleri puanları ile negatif yönde, moratoryum (askıya alınmış) ve dağınık kimlik statüleri ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Literatürde güvenlik risk alma tutumu ile ego kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi inceleyen doğrudan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte dolaylı ilişkili olabilecek araştırmalar mevcuttur. Pala (2007) ergenlerin madde bağımlılığı ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmasında başarılı kimlik statüsüne sahip olan ergenlerin madde bağımlılığı konusunda risk alma oranının düşük, buna karşılık dağınık kimliğe sahip ergenlerde daha yüksek olduğunu bulmuştur. Uçar (1999) ergenlerde intiharı tetikleyen düşünceler ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı bir ilişki bulmamıştır. Gündoğdu ve Zeren (2004) ailenin yanında kalan ergenler ile yurtda kalan ergenlerin kimlik statüsü bakımından karşılaştırdığında aile yanında kalan ergenlerin daha başarılı bir kimlik geliştirerek olumsuz davranışlardan uzak durduğunu, yurtda kalan ergenlerin ise kimlik kargaşası yaşayarak olumsuz davranışlara yöneldiğini bulmuşlardır. Bu bulguya dayanarak aile yanında yetişen gençlerin kimlik gelişimi başarılı olduğu için risk alma davranışları yurtda kalan bireylere göre daha az olduğu söylenebilir. Başka bir araştırmada problem davranış kuramının temsilcisi olan Jessor (1991) risk alma tutumu problemlili davranış olarak tanımlamıştır. Jessor'ın kuramı göz önüne alındığında, ergenlerin kimlik statüleri ve problemlili davranış (alkol, uyuşturucu vb.) alanları arasındaki ilişkileri inceleyen Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch (1991) ergenler üzerinde yapmış oldukları bu çalışmada, başarılı kimlik statüsüne sahip olan bireylerin dağınık ve moratoryum kimlik statüsüne sahip bireylerden daha fazla problem davranışı sergilediklerini bulmuşlardır. İpotekli kimliğe sahip ergenlerde ise anlamlı bir farklılık bulmamışlardır.

5.1.4.4. Sosyal risk alma Tutumu ile Ego kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi

Araştırma grubundaki üniversite öğrencilerinin sosyal risk alma puanlarının başarılı kimlik ve ipotekli kimlik statüleri puanları ile negatif yönde, moratoryum ve dağınık kimlik statüleri ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Literatürde sosyal risk alma tutumu ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi inceleyen doğrudan bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bununla birlikte dolaylı ilişkili olabilecek araştırmalar mevcuttur. Gençlerde yalnızlık duygusu, alkol ve ilaç kullanımı gibi risk alma davranışları sergilemesine neden olabilmektedir (Özkürkçügil, 1998). Bu bakımdan Arslan, Hamarta, Özyeşil ve Saygın (2011) üniversite öğrencilerinin yalnızlık ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada dağınık ve moratoryum kimlik statüsüne sahip bireylerin yalnızlık puan ortalamalarının başarılı kimlik statüsüne sahip bireylere göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırmada elde edilen bulgularla ilişkilendirilecek olursa, Özkürkçügil'in de (1998) belirttiği gibi dağınık ve moratoryum kimlik statüsüne sahip bireylerin yalnızlık düzeyi fazla olabileceği ve bunun sonucunda risk alma davranışlarında artış olabileceği söylenebilir. Bacanlı (2012) karar verme stratejileri ile ego kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Başarılı kimliğe sahip olan bireylerin otorite figürleriyle daha az sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Buradan yola çıkarak başarılı kimlik statüsüne sahip olan bireylerin mantıklı karar vererek daha az risk alma tutumu sergileyebilecekleri buna karşın moratoryum ve dağınık kimlik statüsüne sahip olan bireylerin ise daha fazla risk alma tutumu sergileyebilecekleri düşünölebilir. Diğer bir çalışmada bireylerin kendini açmama davranışı suçıa yönelik riskli davranışların belirleyicisi olduğu görölmektedir (Darling, Cumsill & Caldwell, 2006). Gültekin (2000) ergenlerin kendini açma davranışları ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu iki araştırma dikkate alındığında başarılı kimlik statüsüne sahip bireylerin kendini açma davranışının fazla olması diğer kimlik statülerine sahip bireylere göre daha az risk alma tutumu sergilemelerine neden olduğu söylenebilir. Yapılan bir diğer çalışmada sigara, alkol, uyuşturucu gibi kullanımlar gençlerde sık rastlanan risk alma davranışları olarak nitelendirilmektedir. Yani, alkol, sigara, uyuşturucu ve madde kullanımı gibi davranışların risk alma davranışlarını tetiklediği ifade edilmektedir. Atak'ın (2011) yaptığı araştırmada ise sigara ve alkol kullanma ile hem yaşam doyumu hem de öznel iyi oluş arasında ters yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla bu araştırmada moratoryum ve dağınık kimlik statüsüne sahip bireylerin daha fazla sosyal risk alma davranışları sergilemeleri onların yaşam doyumlarının ve öznel iyi oluş düzeylerinin düşük olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bir başka deyişle dağınık ve moratoryum kimlik statüsüne sahip bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin düşük olması, riskli davranışları diğer kimlik statülerine göre daha fazla sergilemelerine neden olduğu söylenebilir. Başka bir çalışmada Clancy & Dollinger (1993) bireylerin öz kontrol düzeyleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda bireylerin öz kontrol düzeyi ile başarılı kimlik

statüsü arasında pozitif yönde bir ilişki, buna karşılık ipotekli, moratoryum ve dağınık kimlik statüleri arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. Clancy ve Dollinger'in (1993) bu araştırması dikkate alındığında öz kontrol düzeyi yüksek olan bireylerin risk alma davranışları daha az olduğu bulunmuştur (Çetin, 2011; Aloulou & Fayolle, 2005). Bu araştırmadaki bulgular dikkate alındığında başarılı kimlik statüsüne sahip bireylerin öz kontrol düzeylerinin yüksek olabileceği ve bunun sonucunda daha az risk alma tutumu sergileyebilecekleri, buna karşılık ipotekli, moratoryum ve dağınık kimlik statüsüne sahip bireylerin öz kontrollerini algılama düzeyleri olabilir. Berzonsky (1994) üniversite öğrencilerinin çevreye uyumu ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında başarılı ve ipotekli kimlik statülerine sahip bireylerin daha fazla çevreye uyum sağladıklarını bulmuştur. Buna karşın, dağınık ve moratoryum kimlik statüsüne sahip bireylerin ise daha az çevreye uyum sağladıklarını bulmuştur. Berzonsky'nin (1994) araştırması değerlendirildiğinde dağınık ve moratoryum kimlik statüsüne sahip bireyler diğer kimlik statülerine göre çevreye uyum sağlamakta zorluk yaşadıklarından daha fazla sosyal risk alma tutumu sergiledikleri düşünülebilir. Çalışma sonucunda başarılı ve moratoryum kimlik statüsündeki bireyler kendilerini çevreleri ile olan ilişkilerinde daha kontrollü davranış sergilediklerini değerlendirmektedirler. Dağınık ve ipotekli kimlik statüsüne sahip ergenler ise kendilerini çevreleyen dünyaya ve günlük meselelere karşı daha düşük kontrol duygusu hissetmekte olduklarından daha fazla risk alma tutumu sergiledikleri düşünülebilir.

Bütün bu sonuçlar sözü edilen tüm bulgularla değerlendirildiğinde;

1. *Başarılı kimlik statüsündeki* bireyler stresi ele alma, bağımsız yargılama ve karar verme bakımından esnek ego gücüne sahip bireylerdir. Bu bireyler bir karara ulaşmış, kriz durumunu araştırıp başarılı bir şekilde atlatan, iç gözlemler yapan ve süreklilik gösteren davranışlar sergilemektedirler (Santrock, 2013, s. 420). Bu nedenle başarılı kimliğe sahip bireylerin risk alma davranışları gösterirken daha mantıklı, düşünme süzgecinden geçiren, streslerle başa çıkmada işlevsel çözümler üreten ve kriz durumunu araştırıp başarılı bir şekilde atlatıp gözlemler yapan bireylerdir. Bütün bu özellikler dikkate alındığında başarılı kimlik statüsüne sahip bireylerin riskli davranışları daha az sergilemeleri olasıdır.
2. *İpotekli kimlik statüsündeki* bireyler herhangi bir araştırma yapmadan anne-baba, akraba ve önemli kişilerin beklentilerine göre kendi kimliğini oluşturmaktadır (Oskay, 1997). Dolayısıyla ipotekli bireyler, başarılı kimlik statüsündeki bireyler

gibi olabilirler ancak bireysel araştırma sürecini kendilerinden ziyade aileleri gerçekleştirmektedir. Kollektif kültüre sahip toplumlarda ipotekli kimlik statüsüne sahip bireyler sağlıklı bir gelişim sağlamaktadır. Kurallara ve değerlere bağlı olmak, toplumun düzenini bozacak risklerden kaçınma ve grup bütünlüğü bireylerin gelişmesine neden olmaktadır. (Spencer & Markstrom-Adams, 1990). İpotekli bireyler kriz durumu yaşamadığı için otorite figürüne karşı risk alma tutumu sergilemeyeceği ve olumsuz durumlarda risk alma tutumu sergileyecek bir tutumda olmayacağı söylenebilir. Bu nedenle ipotekli bireyler otorite figürleriyle daha az sorun yaşamakta ve risk alma davranışları daha düşük olabilmektedir (Marcia, 1980). Ayrıca, otoriteye uyum sağlamış ipotekli bireyler içsel yatırımları (seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, içsel yatırım ile özdeşleşme) başarılı kimlik statüsü kadar olmasa da vardır. Dolayısıyla içsel yatırımı olan bireylerin daha az risk alma tutumu sergileyeceği düşünülebilir.

3. *Dağınık kimlik statüsündeki* bireyler kimlik gelişimi açısından kriz ve araştırma davranışını gerçekleştirmeyen bireylerin sahip olduğu kimlik statüsüdür. Dolayısıyla bireylerin herhangi bir kimlik alanına bağlanamadıkları için risk alma tutumu sergileme olasılıkları fazla olmaktadır (Archer & Waterman, 1990; Marcia, 1994). Kimlik bunalımı dağınık kimlikle sonuçlanabilir. Dağınık kimlikte çaba yoktur ve çevreden gelen bilgileri organize edememe durumu söz konusudur. Kimlik kargaşası yaşayan bireylerde gruplaşma ve gruba ait normlara bağlanma eğilimi söz konusu olduğundan (Erikson, 1984) bu kimlik statüsüne sahip bireylerin daha fazla risk alma tutumu sergiledikleri düşünülebilir. Dağınık kimliğe sahip bireyler tam olarak bağlanma gerçekleştiremedikleri için çevreden gelecek risk algılarına açıktırlar ve risk alma tutumu sergilemelerine neden olacak tüm fırsatları değerlendirmek isterler (Morsümbül, 2005). Bu özellikler dikkate alındığında dağınık kimlik statüsüne sahip bireylerin daha fazla risk alma tutumu sergilemeleri olasıdır. Muus (1988), dağınık kimlik statüsündeki bireyler uyuşturucu, alkol kullanmaya daha eğilimli olduğunu tespit etmiştir. Bu durum onların krizden uzaklaşmak, yalnızlığı gidermek ve kargaşayı önlemek için bir strateji kullandıkları anlamına gelebilir. Bütün bunlar risk alma tutumunu artırabilir. Ayrıca dağınık kimlik ile risk alma tutumları arasındaki ilişkinin anlamlı çıkmasının olası nedenlerinden biri Hewitt ve arkadaşlarının da (2006) belirttiği

gibi dağınık kimlikteki ergenlerin asi ve cesur olmalarından dolayı daha fazla risk alma tutumu sergilemeleri olabilir. Berzonsky ve Kuk (2000) yaptıkları çalışmada kaçınma yönelimine sahip olan dağınık kimlik statüsüne sahip bireylerin kimlik ile ilgili araştırma yapmak ve karar verme davranışı girişiminde bulunmadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu bireyler problemleri çözmek yerine erteleme eğiliminde olan bireylerdir ve karar vermek veya belli bir statüde olmak yerine anlık davranışsal tepkiler verirler (Berzonsky & Kuk, 2000). Bu bakımdan dağınık kimlik statüsüne sahip bireylerin daha fazla uyumsuz ve uygun olmayan risk alma tutumu sergiledikleri düşünülebilir. İçsel denetimi düşük seviyede olan bireyler aşırı duygusal depresif ve nevrotik kişilik özellikleri sergilemektedirler (Gençtan, 1998). Dağınık kimlik statüsünde olan bireyler kendilerini ve hayatı az sorguladıkları hatta hiç sorgulamadıkları, babanın saldırganca tutumu, annenin ihmali ve henüz kimlikle ilgili bir karara varmaması ve araştırma yapmaması gibi özellikler daha fazla risk alma tutumları sergilemelerine neden olabilmektedir (Eryüksel, 1987).

4. *Moratoryum kimlik statüsündeki* bireyler kriz yaşayan ve aynı zamanda araştırma davranışı sergileyen ama henüz bağlanmanın gerçekleşmediği bireylerdir. Kroger (2004), bu bireylerin kaygılı ve değişken duygu özellikleri olduğunu ifade etmektedir. Erikson, Moratoryum kimlik statüsünü bireylerin yetişkin rollerini almaya geçişte bir tür hazırlanma ve zaman kazanma dönemi olarak tanımlar. Bu dönem toplum tarafından bilinçli olarak verilir. Bireyler kesin bağlanma yapmadan önce çeşitli seçenekleri dener. Bu süreçte bireyler kurallara, geleneklere, kurumlara karşı tepki içeren özerkleşme davranışları sergilerler (Morsümbül, 2013). Moratoryum kelimesi, ortada birçok çözülmemiş sorun olduğuna ve devam eden bir kişisel keşfe işaret etmektedir. Çevreleri ile mücadele içindedirler. Kişilerarası ilişkilerde değişken, belirsiz ve gergindirler. Genç ve ailenin beklentileri farklılık gösterir. Ahlaki olarak aşırı duyarlı ve kaygılıdır. Bu statüdeki bireyler sorularına cevap bulmak için aktif bir çaba içerisindeyler, araştırırlar, keşfederler ve farklı rolleri denerler (Kroger, 1989). Bütün bu özellikler göz önüne alındığında moratoryum kimlik statüsüne sahip bireylerin bu geçiş döneminde yaşamış oldukları sorunlar risk alma davranışlarına neden olabilmektedir. Eryavuz (2006) ergenlerle yaptığı çalışmada anne kabulü ya da annenin bireyle ilgilenme sorununun moratoryum kimlik statüsüyle ilişkili olduğunu bulmuştur. Annenin

sıcaklığı ve sevgisi bireylerin kimliklerini karar verirken etkilemektedir. Annenin sıcak, ilgi gösteren, şefkatli davranışlarından yoksun olmanın bireylerin risk alma davranışlarını artırdığı söylenebilir. Moratoryum kimlik statüsünde bulunan bireyler kendilerinin kim olduğunu ve hayatlarının nereye gittiğini düşünen başarılı kimlik statüsüne sahip bireylere göre daha fazla risk alma tutumu gösterdikleri düşünülmektedir (Özmen & Sümer, 2011). Sonuç olarak, başarılı ve ipotekli kimlik statüsündeki bireyler kendilerini çevreleri ile olan ilişkilerinde daha kontrollü davranış sergilediklerini değerlendirmektedirler. Dağınık ve moratoryum kimlik statüsüne sahip ergenler ise kendilerini çevreleyen dünyaya ve günlük meselelere karşı daha düşük kontrol duygusu hissetmekte olduğundan daha fazla risk aldıkları düşünülebilir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlara dayanarak araştırmacılara ve uygulamacılara yönelik öneriler aşağıda sıralanmıştır:

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırma sonucunda, belirli alanlara özgü risk alma tutumları alt boyutları arasında erkeklerin kızlara göre daha fazla risk alma tutumları sergiledikleri bulunmuştur. Bu bakımdan erkek ve kız öğrencilerin toplum içerisinde sağlıklı özerkleşmesi ve daha olumlu risk alma tutumları geliştirmeleri için risk almaya yönelik önleyici programlar hazırlanmasında cinsiyetin dikkate alınması önerilebilir.
2. Araştırma sonucunda öğrencilerin belirli alanlara özgü risk alma tutumları alt boyutları ile sınıf düzeyi dikkate alındığında birinci sınıfa devam eden öğrencilerin risk alma tutumları diğer sınıflara göre yüksek bulunmuştur. Bu nedenle üniversite birinci sınıfa başlayan öğrencilere yönelik hem gündelik yaşama hem de akademik yaşama uyumlarını kolaylaştıran oryantasyon hizmetinin verilmesi ve sosyal faaliyetleri destekleyici etkinliklerin artırılması öğrencilerin risk alma davranışlarının azaltılmasında yararlı olabilir.
3. Bireyler kimlik yapılarını oluşturma sürecinde risk alma davranışları sergilemektedirler. Bu yüzden ebeveynlerin, uzmanların ve eğitimcilerin bireylerin risk alma tutumlarını kimlik gelişimi açısından değerlendirmesi yararlı olabilir.

4. Araştırma sonucunda dağınık ve moratoryum kimlik statüsüne sahip olan bireylerin risk alma davranışları anlamlı derecede başarılı ve ipotekli kimlik statüsüne sahip olan bireylere göre daha fazla bulunmuştur. Bu bakımdan bireylerin yeni roller deneyebileceği, kendi gerçek sorunlarını anlatıp, tartışabileceği ve sonucunda farkındalık kazanabileceği grupla psikolojik danışma oturumlarının oluşturulması faydalı olabilir.
5. Üniversite öğrencilerinin öğrenim hayatının ilk yılları risk alma tutumu değerlendirme ve gerçekleştirme açısından önemlidir. Bu bakımdan öğrencilerin risk alma tutumunu azaltmak ve öğrencilerin daha iyi değerlendirme yapmasını sağlamak için psikolojik danışmanların, ailelerin ve öğretmenlerin bilgi toplama, tehlikeleri belirleme, riskleri değerlendirme, riskleri ortadan kaldırma veya azaltmak için önlemler almaları yararlı olabilir.
6. Genç yetişkinlerde giderek artan risk alma tutumunu önleyebilmek için afiş, broşür vb. çalışmalarla riskli davranışlardan uzak durmaları konusunda bilgilendirme çalışmaları yapılabilir. Ayrıca okullarda risk alma tutumuna yönelik problem çözme becerileri, iletişim ve sosyal beceriler gibi rehberlik programları geliştirilmesi risk alma davranışlarını önlemede yararlı olabilir.

5.2.2. Uygulamalara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada erişilebilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Belirli ölçütlere göre oluşturulmuş sistematik yöntem olan olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinin kullanıldığı araştırmaların yapılması önerilebilir.
2. Bu araştırmada risk alma tutumları ile cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin toplam gelir durumu ve ikamet edilen yer değişkenleri ile ilişkileri incelenmiştir. Sonraki araştırmalarda bu değişkenlerin yanısıra daha farklı demografik değişkenlerin (örneğin anne babanın birlikte yaşayıp yaşamaması, kardeş sayısı) alınması yararlı olabilir.
3. Araştırma kesitsel bir araştırma olup daha sonraki araştırmalarda boylamsal araştırmaların yapılması önerilebilir. Böylece belirli alanlara özgü risk tutumları ile ego kimlik statüleri arasındaki ilişkinin anlaşılması kolaylaşabilir.
4. Bu araştırmada üniversite öğrencileri kimlik statüleri ile risk alma tutumu arasındaki ilişkisine ve risk alma tutumunun bazı demografik değişkenlerine göre incelenmiştir. Ancak üniversite öğrencilerinin içinde bulundukları dönem önemli

olduğu düşünöldüğünde; öğrencilerin diğeryaylardan sosyal destek alıp almama durumları da risk alma tutumlarını incelemede değerylendirilebilir.

5. Özellikle yurt dışındaki araştırmalar dikkate alındığında belirli alanlara özgü risk tutumları ile öz saygı, iç-dış denetim odağı ve bağlanma sitilleri gibi değışkenlerin incelenmesinde yarar vardır.

KAYNAKLAR

- Adams, G.R. (1992). Introduction and overview. In G. R. Adams & R. M. Montemayor (Eds.), *Adolescent Identity Formation*(pp. 1-8). Newbury Park: Sage.
- Adams, G.R., Berzonsky, M.D.,& Keating, L. (2006). Psychosocialresources in first-year university students: The role of identity processes and social relationships. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(1), 81-91.
- Adams, G.R., & Fitch, S. A. (1992). Psychological environments of university departments: Effects on college student's identity status andego stage development. *Journal of Personality*, 44(6), 1266-1275.
- Adair, J. (2000). *Karar verme ve problem çözme*. Ankara: Gazi.
- Ağyar, E., & Dağdelen, B. (2008). Spor bahis oyunu iddaa'ya yönelik tüketici analizi (Antalya Örneği). *11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildirileri*, 1110-1112.
- Akdağ, M., & Güneş,H. (2002). Kopya çekme davranışları ve kopya çekmeye ilişkin tutumlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 31(13), 300-334.
- Akın, A., Özvarış Ş.B., Hodoğlugil, N.Ş., Saka, G., Aslan, D., Esin, Ç., & Çelik, K. (2006). Adolesanların/gençlerin cinsel ve üreme sağlığını etkileyen faktörler projesi. A. Akın (Ed.), *Genç dostu cinsel sağlık/üreme sağlığı hizmet modeli ve ilgili araştırmaların sonuçları*, (s.234-260). Ankara: Hacettepe.
- Akman, Y. (2007). Identity status of Turkish University students in relation to their evaluation of family problems. *Social Behavior and Personality*, 35(1), 79-88.
- Akpınar, A. (2014). Cinsiyet kimliği veya cinsel yönelim temelli ayrımcılık ve damgalanma. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 1(3), 149-153.
- Aksüt, M., & Batur, Z. (2007). İnternet perspektifinde ergenlerin sosyalleşme ve iletişim kurma süreci. *Akademik Bilişim '07 - IX. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, 440-446.

- Aktaş, Y. (1997) Üniversite öğrencilerinin uyum düzeylerinin incelenmesi: Uzunlamasına bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*,13(6), 107-110.
- Aktaş, İ., & Erhan, E. S. (2015). Spor yapan ve spor yapmayan bireylerin benlik saygısı ve risk alma düzeylerinin incelenmesi (Erzurum ili örneği). *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 40-51.
- Albayrak, A.S. (2006).*Uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil.
- Albers, N., & Hubl, L. (1997). Gambling market and individual patterns of gambling in Germany. *Journal of Gambling Studies*, 13(5), 125-144.
- Aloulou, W.,& Fayolle, A. (2005). A conceptual approach of entrepreneurial orientation within small business context. *Journal of Enterprising Culture*, 13(1), 21-45.
- Anbar, A., & Eker, M. (2009). Bireysel yatırımcıların finansal risk algılamalarını etkileyen demografik ve sosyoekonomik faktörler. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 129-150.
- Aras, Ş., Günay, T., Özcan, S., & Orçin, E. (2007). İzmir ilinde lise öğrencilerinin riskli davranışları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3), 186-196.
- Ardahan F., & Yerlisu Lapa, T. (2011). Açıkalan rekreasyonu: Bisiklet kullanıcıları ve yürüyüşçülerin doğa sporu yapma nedenleri ve elde ettikleri faydalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1327–1341.
- Arı, R. (2006). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Arıkan, G., Taçoğlu, T., & Erdoğan, S. (2011). Ankara, Toronto ve Priştina'daki üniversite öğrencilerinin risk alma davranışları açısından karşılaştırılması. *Bilig*, 56(13), 1-24.
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood. *American Psychologist*, 5(55), 469-480.
- Arnett,J.J., Ramos, K.D., &Arnett, L. (2001). Ideological views in emerging adulthood: Balancing autonomy and community. *Journal of Adult Development*, 8(2), 69-79.
- Archer, S.L. (1989). The lower age boundaries of identity development. *Child Development*, 53(22), 1551-1556.
- Arabzadeh, M., Bayanati, M., Nikdel, F., Nadery, M. S., & Naimi, G. (2012). The relationship of internet addiction with loneliness and identity styles. *Journal of Science Today's World*, 1(3), 59-70.

- Arslan, C., Hamarta, E., Özyeşil, Z., & Saygın, Y. (2011). Üniversite öğrencilerinde yalnızlığın kimlik statüleri açısından incelenmesi. *Ahmet Kelesoğlu Education Faculty Journal*, 31(15), 89-99.
- Ataç, F. (1991). *İnsan yaşamında psikolojik gelişim*. İstanbul: Beta.
- Ayata, S. (2005). *Yeni orta sınıf ve uydu kent yaşamı, kültür fragmanları*. İstanbul: Metis.
- Bacanlı, H. (2009). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Asa.
- Bacanlı, F. (2012). An examination of the relationship amongst decision-making strategies and ego identity statuses. *Education and Science*, 37(163), 18-28.
- Bacanlı, H., & Terzi, Ş. (Ed.). (2012). *Yetişkinlik ve yaşlılık gelişimi psikolojisi*, Ankara: Açılım.
- Balabanlı, F.(1990). *Öğretmen liselerinde okuyan öğrencilerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood: Prentice-Hall.
- Basım, N., Korkmazyürek, H., & Tokat, O. (2008). Çalışanların öz yeterlilik algılamasının yenilikçilik ve risk alma üzerine etkisi: kamu sektöründe bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(9), 121-130.
- Başaran, E. (1998). *Kanonik korelasyon analizi ve bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Bayar, N. (1999). *Ergenlerde risk alma davranışı: içtepisellik, aile yapısı ve demografik değişkenler açısından gelişimsel bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Beckett, C. (2002). *Human growth and development*. London: Sage.
- Beeke, B. (1987). *Developmental Theories and Instructional Strategies: A Summary Paper* (Rapor No. 5). Canada: Saskatchewan Instructional Development and Research Unit.
- Berzonsky, M. (1994). Ego identity status and identity processing orientation: The moderating role of commitment. *Journal of Research in Personality*, 28(11), 425-435.

- Berzonsky, M. D., & Kuk, L. S. (2000). Identity status, identity processing style, and the transition to university. *Journal of Adolescent Research*, 15(4), 81-98.
- Beyaz, Ş. (2004). *Heyecan arama gereksinimi ve akran baskısının ergenlerin risk alma eğilimleriyle ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bilir, N. (2001). Sigara salgınının kontrolü stratejileri. *Sağlık İçin Sigara Alarmı Dergisi*, 4(3), 1-2.
- Borus, M. J. (1989). Ethnic differences in adolescents' identity status and associated behaviour problems. *Journal of Adolescence*, 12(6), 361-374.
- Boyer, T.W. (2006). The development of risk-taking: A multi- perspective review. *Developmental Review*, 26(13), 291-345.
- Bozyiğit, S., & Yaşa, E. (2015). Ailenin rol model alınmasının ve aile desteğinin üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerine etkisi. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 19(1), 59-79.
- Bradley, G., & Matsukis, P. (2000). Identity status and youth recklessness. *Youth Studies Australia*, 19(3), 48-53.
- Brown, J. D. (2010). High self-esteem buffers negative feedback: Once more with feeling. *Cognition & Emotion*, 24(8), 1389-1404.
- Bukobza, G. (2009). Relations between rebelliousness, risk taking behavior, and identity status during emerging adulthood. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 9, 159-177.
- Bulut, F. (2010). *Ergenlerde görülen kural dışı davranışların aile işlevselliği, aile risk faktörü ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Burkhardt, G., Monsour, M., & Valdez, G. (2003). *Inventive thinking, engaugem 21. century skills: literacy in the digital age*. <http://www.ncrel.org/engauge> sayfasından erişilmiştir.
- Burrow-Sanchez, J. (2006). Understanding adolescent substance abuse: Prevalence, risk factors, and clinical implications. *Journal of Counseling and Development*, 13(6), 283-290.

- Byrnes, J. P., Miller, D. C., & Schafer, W. D. (1999). Gender differences in risk taking: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 125(50), 367-383.
- Can, F. E. (2007). *Edirne şehir merkezindeki lise öğrencilerinde riskli sağlık davranışlarının değerlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Chen, C., Grenberger, E., Lester, J., Dong, Q., & Guo, M. S. (1997). A cross cultural study of family and peer correlates of adolescent misconduct. *Developmental Psychology*, 34(12), 770-781.
- Chiu, S. I., Lee, J. Z., & Huang, D. H. (2004). Video game addiction in children and teenagers in Taiwan. *CyberPsychology & Behavior*, 7(5), 571-581.
- Cevizci, A. (2002). *Etige giriş*. İstanbul: Paradigma.
- Ceyhan, E. (2010). Problemlü internet kullanım düzeyi üzerinde kimlik statüsünün, internet kullanım amacının ve cinsiyetin yordayıcılığı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3), 1323-1355.
- Clancy, M.C. & Dollinger, S. J. (1993). Identity, self, and personality: Identity status and the five factor model of personality. *Journal of Research on Adolescence*, 3(3), 227-245.
- Cloutier, R. (1997). *Ergenlik psikolojisinde kuramlar*. (B. Onur, Çev.) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5805.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Corey, G. (2005). *Theory and practice of counseling and psychoterapy*. Wadsworth: Thomson Brooks/Cole.
- Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi.
- Çakır, S. (2011). Türkiye’de göç, kentleşme/gecekondu sorunu ve üretilen politikalar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(5), 209-222.
- Çakmak, S. Ş., & Ayvaşık, H. B. (2007). Üniversite öğrencilerinde alkol kullanma nedenleri ile kaygı duyarlılığı arasındaki ilişki. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22(60), 91-107.
- Çankaya, S. (2005). *Kanonik korelasyon analizi ve hayvancılıkta kullanımı*. Doktora Tezi, Çukurova üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.

- Çelen, H.N. (2007). *Ergenlik ve genç yetişkinlik*. İstanbul: Papatya.
- Çemrek, F. (2012). Türkiye'deki illerin gelir ve refah düzeyi değişkenleri arasındaki ilişkinin kanonik korelasyon analizi ile incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 197-215.
- Çetin, Ş. (2007). Üniversite öğrencilerinin kopya çekme davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 175(55), 129-142.
- Çetin, F. (2011). Örgüt içi girişimcilikte özyeterlik algısı ve kontrol odağının rolü. *Business and Economics Research Journal*, 3(2), 69-85.
- Çifci, S., & Cop, R. (2007). Marka ve marka yönetimi kavramları: Üniversite öğrencilerinin kot pantolon marka tercihlerine yönelik bir araştırma. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(512), 69-88.
- Çok, F., Atalan, D., Erten, C., & Güney, N. (2006). Ergenlikte risk almanın televizyon üzerinden incelenmesi. *Türk HIV/AIDS Dergisi*, 9(1), 17-22.
- Dabak, S., Sunter, A. T., Canbaz, S., & Peksen, Y. (2010). Risky behavior prevalence among Ondokuz Mayıs University students. *Türkiye Klinikleri*, 30(3), 838-846.
- Dahl, R.E. (2004). Adolescent brain development: A period of vulnerabilities and opportunities. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 6(3), 1-22.
- Dalkılıç, M. (2006). *Lise öğrencilerinin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Damon, W. (2008). *The path to purpose: Helping our children find their calling in life*. New York: Free.
- Darling, N., Cumsille, P., & Caldwell, L. L. (2006). Predictors of adolescents disclosure to parents and perceived parental knowledge: Between and within person differences. *Journal of Youth Adolescence*, 35(4), 667-678.
- Davis, B., I., Hops, H., Alpert, A., & Sheeber, L. (1998). Child responses to parentar conflict and their affect on adjustment a study of tradic relations. *Journal of family psychology*, 12(5), 163-167.

- Delfabbro, P. (2000). Gender differences in australian gambling: A critical summary of sociological and pshycological research. *Australian Journal of Social Issues*, 35(12),145-158.
- Deniz, N. (2011). *Liseye devam eden ergenlerin risk alma davranışları ile mükemmeliyetçilik düzeyleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Dereboy, İ.F. (1993). *Kimlik bocalaması, anlamak, tanımak, ele almak*. Malatya: Özmert.
- Derman, O. (2008). *Ergenlerde psikososyal gelişim*. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri'nde sunulmuş bildiri,Cerrahpaşa Üniversitesi, İstanbul.
- Donovan, J. E., Jessor, R., & Costa, F. M. (1991). Adolescent health behavior and conventionality unconventionality: An extension of problem-behavior therapy. *Health Psychology*, 10(1), 52-61.
- Dworkin, J. (2005). Risk taking as developmentally appropriate experimentation for college students. *Journal of Adolescent Research*, 20(2), 219-241.
- Elkind, D. (1979). Erik Erikson: İnsanda gelişimin sekiz evresi (A. Dönmez, Çev.). A.Ü. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(4), 27-38.
- Emily, P. G., Forehand, R., Colletti, C. J. M. & Rakow, A. (2009). The role of anxiety/depression in the development of youth high risk behaviors: An examination oftwo competing hypotheses in a sample of African-American, single mother families. *Journal of Psychopathological Assessment*, 32(15), 340-346.
- Er, S., & Kubat A. (2010).Üniversite gençliğinin kazanç söylemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(4), 45-51.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1984). *İnsanın sekiz çağı* (T.B. Üstün, Çev.). Ankara: Birey ve Toplum.
- Erden, M., & Akman, Y. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Arkadaş.
- Eryavuz, A.(2006). *Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemindeki yakın ilişkiler üzerindeki etkileri*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Eryüksel, G. (1987). *Ergenlerin kimlik statülerinin incelenmesine ilişkin kesitsel bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Esen, B. K. (2003). Akran baskısı düzeyleri ve cinsiyetlerine göre öğrencilerin risk alma davranışı ve okul başarılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 11(20), 17-26.
- Evans, R. I. (1981). *Dialogue with Erikson*. New York: Praeger.
- Furby, L., & Beyth-Marom, R. (1990). Risk taking in adolescence: A decision making perspective. *Carnegie Council on Adolescent Development*, 1-83.
- Gavaş, A. (1998). *Kimlik gelişimi sırasında ergenin anne-baba ile ilişki düzeyinin saptanması*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Geldard, K., & Geldard, D. (2013). *Ergenler ve gençlerle psikolojik danışma proaktif yaklaşım* (M. Pişkin, Çev.). Ankara: Nobel.
- Gençtan, E. (1998). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi.
- Gençtanırım, D., & Ergene, T. (2014). Riskli davranışlar ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 25(1), 125-138.
- Giddens, A. (2000). *Elimizden kaçıp giden dünya*. (O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Alfa.
- Gizir, C.A. (2005). Ortadoğu Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin problemleri üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 196-213.
- Göldağ, B. (2015). Öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri ve değer algıları. *TÜBAV Bilim*, 8(4), 1-15.
- Gonzales, J., & Tiffany, F. (1994). Adolescents perceptions of their risk taking behavior. *Adolescence*, 29(13), 701-711.
- Gönül, E. (2008). *Kimlik statülerinin 22-30 yaşlar arasındaki genç yetişkinlerin yaşadığı kaygı düzeyi ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Greene, K., Krcmar, M., Walters, L.H., Rubin, D.L., Hale, J., & Hale, L. (2000). Targeting adolescent risk taking behaviors: The contributions of egocentrism and sensation seeking. *Journal of Adolescence*, 23(17), 439-461.
- Grunbaum, J. A., Kann, L., Kinchen, S., Ross, J., Hawkins, J., & Lowry, R. (2004). *Youth risk behavior surveillance-United States*. <http://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/ss5302a1.htm> sayfasından erişilmiş.
- Gullone, E., Moore, S., Moss, S., & Boyd, C. (2000). The adolescent risktaking questionnaire: Development and psychometric evaluation. *Journal of Adolescent Research*, 15(2), 231-250.
- Gullone, E., & Moore, S. (2000). Adolescent risk taking and the five factor model of personality. *Journal of Adolescence*, 23(17), 393- 407.
- Güç, K., Özkan M. S. & Yıkılmaz, M. (2015). Yatılı eğitim gören üniversite öğrencileri ile normal eğitim alan üniversite öğrencilerinin değerlerinin karşılaştırılması. 24. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 599-610.
- Gülgez, Ö. (2007). *Lise öğrencilerinin olumsuz risk alma davranışlarının psikolojik belirtiler, yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gültekin, F. (2000). *Lise öğrencilerinin kendini açma davranışlarının kimlik gelişim düzeyleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Gündoğdu, M., Korkmaz, S. & Karakuş, K. (2005). Lise öğrencilerinde risk alma davranışı. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(11), 151-160.
- Gündoğdu, M., & Zeren, Ş. G. (2004) Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında kalan ergenlerin kimlik gelişimlerinin karşılaştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(22), 57-65.
- Güney, N. (2007). *Ergenlikte risk almanın içsel kaynaklarının benmerkezlilik, akran baskısı, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından incelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

- Gürbüz, F. (1989). Değişken takımları arasındaki ilişkilerin kanonik korelasyon yöntemi ile araştırılması. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 55(33), 35-44.
- Gürbüz,S., & Şahin, F. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Gürçan, N. (2010). *Ergenlerin problemli internet kullanımları ile uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hablemitoğlu, Ş., & Yıldırım,F.(2009).*Risk çağı ve gençler*. Ankara: Eflatun.
- Hewitt, J. D., Regoli, R. M., & Kierkus, C. A. (2006). Adolescent risk-taking as a justification for paternalistic legal policy. *Justice Policy Journal*, 3(2), 2-31.
- Huang, Y. R. (2006). Identity and intimacy crisis and their relationship to internet dependence among college students. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(5), 571-576.
- Irwin, C., & Millstein, S.G. (1986). Biopsychosocial correlates of risk-taking behaviors during adolescence. *Journal of Adolescence HealthCare*, 7(5), 82–96.
- İçli, T.G. (2007). *Kriminoloji*. Ankara:Seçkin.
- İnanç, Y. B., & Yerlikaya, E. E. (2009). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Jessor, R., & Jessor, S. (1977). *Problem behavior and psychosocial development: A longitudinal study of youth*. USA: Academic.
- Jessor, R. (1991). Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. *Journal of Adolescent Health*, 12(3), 597-605.
- Jessor, R. (Ed.). (1998). *New perspectives on adolescence risk behavior*. New York: Cambridge Press.
- Joo, S., Grable, J.E. & Bagwell, D.C. (2003). Credit card attitudes and behaviors of college students. *College Student Journal*, 37(3), 8-15.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). *İnsan ve insanlar*. İstanbul: Evrim.
- Kalaycı, Ş. (Ed.). (2010).*Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil.
- Kalfa, V. R.,Çakır, E., & Aka, G. S. (2015).Üniversite öğrencilerinin finansal risk algılarında etkisi olan demografik faktörlerin belirlenmesi: Pamukkale Üniversitesi örneği. *Pamukkale Üniversitesi İİBF Bilimleri Dergisi*, 7(3), 336-355.

- Kalkan, M., B. (2001). Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(4), 76-91.
- Kantarcıoğlu, A. (2004). *Suç işlemiş erkek ergenlerin bağlanma davranışları, kişilik boyutları ve kimlik gelişimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kaplan, A. & Ardahan, F. (2013). Doğa sporları yapan bireylerin profilleri, doğa sporu yapma nedenleri ve elde ettikleri faydalar: Antalya örneği. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 93-103.
- Karacasu, M., & Er, M. (2011). An analysis on distribution of traffic faults in accidents, based on driver's age and gender: Eskisehir case. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 20(10), 776-785.
- Karahan, T.F., Sardoğan, M. E., Gençoğlu C., & Yılan, G. (2006). Lise öğrencilerinde trafik, madde kullanımı ve toplumsal konumla ilgili risk alma davranışı. *Eğitim ve Bilim*, 142(31), 72-79.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kaya, L. (2008). *Birden fazla değişken içeren setler arasındaki ilişkinin kanonik korelasyon analizi ile belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Keating, D. P. (2004). *Cognitive and brain development handbook of adolescent psychology*. New York: Wiley.
- Kılıççı, Y., & Kuzgun, Y. (Ed.). (2003). *6-15 yaş öğrencilerinin gelişimsel güçlükleri ve kişilik gelişimini kolaylaştırma: İlköğretimde rehberlik*. Ankara: Nobel.
- Kıran, L., & Esen, B. (2003). Akran baskısı düzeyleri ve cinsiyetlerine göre öğrencilerin risk alma davranışı ve okul başarılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 20(8), 17-26.
- Kirsch, D., & Pullen, N. (2003). Evaluation of a school-based education program to promote bicycle safety. *Society for Public Health Education*, 4(1), 138-145.
- Kirsch, S. J., & Olczak, P. V. (2000). Violent comic books and perceptions of ambiguous provocation situations. *Media Psychology*, 6(2), 47-62.

- Kocacık, F. (2003). Üniversite gençliğinde kimlik bunalımı: farklılaşma ve özdeşleşme (bütünleşme). *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Tartışmaları Dergisi*, 3(1), 1-10.
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 231-256.
- Korkmaz, A. (2000, Ocak-Şubat-Mart). Yükseköğretim gençliğinin problemleri. *Milli Eğitim (Eğitim-Sanat-Kültür)*, 145. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/145/1.html> sayfasından erişilmiştir.
- Köker, S. (1997). *Kimlik duygusunun kazanılması açısından ergenlerin, genç yetişkinlerin ve yetişkinlerin karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köseoğlu, A.İ. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin kopya çekme davranışı ile ilgili tutumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 133-142.
- Köylü, M. (2005). *Yetişkinlik dönemi eğitimi ve öğretiminin genel özellikleri. Yetişkinlik dönemi eğitimi ve problemleri içinde*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Kroger, J. (1989). *Identity in adolescence: the balance between self and other*. London: Sage.
- Kroger, J. (2000). *Discussions on ego identity*. U.S.: Lawrence Erlbaum.
- Kroger, J. (2004). Ego identity status research in the new millennium. *International Journal of Behavioral Development*, 24, 145-149.
- Kroger, J. (2004). Identity in adolescence: The balance between self and other. *Adolescence and Society Series*, 15(7), 36-51.
- Kurt, İ. (2014). *Yetişkinlik psikolojisi*. Ankara: Akçağ.
- Küçüksille, E. (2004). *Optimal portföy oluşturmaya davranışsal bir yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. D. & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62(25), 1049-1065.

- Lavery, B., Siegel, A. W., Cousins, J. H., & Rubovits D. S. N. (1993). Adolescent risk-taking: An analysis of problem behavior in children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 55(35), 277-294.
- Levenson, M. R. (1990). Risk-taking and personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(6), 1073-1080.
- Lewis, H. L. (2003). Differences in ego identity among college students across age, ethnicity, and gender. *An International Journal of Research*, 3(2), 159-189.
- Lewis, T. F. (2006). Discriminating among levels of college student drinking through an Eriksonian theoretical framework. *Journal of Addictions and Offender Counseling*, 27(10), 28-45.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. In J. Adelson (Ed.). *Handbook of adolescent psychology* (pp. 159–187). New York: Wiley.
- Marcia, J. E. (1994). *Ego Identity and object relations*. In J. M. Masling & R. F. Bornstein (Eds.), *Empirical perspectives on object relations theory* (pp.61-91). Washington, DC: American Psychological Association.
- Matsuba, M. K. (2006). Searching for self and relationships online. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(3), 275-284.
- Moore, S., & Gullone, E. (1996). Predicting adolescent risk behavior using a personalized cost-benefit analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 25(11), 343-359.
- Morsümbül, Ü. (2005) *Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Morsümbül, Ü., & Tümen, B. (2008). Ergenlik döneminde kimlik ve bağlanma ilişkileri: kimlik statüleri ve bağlanma stilleri üzerinden bir inceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(1), 25-31.
- Morsümbül, Ü. (2013a). Beliren yetişkinler mi, beliren üniversiteli yetişkinler mi? Risk alma ve kimlik biçimlenmesi üzerinden bir inceleme. *İlköğretim Online Dergisi*, 12(3), 873-885.
- Morsümbül, Ü. (2013b). Ergenlikte kimlik statüleri ve risk alma arasındaki ilişki. *İlköğretim Online Dergisi*, 8(4), 347-355.

- Mutlu, M., & Alver, M.(2014).Genç sürücülerin trafik kural ihlalleri ve sosyo-ekonomik yapıları arasındaki ilişkiler: Aydın ve Malatya örnekleri. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 20(9), 344-350.
- Muuss, R. E. (1988). *Theories of adolescence*. New York: Graw-Hill.
- Muuss, R.E. (1996). *Theories of developmental psychology*. New York: Grow Hill.
- Onur, B. (2000). *Gelişim psikolojisi: yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. Ankara: İmge.
- Oskay, G. (1997). Üniversite öğrencilerinin kimlik gelişim düzeylerinin bulundukları fakülte ve anabilim dallarına göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(4), 63-73.
- Ögel, K., Çorapçıoğlu, A., Tot, Ş., Doğan, O., Sır, A., & Bilici, M. (2003). Türkiye’de ortaöğretim gençliği arasında ecstasy kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 4(1), 67-71.
- Ögel, K. (2003). *Gençlerde madde kullanım yaygınlığı ve özelliklerinin değerlendirilmesi: 2001 araştırma sonuçları*. İstanbul: Ekform.
- Ögel, K., Dönmez, E., Eke, C., Erol, B., & Taner, S. (Eds.).(2007). *Riskli davranışlar gösteren çocuk ve ergenler: Alanda çalışanlar için bilgiler*. İstanbul: Ajans Plaza.
- Ökmen, M., & Aslan, N.T.(2001). Sivas'ta kentsel gelişme. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 20-43.
- Öner, E. (2009).Belirli alanlara özgü risk tutumları ölçeği'nin Türk üniversite öğrencilerine uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması.Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbay, H., Göka, E., Aktaş, A. M., Öztürk, E., Şahin, N., Güngör, S., Aybaş, M., & Hınçal, G. (1991). Ergenlerde sigara, alkol ve madde kullanımının benlik imajı, depresyon ve anksiyete ölçümleri ile ilişkileri. *Düşünen Adam*, 4(3), 53-58.
- Özcebe, H.H. D., İnal, B., Haznedaroğlu, D. & Bertan, M. (2014). Üniversite öğrencilerinin nargile içme davranışları ve ilişkili sosyodemografik özellikleri. *TAF Prev Med Bull*, 13(1),19-28.
- Özçomak, M.S., & Demirci, A. (2010). Afrika Birliği ülkelerinin sosyal ve ekonomik göstergeleri arasındaki ilişkinin kanonik korelasyon analizi ile incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 261-274.

- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. İstanbul: Kaan.
- Özdemir, İ. (1995). *Kural yönelimli ergenlerde kimlik gelişimi ile formal düşünce arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Özgüngör, S. (2006). Üniversite öğrencilerinin amaç tarzlarının ve öğretmenlerinin özerklik destekleyici davranışlarına ilişkin algılarının öğrencinin motivasyonu ve akademik davranışlarıyla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 25(3), 27-36.
- Özgüven, İ.E. (1992). Üniversite öğrencilerinin sorunları ve başetme yolları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(3), 5-13.
- Özkürkçügil, B., & Çorapçıoğlu, A. (1998). Cezaevinde yalnızlık ve yalnızlığın depresyonla ilişkisi. *Kriz Dergisi*, 6(1), 21-31.
- Özkan, M. S.. & Yıldız, Z. (2015). Öğrenilmiş güçlülük: kavramsal bir inceleme. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 25(1), 25-40.
- Özmen, O., & Sümer, Z. H. (2011). Predictors of risk-taking behaviors among Turkish adolescents. *Personality and Individual Differences*, 50(24), 4-9.
- Öztemel, K. (2010). Teknik eğitim fakültesi öğrencilerinin uyum düzeylerinin incelenmesi. *Politeknik Dergisi*, 13(4), 319-325.
- Öztürk, M. O. (2002). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Ankara: Hekimler Birliği.
- Pala, S. (2007). *Madde bağımlısı olan ergenlerin kimlik statülerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Parsons, R. N., Nalbone, D. P., Killmer, J. M., & Wetchler, J. L. (2007). Identity development, differentiation, personal authority, and degree of religiosity as predictors of interfaith marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 35(15), 343-361.
- Perry, W. G. (1970). *Forms of intellectual and ethical development in the college years: A scheme*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Petratis, J., Flay, B. R., & Miller, T. (1995). Reviewing theories möof adolescent substance use: Organizing pieces in the puzzle. *Psychological Bulletin*, 117(24), 67-86.

- Reilly, M.P., Greenwald, M.K., & Johanson, C. (2006). The stoplight task: A procedure for assessing risk taking in humans. *The Psychological Record*, 56(23), 191-204.
- Rolison, M.R., & Scherman, A. (2002). Factors influencing adolescents' decisions to engage in risk-taking behavior. *Adolescence*, 37(147), 585-596.
- Rüzgar, B. (2012). Üniversite öğrencilerinin internet eğilimleri. *Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu Dergisi*, 3(10), 139-147.
- Sağır, A., & Çabuk, S. (2010). Şans oyunlarının toplumun beklentileri üzerine etkisi: Sakarya örneği. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, 10(1), 143-166.
- Santrock, J. (2011). *Yaşam boyu gelişim gelişim psikolojisi*. (G. Yüksel, Çev.). Ankara: Nobel.
- Santrock, J. (2013). *Ergenlik*. (D.M. Siyez, Çev.). Ankara: Nobel.
- Schwartz, S. J. (2001). The evolution of eriksonian and neoeriksonian identity theory and research: A review and integratfion identity. *AnInternational Journal of Theory and Research*, 1(1), 7-58.
- Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi.
- Seven, M.A., & Engin, A.O. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin kopya çekmeye duydukları ihtiyaç ve kopya çekme sebepleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal BilimlerDergisi*, 1(1), 7-58.
- Sherry, A., & Henson, R.K. (2005). Conducting and interpreting canonical correlation analysis in personality research: A user-friendly primer. *Journal of Personality Assessment*, 84(1), 37-48.
- Siegel, D.M., Klein D.I., & Roghmann K.J. (1999). Sexual behavior, contraception and risk among college students. *Journal of Adolescent Health*, 25, 336-343.
- Sofronoff, K., Dalglish, L., & Kosky, R. (2005). *Out of options / A cognitive model of adolescent suicide and risk taking*. USA: Cambridge.
- Solmaz, F. (2002). *Lise son sınıf öğrencilerinin kimlik statüleri ile anne-baba tutumları algılamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Spencer, M. B., & Markstrom-Adams, C. (1990). Identity processes among racial and ethnic minority children in America. *Child Development*, 61(24), 290–310.
- Süslü, D.P. (2002). *Çalışan ve öğrenci ergenlerde kimlik duygusu kazanımının araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson.
- Taylor, H. (2000) *On-line population spends an average of six hours on the internet or web per week*. http://www.harrisinteractive.com/harris_poll/index.asp?PID=58 sayfasından erişilmiştir.
- Taylor, R., & Oskay, G. (1995). Identity formation in Turkish and American lateadolescents. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 26(1), 8-22.
- T.C. Devlet Denetleme Kurulu Denetleme Raporu. (2009). Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer kişiler tarafından gerçekleştirilen talih ve şans oyunları ile yarışlara ilişkin 2006 ve 2007 yılları faaliyetlerinin denetimi ile söz konusu faaliyetlerden kamu hizmetlerine ayrılan payların değerlendirilmesi, *Mali Denetim*, 200, 5 Şubat 2009.
- Temel, Z. F., & Aksoy, B.A. (2001). *Ergen ve gelişimi*. Ankara: Nobel.
- Trimpop, R.M. (1994). *The psychology of risk taking behavior*. Amsterdam: Elsevier.
- Tunay, M. (2009). *Bir oyun yaşam futbol ütopyası için toplu yazılar*. İstanbul: Berdan.
- Uçar, N. (1999). *Coralates of suicideideation and relation to ego identity status among adolescents*. Master's Thesis, The Middle East Tecnical University, Ankara.
- Uludağlı, N.P., & Sayıl, M. (2009) Orta ve ileri ergenlik döneminde risk alma davranışı: Ebeveyn ve akranların rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(23), 14-24.
- Uzman, E. (2002). *Sosyal destek düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre kimlik statüleri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü, H. (2001). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteğin ve ego kimlik statülerinin sosyo ekonomik düzey ve cinsiyete göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ünlü, H., & Eroğlu, C. (2013). Beden eğitimi öğretmen adaylarının kopya çekmeye yönelik tutumları. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(3), 101-106.
- Waterman, A. S. (1992). Identity as an aspect of optimal psychological functioning. In G. R. Adams, T. P. Gullotta, & R. Montemayor (Eds.), *Adolescent identity formation: Advances in adolescent development* (pp. 50-72). Newbury Park: Sage.
- Weber, E. U., Blais, A.R. & Betz, E. (2002). A domainspecific risk-attitude scale: Measuring risk perceptions and risk behaviors. *Journal of Behavioral Decision Making*, 15(6), 263-290.
- Wires, J. W., Baracos, R., & Hollenbeck, A. R. (1994). Determinants of adolescent identity development: A cross-sequential study of boarding school boys. *Adolescence*, 29(14), 361-378.
- Varan, A. (1990). *Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyo-kültürel çevre açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Vertzberger, Y.I. (1998). *Risk taking and decision making*. America: Stanford University.
- Yalçın, M., Eşsizoglu, A., Akkaç, H., Yaşan, A., & Gürgen, F. (2009). Dicle Üniversitesi öğrencilerinde madde kullanımını belirleyen risk faktörleri. *Klinik Psikiyatri*, 12(3), 123-133.
- Yangın, S., & Kahyaoğlu, Y. (2009). İlköğretim öğretmen adaylarının kopya çekmeye yönelik tutum ve görüşleri. *Bahkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 46-55.
- Yaşar, M.R. (2011). İddialı işler: İddia oyununa sosyolojik bir bakış. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(3), 457-484.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Yenihayat, T. (2011). *Üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri, kişilik özellikleri ve algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yeşilyaprak, B. (2005). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Pegem.

- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlerde risk alma davranışlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Youth Risk Behavior Surveillance System. (2006). *Centers for disease control and prevention*. United States.<http://www.cdc.gov/HealthyYouth/YRBS/> sayfasından erişilmiştir.
- Zortuk, M. (2009). Cinsiyet değişkeni bağlamında harcama alt grupları ve gelir ilişkisi: Dumlupınar üniversitesi öğrencileri üzerine bir uygulama. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(23), 25-32.
- Zuckerman, M. (1990). The psychophysiology of sensation seeking *Journal of Personality*, 58(1), 313-345.

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu

GENEL AÇIKLAMA

Değerli öğrenci,

Üniversite öğrencileri ile ilgili olarak yapılan bilimsel amaçlı bir araştırma için yardımlarınıza ihtiyaç duyulmuştur. Sizden ilişkide verilen ölçekleri okumanız ve içtenlikle cevaplamanız istenmektedir. Araştırma tamamen bilimsel amaçlı olup toplanan veriler sadece bu amaçla kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Bu nedenle adınızı veya soyadınızı yazmanıza gerek yoktur. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum.

Murat S. ÖZKAN

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Y. lisans Öğrencisi

sospsi@hotmail.com.tr

1- Cinsiyetiniz

a- () Kız

b- () Erkek

2- Yaş.....

3- Sınıfınız

a- () 1.

b- () 2.

c- () 3.

d- () 4.

4- İkamet ettiğiniz yer

a- () Yurt

b- () Kiralık ev

c- () Ailenin yanında

EK 2. Belirli Alanlara Özgü Risk Tutum Ölçeği (BARTÖ)

Aşağıda genel olarak sizler için önemli olan bazı konulardaki tercihlerinizle ilgili cümleler bulunmaktadır. Her maddeyi dikkatlice okuyarak kendi duygu ve düşüncelerinizi ne derece yansıttığınızı düşününüz. Her cümlenin yanındaki kutucuğa aşağıdaki “5” seçenekten en uygun olanı seçerek yazınız. Cümlelerde yer alan ifadelere katılma düzeyiniz 5’den 1’e (“Çok uygun” dan “Hiç uygun değil” e doğru) gitmektedir.

Maddeler	BOYUTLAR	Hiç uygun değil	Uygun değil	Emin değilim	Uygun	Çok uygun
1. Sınavda kopya çekmek	Okulda Etik	1	2	3	4	5
2. Başkasının imzasını taklit etmek	Okulda Etik	1	2	3	4	5
3. Evli bir kadın ya da erkeğe telefonla, e-maile ya da yüzüne söyleyerek çıkma teklif etmek	Gündekij Yaşamda Etik	1	2	3	4	5
4. Dükkândan küçük bir eşyayı gizlice almak (örneğin bir ruj veya kalem)	Gündelik Yaşamda Etik	1	2	3	4	5
5. Yalnızca sattıklarınızdan alacağınız belirli bir yüzdelik hisse vadeden bir işi yapmak	Yatırım	1	2	3	4	5
6. Bir aylık ya da bir dönemlik gelirinizin %10 ‘unu kazanç sağlamak için bir yatırım şirketine yatırmak	Yatırım	1	2	3	4	5
7. Bir günlük harçlığınızla herhangi bir spor aktivitesinin sonucu için bahse girmek (futbol maçı, bilardo müsabakaları, vb.)	Şans	1	2	3	4	5
8. Bir günlük harçlığınızla iddia oyunu veya at yarışı için bahse girmek	Şans	1	2	3	4	5

Maddeler	BOYUTLAR	1	2	3	4	5
9. Kullanmak için yasal olmayan hap ya da uyuşturucu satın almak	Sağlık	1	2	3	4	5
10. Bir gecede üç ya da daha fazla bardak alkollü içki içmek	Sağlık	1	2	3	4	5
11. Ön koltukta yolcu olarak giderken emniyet kemerini takmamak	Güvenlik	1	2	3	4	5
12. Motosiklet sürerken kask takmamak	Güvenlik	1	2	3	4	5
13. Tehlikeli sporlardan birini düzenli olarak yapmak (dağa tırmanma, paraşüt gibi)	Eğlence	1	2	3	4	5
14. İyice tanımadığınız kişilerle bulunduğunuz şehirden uzak bir yere eğlenmek amacıyla gitmek	Eğlence	1	2	3	4	5
15. Ortama uygun olmayan veya çok dikkat çekici nitelikte giyinmek	Sosyal	1	2	3	4	5
16. Bir tartışma ortamında herkese ters düşen bir fikri savunmakta ısrar etmek	Sosyal	1	2	3	4	5

EK 3. Genişletilmiş Ego Kimlik Statüleri Ölçeği (EOM-EIS-2)

Aşağıda genel olarak sizler için önemli olan bazı konulardaki tercihlerinizle ilgili cümleler bulunmaktadır. Her maddeyi dikkatlice okuyarak kendi duygu ve düşüncelerinizi ne derece yansıttığını düşününüz. Her cümlenin yanındaki kutucuğa aşağıdaki “6” seçenektan en uygun olanı seçerek yazınız. Cümlelerde yer alan ifadelere katılma düzeyiniz 6’dan 1’e (“kesinlikle katılıyorum” dan “kesinlikle katılmıyorum” a doğru) gitmektedir.

1	2	3	4	5	6
Kesinlikle katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

	1. Aslında girmek istediğim mesleği seçmiş değilim, daha iyisine rastlayıncaya kadar bulabildiğim herhangi bir işte çalışırım.
	2. Dine gelince, bana hitap eden bir şey bulamadım ve gerçekten araştırma gereksinimi de duymuyorum.
	3. Erkeklerin ve kadınların ve rolleri hakkındaki düşüncelerim anne ve babamınkilerle aynıdır. Onlar için geçerli olan benim için de geçerlidir.
	4. Bana bir diğerinden daha çekici görünen belirli bir “yaşam tarzı” yoktur.
	5. Farklı tipte birçok insan vardır. Ben hala, bana en uygun arkadaşları bulabilmek için çeşitli yollar vardır.
	6. Bazen çağrıldığım zaman eğlence türünden boş zaman etkinliklerine katılırım fakat kendi başıma bir etkinlik denediğim çok enderdir.

EK 4. Araştırma İzni

~~Evrak~~ Tarih ve Sayısı: 07/06/2016-E.70530

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu

Sayı : 77082166-302.08.01-
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 31/03/2016 tarihli ve 80287700-302.08.01- 41513 sayılı yazı,

İlgi yazınızla göndermiş olduğunuz, Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Murat Sinan ÖZKAN'ın, Doç.Dr.Kemal ÖZTEMEL'in danışmanlığında yürüttüğü "Üniversite Öğrencilerinin Risk Alma Davranışı ile Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun 27.04.2016 tarih ve 05 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının yapılacağı Üniversitemiz Gazi Eğitim Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen Fakültesi ve Edebiyat Fakültesi ile Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Erciyes Üniversitelerinden izin alınması koşuluyla, uygulanmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Aysu DUYAN ÇAMURDAN
Komisyon Başkanı

EK :
1 Liste
DAĞITIM
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
Genel Sekreterlik » Öğrenci İşleri Daire
Başkanlığına

Ankara
Tel:0 (312) 202 69 58 Faks:0 (312) 202 46 73
İnternet Adresi :http://etikkomisyon.gazi.edu.tr/

Bilgi için :Nursel Güner
Genel Evrak Sorumlusu
Telefon No:202 20 57

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 5. Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	ÖZKAN, Murat Sinan
Uyruğu	T.C
Doğum tarihi ve yeri	02.01.1988
Medeni hali	Bekar
Telefon	
Faks	
E-posta	sospsi@hotmail.com.tr

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise		
Üniversite	Gazi Üniversitesi	2012
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi	2016
Doktora		

İş Deneyimi Yıl	Çalıştığı Yer	Görev

Yabancı Dil	İngilizce
-------------	-----------

Yayınlar